

Rodne perspektive prevencije i suprotstavljanja nasilnom ekstremizmu i radikalizaciji koji vode ka terorizmu

Dobre prakse za agencije za provođenje zakona

Objavila Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi
Beč, maj 2019. godine
©OSCE 2019
Oprema i dizajn designMind, Marianne Michalakis.
Štampa IMPRIMERIE CENTRALE S.A.

Sva prava zadržana. Nijedan dio ove publikacije ne smije se reproducirati, čuvati u sistemima za pretraživanje niti prenositi u bilo kojem obliku ili bilo kojim sredstvima – elektronskim, mehaničkim, fotokopiranjem, snimanjem ili na drugi način, bez prethodne pismene dozvole izdavača. Ovo ograničenje ne važi za izradu digitalnih ili štampanih primjeraka ove publikacije za internu upotrebu u okviru OSCE-a, kao ni za ličnu ili obrazovnu upotrebu kada se koristi u neprofitne i nekomercijalne svrhe, pod uslovom da se u primjercima navede OSCE kao izvor.

ISBN: 978-3-903128-38-5
Odjel za transnacionalne prijetnje
Sekretarijat OSCE-a
Wallnerstrasse 6, A-1010 Beč, Austrija
www.osce.org/atu

Objavlivanje ovog vodiča omogućeno je zahvaljujući velikodušnom doprinosu Ministarstva vanjskih poslova Norveške. Sadržaj ove publikacije, uključujući stavove, mišljenja, nalaze, tumačenja i zaključke izražene u njoj, nužno ne odražava stavove ovog donatora. Ovaj dokument se ne zasniva na konsenzusu.

Sekretarijat OSCE-a ne prihvata bilo kakvu odgovornost za tačnost ili potpunost bilo koje informacije, za data uputstva ili savjete, niti za štamparske greške. Sekretarijat OSCE-a ne može se smatrati odgovornim za bilo kakav gubitak ili štetu nastalu korištenjem informacija sadržanih u ovoj publikaciji i nije odgovoran za sadržaj vanjskih izvora, uključujući vanjske web-stranice navedene u ovoj publikaciji.

Organizacija za europsku
sigurnost i suradnju
Ured OESS-a u Zagrebu

Norwegian Ministry
of Foreign Affairs

Rodne perspektive prevencije
i suprotstavljanja nasilnom
ekstremizmu i radikalizaciji koji
vode ka terorizmu

Dobre prakse za agencije za provođenje zakona

Sadržaj

IZRAZI ZAHVALNOSTI	6
AKRONIMI I SKRAĆENICE	7
RJEČNIK	9
PREDGOVOR	12
REZIME	15
1. IZRAZI I DEFINICIJE	17
1.1 Definicije prevencije nasilnog ekstremizma (PVE), suprotstavljanja nasilnom ekstremizmu (CVE) i nasilnom ekstremizmu i radikalizaciji koji vode ka terorizmu (VERLT)	17
1.1.1 Terorizam	17
1.1.2 Nasilni ekstremizam koji vodi ka terorizmu	18
1.1.3 Prevencija i suprotstavljanje nasilnom ekstremizmu i VERLT-u	19
1.2 Izrazi rod, svijest o rodnom pitanjima, i zastupljenost rodnih pitanja u kontekstu PVE / CVE / VERLT-a	20
2. ZAŠTO JE ZNAČAJNA ZASTUPLJENOST RODNIH PITANJA U PREVENCIJI I SUPROTSTAVLJANJU VERLT-U	23
2.1 VERLT kao sigurnosna prijetnja	23
2.1.1 ISIL/Daesh i terorizam pod utjecajem ideologije	24
2.1.2 Krajnje desničarski i ljevičarski terorizam	27
2.1.3 Potencijalni faktori pogodni za VERLT	29
2.2 Mjere efikasne prevencije i reagiranja	32
2.3 Zakonski i politički zahtjevi za rodno zasnovanu prevenciju i suprotstavljanje VERLT-u	34
3. KAKO RODNA DINAMIKA UTJEČE NA PREVENCIJU I SUPROTSTAVLJANJE VERLT-U	41
3.1 Žene i nasilni ekstremizam	41
3.2 Svijest o rodnom pitanjima i rodno zasnovana analiza VERLT-a	42
3.2.1 Različite uloge muškaraca i žena u VEO	44
3.2.2 Rodno utemeljena motivacija za nasilni ekstremizam	47
3.2.3 Uloga muškosti i ženskosti u mobilizaciji nasilnog ekstremizma	48
3.2.4 VERLT, rodna pitanja i sistem krivičnog pravosuđa	50
3.3 Uloga žena u prevenciji i suprotstavljanju VERLT-u	52

4. NAUČENE LEKCIJE O ZASTUPLJENOSTI RODNIH PITANJA I ŽENAMA U SIGURNOSNOM SEKTORU	59
4.1. Inkluzivno provođenje zakona i prevencija i suprotstavljanje VERLT-u	60
4.1.1 Poštivanje ljudskih prava	61
4.1.2 Efikasan rad policije orjentisan na zajednicu	62
4.2. Zastupljenost rodni pitanja u sigurnosnom sektoru, prevencija i suprotstavljanje VERLT-u	64
4.2.1 Operativna efikasnost agencija za provođenje zakona	65
4.2.2 Brojčana zastupljenost i podizanje svijesti	67
4.2.3 Zastupljenost rodni pitanja i profesionalizam u provođenja zakona	70
4.3 Šta možemo naučiti iz upravljanja/reforme sigurnosnog sektora	71
4.3.1 Zastupljenost rodni pitanja u reformi policije	71
4.3.2 Zastupljenost rodni pitanja u reformi krivičnog pravosuđa	73
4.3.3 Zastupljenost rodni pitanja u reformi kaznenog sistema	74
4.3.4 Učenje iz postojećih programa o miru, sigurnosti i maskulinitetu	77
5. STUDIJE SLUČAJA OSCE REGIJE. SVIJEST O RODNIM PITANJIMA I NAUČENE LEKCIJE U PREVENCIJI I SUPROTSTAVLJANJU VERLT-U	81
TERENSKI RAD I ANGAŽMAN U ZAJEDNICI	82
5.1 Rad na kontinuiranoj prevenciji: Slučaj Kraljevske kanadske konjičke policije i “situacijske analize” iz Toronta	82
5.2 Učinkovit angažman manjinskih zajednica: Slučaj policije iz Osla, Norveška	85
AKTIVNOSTI OBUKE I IZGRADNJE KAPACITETA U ZAJEDNICAMA	89
5.3 Program za žene uključene u transformaciju zajednice i program ranih intervencija za žene: Slučaj Sjeverne Irske	89
5.4 Kampanja Roditelji protiv terorizma: Slučaj programskog ureda OSCE-a u Dušanbeu	93
AKTIVNOSTI NA OBUCI I IZGRADNJI KAPACITETA ŽENA U SIGURNOSNOM SEKTORU	95
5.5 Obuka o CVE za policajke: Projekt Misije OSCE-a na Kosovu	95

ULOGA INSTITUCIONALNIH KONTAKT-OSOBA ZA RODNA PITANJA	99
5.6 Kontakt-osobe za rodna pitanja u Ministarstvu sigurnosti: Slučaj Bosne i Hercegovine	99
RODNO OSVIJEŠTEN RAD POLICIJE U ZAJEDNICI I REFERALNI MEHANIZMI	105
5.7 Programi o radu policije orjentiranom na zajednicu i CVE referalnim mehanizmima Slučaj iz Jendouna i Tabarka, Tunis	105
RODNO "SLJEPILO" U KRIVIČNO-PRAVNOM SISTEMU	108
5.8 Slučaj istrage i suđenja Beate Zschäpe u Njemačkoj	108
6. UPUTSTVO ZA INTEGRIRANJE RODNE PERSPEKTIVE U SIGURNOSNI SEKTOR	113
6.1 Policijski službenici i službenice na terenu	113
6.2 Više rukovodstvo	116
6.3 Policijske akademije	119
7. INTEGRIRANJE RODNE PERSPEKTIVE U STRATEGIJE, POLITIKE I PROGRAME ZA PREVENCIJU I SUPROTSTAVLJANJE VERLT-U	123
7.1 Rodna analiza	124
7.2 Osoblje za rodna pitanja	125
7.3 Inicijative za izgradnju kapaciteta	126
7.4 Reforma sigurnosnog sektora	127
7.5 Koordinacija sa civilnim društvom	127
7.6 VERLT spektar	129
OSCE IZVORI	130
BIBLIOGRAFIJA	131

Izrazi zahvalnosti

Ovaj priručnik je pripremio pripremila Jedinica za borbu protiv terorizma (ATU) pri Odjelu za transnacionalne prijetnje OSCE-a (TNTD) pod vodstvom službenice za borbu protiv terorizma Camille Bognoe. ATU se želi zahvaliti Kathrin Quesada na njenom vodstvu u izradi i pisanju smjernica, Jagodi Walorek i Allison Peters na izvrsnom tehničkom doprinosu i stručnosti, te Michelle Barsa na njenom istraživanju u početnim fazama razvoja. Posebna zahvala Georgiji Holmer, višoj savjetnici za pitanja borbe protiv terorizma, na kontinuiranoj podršci i smjericama.

Vrijednu podršku pružili su i šef ATU-a Argo Avakov i djelatnici ATU-a Agnieszka Hejduk, Orlaith King, Aleksandra Klosinska i Katerina Koci. Jedinica je također zahvalna na saradnji i povratnim informacijama mnogih kolegica recenzentica i kolega recenzenata. ATU se posebno želi zahvaliti sljedećim pojedincima na njihovom posebnom doprinosu studijama slučaja i Stručnoj radnog grupi koja je podržala ovaj projekt:

Ankica TOMIĆ

Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine

Barbara CHALGAF i Kathleen WHITE

Aktis Strategija

Shpresa MULLIQI

Misija OSCE-a na Kosovu

Lise CROUCH

Kraljevska kanadska konjička policija

Andreas CORVALAN i Kim HIORTH

Policijски okrug Oslo

Ulrich GAMS

Ured Ujedinjenih nacija za drogu i kriminal

Sammy DOUGLAS

Voditelj socijalne, ekonomske i obnove zajednice u Sjevernoj Irskoj

Partnerstvo za intervenciju žena i Alastair HUGHES

Odjel za zajednice, Sjeverna Irska

Abdumannop SAITOV

Programski ured OSCE-a u Dušanbeu

ATU se također zahvaljuje na saradnji i povratnim informacijama koje je pružilo osoblje Sektora za rodna pitanja Sekretarijata, Prisustva OSCE-a u Albaniji, Misije u Bosni i Hercegovini, Misije na Kosovu, Misije u Crnoj Gori, Misije u Srbiji i Misije u Skoplju, Programskog ureda OSCE-a u Dušanbeu, Ureda OSCE-a za demokratske institucije i ljudska prava, te osoblje u drugim tijelima i institucijama OSCE-a, kao i pojedini stručnjaci/stručnjakinje i organizacije koje su dale kritički doprinos.

Akronimi i skraćenice

ATU	Ured za pitanja borbe protiv terorizma
CCCEPV	Kanadski centar za angažman u zajednici i sprečavanje nasilja
CSO	organizacija civilnog društva
CVE	suprotstavljanje nasilnom ekstremizmu
EU	Evropska unija
EUROPOL	Agencija za saradnju u provođenju zakona
FTF	strani teroristički borac/borkinja
GCTF	Globalni forum za suprotstavljanje terorizmu
GFP	kontakt-osoba za rodna pitanja
GIRDS	Njemački institut za studije o radikalizaciji i deradikalizaciji
GRASP	Projekt za spašavanje i podršku za pitanja bandi
Incel	Celibat protiv sopstvene volje (<i>odnosi se na pokret pod ovim nazivom</i>)
ISD	Institut za strateški razvoj
ISIL/Daesh	tzv. Islamska država Iraka i Levanta
ISIS	tzv. Islamska država Iraka i Sirije
MRM	Pokret za prava muškaraca
NGO	nevladina organizacija
NSU	Nacionalsocijalističko podzemlje
PaT	Roditelji protiv terorizma
P/C VERLT	prevencija i suprotstavljanje nasilnom ekstremizmu i radikalizaciji koji vode ka terorizmu
PVE	prevencija nasilnog ekstremizma
RAN	Mreža svijesti o radikalizaciji
RCMP	Kanadska kraljevska konjička policija
SAVE	Platforma Sestre protiv nasilnog ekstremizma
SGBV	rodno zasnovano seksualno nasilje
SSG	upravljanje sigurnosnim sektorom

SSR	reforma sigurnosnog sektora
SSG/R	reforma i upravljanje sigurnosnim sektorom
OSCE	Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi
TNTD	Odjel za transnacionalne prijetnje
UN	Ujedinjene nacije
UNSC	Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija
UNSCR	Rezolucija Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija
VEO	nasilna ekstremistička organizacija
VERLT	nasilni ekstremizam i radikalizacija koja vodi ka terorizmu
WaE	Mreža žene i ekstremizam
WEIP	program ranih intervencija za žene
WPS	Žene, mir i sigurnost
WwB	Žene bez granica
YMCAV	Klubovi mladića protiv nasilja

Rječnik

Ovaj rječnik služi za pojašnjenje ključnih pojmova koji se koriste u ovom vodiču. Definicije služe samo za ovaj vodič i nisu službene definicije OSCE-a.

“Alt-right“ ili “alternativna desnica“ – Savremeni opis bijelog suprematizma i bijelog nacionalizma, koji je povezan sa pojmom očuvanja i zaštite bijele rase u Evropi i Sjevernoj Americi. Pokret je opisan kao spoj rasizma, nacionalizma i krajnje desnog populizma. Kritizira “multikulturalizam“ i zahtijeva manje prava za nebijele i imigrante, kao i za vjerske, etničke i seksualne manjine. Ti su pokreti često mizoginistički, pa i muškarci i žene koji su dio njih smatraju da bi žene prvenstveno trebale ostati kod kuće, odgajati djecu i brinuti se o porodici. Žene mogu obavljati ulogu “žene sa svrhom“ ili “tradicionalne žene“ (tradicionalne supruge koje podržavaju uključenost svojih muževa u tim pokretima, posebno putem društvenih medija). Malo je žena na liderskim pozicijama.

Kohezija u zajednici – Stepem do kojeg se ljudi vezuju na osnovu zajedničkih interesa i ciljeva ili razvijaju međusobno razumijevanje i osjećaj kolektivnog identiteta i pripadnosti koji rezultiraju međusobnim povjerenjem i kolektivnom efikasnošću.

Rad policije u zajednici – Filozofija i organizaciona strategija koja promovira zajedničke napore koji se zasnivaju na partnerstvu između policije i zajednice kojoj se služi, a sve u cilju efektivnije i efikasnije identifikacije, sprečavanja i rješavanja problema kriminala i straha od kriminala, kao i pitanja fizičke sigurnosti, socijalnog nereda i propadanja susjedstva, čime se poboljšava kvalitet života za sve.

Otpornost zajednice – Sposobnost zajednice da izdrži, reaguje i oporavi se od širokog spektra štetnih i opasnih događaja, uključujući kriminal i nasilni ekstremizam.

Strani teroristički borci/borkinje – Pojedinci koji putuju u državu koja nije njihova država prebivališta ili državljanstva radi počinjenja, planiranja ili pripreme terorističkih djela ili učešća u njima ili pružanja ili pohađanja terorističke obuke, uključujući tu i djelovanje u oružanom sukobu.

Rod – Rod je pojam koji se koristi za opisivanje društveno konstruiranih uloga žena i muškaraca. To je stečeni identitet koji se uči, mijenja se s vremenom i uveliko varira unutar kultura i među njima. Suprotno tome, termin spol se koristi za označavanje bioloških odlika muškaraca i žena.

Manjina – Grupa čiji se identitet nalazi izvan dominantnih ili uvriježenih kulturnih, društvenih i političkih normi u pogledu rase, etničke pripadnosti, spola, dobi, fizičke i mentalne sposobnosti, klase, religije i vjerovanja, jezika ili kulture. Manjina je često brojčano manja u odnosu na ostatak stanovništva, može imati slabiji politički, ekonomski ili drugi utjecaj, i često nastoji ne samo zadržati svoj identitet već i dati snažniji izraz tom identitetu.

Neonacizam – Militantni društveni ili politički pokreti koji žele oživjeti i provesti ideologiju nacizma. Neonacisti imaju za cilj stvaranje fašističke političke države, koristeći svoju ideologiju za promicanje mržnje i napada na manjine. To je globalni fenomen, sa organizovanim predstavljanjem u mnogim zemljama i unutar međunarodnih mreža. Sadrži elemente iz nacističkih doktrina iz 1930-ih i 40-ih, uključujući ultranacionalizam, rasizam, ksenofobiju, homofobiju i antisemitizam. Negiranje holokausta uobičajena je karakteristika, kao i upotreba nacističkih simbola i divljenje Adolfu Hitleru.

Agresivni nacionalizam – Agresivni nacionalizam karakterizira promoviranje interesa određenog naroda na štetu drugih naroda ili manjinskog stanovništva, posebno s ciljem stjecanja i održavanja suvereniteta nad stvarnom ili zamišljenom domovinom. Orijevan je na razvoj i održavanje nacionalnog identiteta temeljenog na zajedničkim društvenim karakteristikama kao što su kultura, jezik ili vjerovanje u zajedničko porijeklo. Agresivni nacionalizam smatra da bi nacija trebala upravljati sobom, bez vanjskog uplitanja (kao na primjer napadi spoljnih snaga ili pojedinaca za koje se smatra da su zainteresirani za podrivanje zajedničkih karakteristika nacije).¹

Profiliranje – Sistematsko povezivanje skupova fizičkih, bihevioralnih ili psiholoških karakteristika s određenim vrstama počinitelja i upotreba takvih karakteristika kao osnova za donošenje odluka o provedbi zakona. U kontekstu ovog priručnika, profiliranje na osnovu spola, starosti i etničke pripadnosti je najrelevantnije.

Toksični maskulinitet – Pojam koji se odnosi na društveno konstruisane stavove koji slave stereotipne muške rodne uloge kao i nasilje, neemocionalnost, seksualnu agresiju, dominantnost i tako dalje.

1 OSCE-ov Akcioni plan iz Bukurešta iz 2011. godine promovira "mjere u cilju prevencije i borbe protiv agresivnog nacionalizma, rasizma, šovinizma, ksenofobije i antisemitizma u medijima". Vidi Akcioni plan iz Bukurešta za borbu protiv terorizma, Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi, 4. decembar 2001. godine, stav 12.

Nasilni ekstremizam i radikalizacija koji vode ka terorizmu (VERLT) – Dinamičan proces kojim pojedinac počinje prihvatati terorističko nasilje kao mogući, možda čak i legitiman način djelovanja. To može na kraju, ali ne i nužno, navesti ovu osobu da se zalaže za terorizam, podržava ga, ili da se na tom planu angažira.

Predgovor

Nasilni ekstremizam i radikalizacija koji vode ka terorizmu (VERLT) transnacionalni su izazovi koji nisu ograničeni na nacionalnost, etničku pripadnost, religiju, ideologiju ili rod. Nepredvidiva i evoluirajuća priroda ovih prijetnji otežava njihovu prevenciju i suprotstavljanje. Države članice OSCE-a nedvosmisleno osuđuju terorizam i nasilni ekstremizam te podržavaju višedimenzionalni pristup koji se fokusira na prevenciju VERLT-a.

OSCE vjeruje u pristup cijelog društva u prevenciji i suprotstavljanju VERLT-u. Ovo odražava razumijevanje da napori u borbi protiv terorizma i nasilnog ekstremizma više ne mogu biti odgovornost samo sigurnosnih aktera; da bi bio efikasan, potreban je kooperativni i inkluzivni pristup prevenciji i suprotstavljanju VERLT-u (P/C VERLT), koji uključuje druga vladina tijela kao i aktere civilnog društva. To također znači da se moraju poboljšati povjerenje i komunikacija između sigurnosnih aktera i zajednica. Iako uspješni napori civilnog društva na prevenciji i suprotstavljanju VERLT-u uzimaju u obzir važnost porodica, žena, mladih, prosvjetnih radnica i radnika, vjerskih i društvenih vođa, sigurnosni sektor je u prošlosti nešto sporije prihvatao različitosti, uključujući aspekte koji se odnose na rodna pitanja. To se može primijetiti u postotku žena koje rade u sigurnosnom sektoru, kao i u češćem nedostatku rodne osjetljivosti u policijskim službama koje direktno saraduju sa zajednicama.

Ovaj priručnik odražava posvećenost OSCE-a da podrži rodno svjestan pristup sigurnosnom sektoru u prevenciji i suprotstavljanju VERLT-u. Države članice OSCE-a prepoznale su značaj roda u nekoliko obaveza, uključujući Deklaraciju Vijeća ministara OSCE-a br. 4/15 o prevenciji i suprotstavljanju VERLT-u, koja je usvojena u Beogradu u decembru 2015. godine. OSCE također podržava Rezoluciju 2242 Vijeća sigurnosti UN-a (2015), koja poziva države na veću integraciju aktivnosti u pogledu žena, mira i sigurnosti, uključujući borbu protiv terorizma i prevenciju i suprotstavljanje VERLT-u.

Ključna komponenta u postizanju rodno osjetljivog odgovora na prijetnju VERLT-a je osiguravanje adekvatne zastupljenosti žena u sigurnosnom sektoru, posebno prilikom definiranja politika i programa, kao i u operativnim ulogama u provođenju zakona. Također je potrebno osigurati da i muškarci i žene u provedbi zakona budu svjesni različitih iskustava i izazova koje VERLT predstavlja ženama i muškarcima, kao i djevojkama i mladićima. Ovo

uključuje različito targetiranje osoba za regrutaciju, rad na prevenciji VERLT-a i stvaranje spoznaje o različitim iskustvima viktimizacije od strane nasilne ekstremističke grupe. To također podrazumijeva dublje poznavanje rodni stereotipa koje nasilni ekstremisti koriste i razloga zašto je važno da zajednice i tijela za provedbu zakona zajedno rade na raskrinkavanju takvih stereotipa. Ovo može promovirati pozitivne uzore i narative koji služe jačanju tolerancije i sprečavanju VERLT-a.

Jedinica za borbu protiv terorizma (ATU) pri Odjelu za transnacionalne prijetnje Sekretarijata OSCE-a i dalje predstavlja resursni centar za 57 država učesnica OSCE-a, terenske operacije i nezavisne institucije, pomažući im da podrže i izvršavaju OSCE-ove antiterorističke obaveze. Nadamo se da će ovaj resurs doprinijeti poboljšanju kapaciteta za provedbu zakona i civilnog društva u zajedničkom radu na P/C VERLT-u. Vjerujemo da će studije slučaja u ovoj publikaciji pomoći da se ilustriraju dobre prakse koje prikazuju kako provedba zakona, sa poboljšanim zakonom koji bi uključivao i rodne perspektive, može bolje operacionalizirati rad na P/C VERLT-u.

Ovaj priručnik služi kao smjernica za provedbu zakona za sigurnosne aktere o tome kako bolje razumjeti rodnu dinamiku VERLT-a i ima za cilj pomoći im u stvaranju boljih i rodno osjetljivijih odgovora. Dopunjuje niz regionalno usmjerenih priručnika koje je ATU objavio 2018/19. godine o izazovima u razvoju i provedbi učinkovitih programa za P/C VERLT. Iako je ovaj priručnik prilagođen za provedbu zakona, pretpostavljamo da će on, kao i naše druge publikacije, biti dragocjen resurs i za kreatore politika i aktere civilnog društva širom područja OSCE-a koji rade na poticanju inkluzivnih pristupa miru i sigurnosti.

Rasa Oustraskaite

Koordinatorica aktivnosti za transnacionalne prijetnje
Sekretarijat OSCE-a

Rezime

OSCE je prepoznao značaj rodni perspektiva u prevenciji i suprotstavljanju nasilnom ekstremizmu i radikalizaciji koji vode ka terorizmu (P/C VERLT) u nizu deklaracija koje su dogovorile države učesnice. Konkretno, OSCE je prihvatio preporuke relevantnih rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a i rezolucija Generalne skupštine kroz Deklaraciju Vijeća ministara OSCE-a br. 4/15 o P/C VERLT-u, koja je usvojena u Beogradu u decembru 2015. godine.

Pojavom relevantnih istraživačkih i političkih okvira i programskih inicijativa usmjerenih na P/C VERLT, došlo je do povećanog razumijevanja i potrebe da se osvijetle rodne dimenzije VERLT-a, i u politici i u praksi. Nasilne ekstremističke organizacije (VEO) u svojoj propagandi regrutovanja često koriste i manipuliraju rodni stereotipima i osjećajem nepravde, što je činjenica koja se često zanemaruje u provođenju zakona. Brojna međunarodna i regionalna tijela prepoznala su imperativ rodno osviještenih pristupa P/C VERLT-u, uz uključivanje žena u te pristupe i osvrtnje na toksični maskulinitet koji doprinosi privlačnosti VEO-a.

Dokazi pokazuju da policijske snage čiji sastav obuhvata i uniformirane muškarce i žene koji predstavljaju vjersku, etničku i rasnu manjinsku populaciju mogu pomoći u izgradnji povjerenja između agencija za provođenje zakona i zajednica. To također pomaže da se poveća pristup uslovima koji pogoduju VERLT-u i mogućnost da se oni rješavaju. Da bi bile efikasne i održive, vladine strategije za P/C VERLT moraju sadržavati snažne rodne analize. Štaviše, i muškarci i žene u policijskim službama koji rade na P/C VERLT-u moraju u najmanju ruku razumjeti kako rodni faktori utječu na VERLT.

Ovaj se priručnik fokusira prvenstveno na službe za provođenje zakona i na to kako svijest o rodni pitanjima poboljšava njihovu sposobnost za sprečavanje ili suprotstavljanje nasilnom ekstremizmu. Uz to, objašnjava se kako civilno društvo i ostale nedržavne organizacije i institucije igraju ključne uloge u pružanju usluga kao i u nadzoru. Također nudi dodatne resurse o toj temi za aktere u sigurnosnom sektoru.

Studije slučaja i istraživanje predstavljeni u ovom priručniku pokazuju koliko je potpuno integriranje rodne perspektive u strategije, politike, programe i projekte za P/C VERLT od vitalnog značaja za njihovu efikasnost i održivost. U ovom priručniku ne samo što se predstavlja detaljan pregled utjecaja rodni pitanja u kontekstu VERLT-a već se i daju preporuke i alati za izradu politika kako bi se pomoglo akterima u provođenju zakona da integrišu rodne perspektive u rad na P/C VERLT-u.

1. Izrazi i definicije

1.1 Definicije prevencije nasilnog ekstremizma (PVE), suprotstavljanja nasilnom ekstremizmu (CVE) i nasilnom ekstremizmu i radikalizaciji koji vode ka terorizmu (VERLT)

Rasprava o nasilnom ekstremizmu i radikalizaciji koji vode ka terorizmu (VERLT) izazovna je zbog nedostatka univerzalno dogovorene definicije. Vlade država kao i razne organizacije na međunarodnom i regionalnom nivou pokušale su da klasificiraju obje pojave u svrhu njihove kriminalizacije, kao i za osmišljavanje efikasnih strategija prevencije.

1.1.1 Terorizam

Iako je definiranje terorizma predmet rasprave i među stručnjacima i vladama, a postoje i različite nacionalne definicije, Ujedinjene nacije u brojnim međunarodnim instrumentima navode terorizam kao skup zločinačkih djela (npr. uzimanje talaca,² bombaški napadi,³ napadi na civilne letjelice⁴ ili aktivnosti grupa koje se smatraju terorističkim, poput talibana u Rezoluciji Vijeća sigurnosti UN-a (UNSCR) 1267 (1999) i ISIS-a i fronta Al-Nusra u UNSCR 2253 (2015)).

Uz to, UNSCR 1566 (2004) opisuje svrhu terorizma kao “zločinačka djela, uključujući i djela protiv civila, počinjena s namjerom da prouzrokuju smrt ili teške tjelesne povrede ili uzimanje talaca, u svrhu izazivanja stanja terora u široj javnosti ili u grupi osoba ili određenih osoba, zastrašiti stanovništvo ili

2 Međunarodna konvencija protiv držanja talaca (Generalna skupština Ujedinjenih nacija, 17. decembar 1979.). Dostupno na: <https://treaties.un.org/doc/db/terrorism/english-18-5.pdf>

3 Međunarodna konvencija o suprotstavljanju terorističkom bombardovanju (Generalna skupština Ujedinjenih nacija, 15. decembar 1997.). Dostupno na: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII

4 Konvencija o krivičnim djelima i određenim drugim djelima počinjenima u avionu (14. septembar 1963.). Dostupno na: <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/Conv1-english.pdf>

primorati vladu ili međunarodnu organizaciju da učine ili se suzdrže od bilo kakvog djela, (...) se ni pod kojim okolnostima ne mogu opravdati razmatranjima političke, filozofske, ideološke, rasne, etničke, vjerske ili druge prirode.“⁵

1.1.2 Nasilni ekstremizam koji vodi ka terorizmu

OSCE je razvio sljedeću radnu definiciju VERLT-a: “Radikalizacija koja vodi ka terorizmu je dinamičan proces u kojem pojedinac prihvata terorističko nasilje kao moguć, možda čak i legitiman, način djelovanja. To eventualno može, ali ne i nužno, navesti ovu osobu da se zalaže za terorizam, podržava ga ili se njime bavi.“⁶

Pored toga, neke od država članica OSCE-a imaju svoje definicije nasilnog ekstremizma. Kanadska vlada to opisuje kao “vjerovanja i postupke ljudi koji podržavaju ili koriste nasilje kako bi postigli ekstremne ideološke, vjerske ili političke ciljeve“.⁷

Vijeće ministara Albanije ovaj fenomen definiše kao “upotrebu nasilja radi ostvarivanja političkih ciljeva“,⁸ a američka Agencija za međunarodni razvoj nasilni ekstremizam označava kao “zagovaranje, angažovanje, pripremanje ili na drugi način podržavanje ideološki motiviranog ili opravdanog nasilja radi promicanja društvenih, ekonomskih i političkih ciljeva.“⁹

Definiranje nasilnog ekstremizma je neprekidni napor zbog promjenjive prirode i velikog broja individualnih i društvenih konteksta, motiva, ciljeva i karakteristika. Moguće je da pojedinac ili ideologija budu ekstremistički, a opet nenasilni. To je stvarnost s kojom se demokratska društva trude živjeti, koliki god to bio izazov, kada se te vrijednosti direktno suprotstavljaju osnovnim vrijednostima demokratije. Ako je nasilje povezano sa ekstremističkom aktivnošću, ta se dvosmislenost očigledno prevazilazi. Važno je napomenuti da svaka ideologija može proizvesti ekstremne članove populacije koji pribjegavaju

5 UNSCR 1566 (2004). Dostupno na: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1566>

6 Prevencija terorizma i suprotstavljanje nasilnom ekstremizmu i radikalizaciji koji vode ka terorizmu: pristup policije u zajednici (Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi, 2014.), str. 15. Dostupno na: <https://www.osce.org/secretariat/111438?Download=true>

7 Nacionalna strategija za borbu protiv radikalizacije i nasilja (Vlada Kanade, Kanadski centar za angažman u zajednici i sprečavanje nasilja, 2018.), str. 7. Dostupno na: <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/ntnl-strtg-cntrng-rdclztn-vnc/ntnl-strtg-cntrng-rdclztn-vnc-en.pdf>

8 Albanska nacionalna strategija, suzbijanje nasilnog ekstremizma (Vijeće ministara Republike Albanije), str. 5. Dostupno na: <https://www.rcc.int/p-cve/download/docs/Albanian%20National%20Strategy%20on%20Countering%20Violent%20Extremism.pdf/eca873b0e6bd733938a73f957471a75c.pdf>

9 Odgovor na razvoj nasilnog ekstremizma i njegovog porasta: primjena principa u praksi (Američka agencija za međunarodni razvoj, septembar 2011.), str. 2. Dostupno na: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/Pdacs400.pdf

nasilju. To, opet, svjedoči o činjenici da nasilni ekstremizam nije povezan samo sa jednom ideologijom ili religijom.

Nasilni ekstremizam je stoga posebna kategorija koja je šira od “terorizma“, jer uključuje i nasilje poput politički motiviranih nereda i zločina iz mržnje, ili radnje koje, iako se neke smatraju terorističkim po prirodi, nisu zakonski definirane kao takve. Važno je napomenuti da sami radikalni i ekstremistički pogledi nisu nužno problematični. Ti pogledi postaju sigurnosno pitanje kada se doda nasilje kao opravdan modus.

1.1.3. Prevencija i suprotstavljanje nasilnom ekstremizmu i VERLT-u

I prevencija nasilnog ekstremizma (PVE) i suprotstavljanje nasilnom ekstremizmu (CVE) izrazi su koji opisuju načine rješavanja VERLT-a. Često se koriste naizmjenično. Međutim, prevencija podrazumijeva zaustavljanje problema prije nego što se realizuje. Ovo zahtijeva bavljenje uslovima koji pogoduju VERLT-u. Suprotstavljanje nasilnom ekstremizmu znači primjenu strategija i mjera koje služe dekonstrukciji terorističkih narativa i promoviranju zdravih alternativa. To može uključivati i rehabilitaciju i reintegraciju bivših nasilnih ekstremističkih prestupnika.

Akcioni plan Generalnog sekretara UN-a za 2015. godinu za prevenciju nasilnog ekstremizma smatra da je PVE skup širokih i sistemskih mjera usmjerenih na rješavanje pokretača nasilnog ekstremizma. Naglašava “rješavanje uslova pogodnih za terorizam“, dok “osigurava poštivanje ljudskih prava za sve i vladavinu zakona uz suprotstavljanje terorizmu“. Akcioni plan navodi da “stvaranje otvorenih, pravednih, inkluzivnih i pluralističkih društava, zasnovanih na potpunom poštivanju ljudskih prava i sa ekonomskim mogućnostima za sve, predstavlja najosjetljiviju i najznačajniju alternativu nasilnom ekstremizmu (...)“¹⁰

S druge strane, OSCE shvata CVE kao “proaktivne mjere suprotstavljanja naporima nasilnih ekstremista da radikaliziraju, vrbuju i mobiliziraju sljedbenike za učešće u nasilnim djelima i obradu specifičnih faktora koji olakšavaju i omogućavaju nasilno ekstremističko vrbovanje i radikalizaciju ka nasilju“.¹¹

10 Dostupno na: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/70/674

11 Uloga civilnog društva u prevenciji i suprotstavljanju nasilnom ekstremizmu i radikalizaciji koja vodi ka terorizmu: Vodič za Jugoistočnu Evropu (OSCE, 2018.) str. 6. Dostupno na: <https://www.osce.org/secretariat/400241?download=true>

1.2 Izrazi rod, svijest o rodnim pitanjima i zastupljenost rodnih perspektiva u kontekstu PVE-a / CVE-a / VERLT-a

Rod se odnosi na društvene attribute i mogućnosti povezane sa muškim i ženskim rodom, kao i odnose i dinamiku moći između žena i muškaraca, djevojčica i dječaka.

Za razliku od biološkog spola, ovi se atributi, mogućnosti i odnosi društveno grade i uče kroz procese socijalizacije. Oni nisu statični, ali jesu kontekstualni i vremenski specifični. Rod određuje šta se u datom kontekstu očekuje, dopušta i vrednuje kod žene ili muškarca. U većini društava postoje razlike i nejednakosti između žena i muškaraca u odgovornosti koja im je dodijeljena, aktivnostima koje poduzimaju, njihovom pristupu i kontroli resursa, kao i njihovim mogućnostima da donose odluke.¹²

Načelo ravnopravnosti spolova i zabrana diskriminacije osnovni su principi međunarodnog prava o ljudskim pravima. Promoviranje rodne ravnopravnosti predviđeno je Parlamentarnom odlukom OSCE-a br. 638, a države članice OSCE-a obavezale su se da će rodna ravnopravnost postati sastavni dio njihovih politika.¹³

Dvije ključne strategije za unapređivanje rodne ravnopravnosti i uklanjanje svih oblika diskriminacije na osnovu spola i roda su podizanje svijesti i zastupljenost rodnih pitanja. Svijest o rodnim pitanjima se odnosi na “sposobnost gledanja društva iz perspektive rodnih uloga i razumijevanja kako je to utjecalo na potrebe žena u odnosu na potrebe muškaraca.”¹⁴ Zastupljenost rodnih perspektiva “uključuje integraciju rodne perspektive u pripremu, osmišljavanje, provođenje, nadzor i ocjenu politika, regulatornih mjera i programa potrošnje, s ciljem unapređenja ravnopravnosti žena i muškaraca i borbe protiv diskriminacije.”¹⁵

U kontekstu VERLT-a, svijest o rodnim pitanjima i zastupljenost rodnih perspektiva doprinose boljem informiranju i usmjeravanju mjera koje se poduzimaju za prevenciju i suprotstavljanje nasilnom ekstremizmu i terorizmu.

12 <http://www.un.org/womenwatch/osagi/conceptsanddefinitions.htm>

13 <https://www.osce.org/pc/14713?download=true>

14 Jačanje ekonomskog upravljanja (Fond Ujedinjenih nacija za žene – Unifem, n.d.). Dostupno na: <http://www1.aucegypt.edu/src/engendering/definitions.html>

15 Evropski institut za rodnu ravnopravnost. Dostupno na: <https://eige.evropa.eu/gender-mainstreaming/what-is-gender-mainstreaming>

To ih u konačnici čini efikasnijim. Što to konkretno znači, razrađeno je u drugom poglavlju ovog priručnika. Ostale naučene lekcije i dobre prakse integriranja svijesti o rodnim pitanjima i osjetljivosti u radu na P/C VERLT-u istaknute su u studijama slučaja u petom poglavlju.

2. Zašto je značajna zastupljenost rodnih perspektiva u prevenciji i suprotstavljanju VERLT-u

2.1. VERLT kao sigurnosna prijetnja

Regija OSCE-a i dalje je osjetljiva na sigurnosne prijetnje izazvane terorističkim aktivnostima i nasilnim ekstremizmom. Konkretno, aktivnosti nasilnih ekstremističkih organizacija (VEO) ili drugi oblici nasilnih grupa u situacijama kontinuirane nestabilnosti i/ili dugotrajnih etničkih i sektaških nesuglasica i dalje su prijetnja regiji. Nasilne ekstremističke grupe koje se i dalje pojavljuju širom regije potencijalni su izvor povećane netrpeljivosti i ideološki motiviranog nasilja.

Države članice OSCE-a su svjedokinje velikog broja žrtava kao rezultata terorizma. U 2016. godini, Globalna baza podataka o terorizmu utvrdila je da se nekoliko glavnih terorističkih aktivnosti desilo unutar granica država članica OSCE-a: Turska (1047 žrtava), Rusija i centralna Azija (1395 žrtava), zapadna Evropa (143 žrtve) te zapadni Balkan (92 žrtve).¹⁶

16 Pogledati: https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?page=6&casualties_type=&casualties_max=®ion=7&count=10 0&expanded=no&charttype=line&chart=overtime&ob=CountryText&od=asc#results-table

2.1.1 ISIL/Daesh i terorizam pod utjecajem ideologije

Mnoga teroristička djela u regiji OSCE-a posebno su pripisana takozvanoj Islamskoj državi Iraka i Levanta (ISIL/Daesh). U 2014. godini, grupa je zauzela teritoriju u Siriji i Iraku, ali je težila globalnoj rasprostranjenosti vrbovanjem članova izvan regije, a njeni sljedbenici i pristalice su vršile nasilje širom svijeta.

Na vrhuncu svog djelovanja od 2014. do 2015. godine, ISIL/Daesh privukao je u svoje redove oko 40.000¹⁷ takozvanih stranih terorističkih boraca/borkinja (FTF)¹⁸ iz cijelog svijeta. Značajan broj njih potječe iz država učesnica OSCE-a.¹⁹ Smatra se da je broj FTF-ova iz zemalja bivšeg Sovjetskog Saveza mogao dostići 9000 boraca/borkinja,²⁰ s više od 1000 FTF-ova s Južnog Kavkaza, te više od 4000 boraca/borkinja iz zemalja centralne Azije. Pored toga, procjenjuje se da se gotovo 6000 zapadnih Evropljana i više od 400 Sjevernoamerikanaca pridružilo ISIL-u/Daeshu u Iraku i Siriji.²¹

Od tih FTF-ova i pojedinaca povezanih s FTF-om, žene su činile značajan udio. Prema studiji iz 2018. godinu koju je proveo Međunarodni centar za proučavanje radikalizacije, žene su činile 13% ISIL/Daeshovih FTF-ova ili pridruženih organizacija, a u prosjeku 17% od gotovo 20.000 FTF-ova pripadaju regiji OSCE-a.²²

Na osnovu podataka iz 2014. i 2015. godine, u borbenim zonama ISIL-a/Daesha u Siriji i Iraku bilo je oko 1000 žena iz Srednje Azije.²³ Prema podacima koje su prikupile vladine institucije Srednje Azije, bilo je preko 150 žena iz Kazahstana,²⁴ 200 iz Tadžikistana i više od 500 uzbekistanskih²⁵ žena u redovima ISIL-a/Daesha. U Kirgistanu, studije pokazuju da su žene činile četvrtinu onih koje odlaze u redove ISIL-a/Daesha.²⁶

17 Izazov povratka i premještanja stranih terorističkih boraca/borkinja: perspektive istraživanja (Izvršna direkcija Odbora Ujedinjenih nacija za borbu protiv terorizma, 2018.), str. 4.

18 Prema Rezoluciji 2178 Vijeća sigurnosti UN-a, strani teroristički borci definirani su kao pojedinci koji putuju u državu koja nije njihova država prebivališta ili državljanstva radi počinjenja, planiranja ili pripreme ili učešća u terorističkim aktima ili pružanja ili pohađanja terorističke obuke, uključujući i aktivnosti vezane za oružani sukob. Vidi: S / RES / 2178 (Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda, 2014).

19 Richard Barrett, *Iza kalifata: Strani borci i prijetnja od povratnika* (The Soufan Center, 2017.), str. 12–13.

20 Isti izvor str. 10.

21 Richard Barrett, *Iza kalifata: Strani borci i prijetnja od povratnika* (The Soufan Center, 2017.), str. 12–13.

22 Joana Cook i Gina Vale, *Od smrti do 'dijaspora': Praćenje žena i maloljetnika Islamske države* (King's College London: International Centre for the Study of Radicalisation, 2018.), str. 3–14.

23 Uran Botobekov, "Žene iz Srednje Azije na prvoj liniji Džihada" (Diplomat, januar 2017.).

24 "Kazahstanska obavještajna služba: 150 žena iz Kazahstana su učesnice IS-a" (Radio Slobodna Evropa / Radio Sloboda, novembar 2014.).

25 "Uzbekistan se bori sa ženama koje vrbuje ISIL" (Antiterror danas, juni 2015.).

26 Mataeva, A. "Radikalizacija i nasilni ekstremizam u Kirgistanu". Časopis RUSI. Vol. 163, 2018, izdanje 1. str. 30–46. str. 34.

Iako je broj stranih terorističkih borbinja porijeklom iz jugoistočne Evrope bio značajno niži (vidi tabelu 1), ove brojke moraju se posmatrati u poređenju s ukupnom populacijom tih zemalja koja je u nekim slučajevima niža od ostalih zemalja regije.

Table 1. Medijske i analitičke procjene o broju stranih terorističkih boraca/borkinja i migranata u ISIL-u s područja zapadnog Balkana

	Ukupan broj	Ukupno žena
Albanija	90-150	13-29
BiH	192-340	36
Hrvatska	1-6	1-4
Kosovo ²⁷	100-232	42
Sjeverna Makedonija	12-146	1
Crna Gora	13-30	N/A
Srbija	50-350	1

Izvor: Beogradski centar za sigurnosnu politiku, Beograd 2016.

čitava regija OSCE-a vidljivo smanjila broj provedenih smrtonosnih terorističkih akcija u 2017. godini u odnosu na prethodnu godinu, ipak je bila 61 žrtva u zapadnoj Evropi, 57 u Turskoj i 16 u Rusiji i centralnoj Aziji.³¹ Smatra se da su opadajuće brojke uglavnom uzrokovane teritorijalnim gubicima ISIL-a/Daeshu u Iraku i Siriji i smanjenim vrbovanjem.

Kao rezultat ovih teritorijalnih gubitaka, broj FTF-ova koji se vraćaju iz Iraka i Sirije u svoje matične ili treće zemlje povećao se u mnogim državama članicama OSCE-a.³² Međunarodni centar za istraživanje radikalizacije zabilježio je da se 7666 osoba povezano s ISIL-om/Daeshom u 2018. godini vratilo iz Iraka i Sirije u svoje matične zemlje (20%) ili su u procesu da to učine. Globalno, samo 256 (4%) ukupnih povratnika/ca su žene.

Među zapadnim Evropljanima, Međunarodni centar za proučavanje radikalizacije procjenjuje da su 1023 žene povezane sa ISIL-om/Daeshom putovale u Irak i Siriju, ili 17% ukupnog broja, kao što je gore spomenuto.²⁸ U 2016. godini žene su činile 36% francuskog "kontingenta"²⁹ u ISIL-u/Daeshu, 40% iz Holandije i 20% onih koje su putovale iz Njemačke i Finske.³⁰

Posljednjih godina je u regiji OSCE-a došlo do pada broja slučajeva terorizma, ali prijetnja državama članicama i dalje ostaje. Iako je

27 Svako upućivanje na Kosovo u ovom tekstu, bilo da se radi o teritoriji, institucijama ili stanovništvu, treba shvatiti sa gledišta potpunog poštivanja Rezolucije 1244 Vijeća sigurnosti UN-a.

28 Joana Cook i Gina Vale, od Daeshu do „dijaspore“: Traženje žena i maloljetnika Islamske države (King's College London: Međunarodni centar za proučavanje radikalizacije, 2018.), str. 14.

29 Strani teroristički borci: trendovi, dinamika i odgovori na politike (Međunarodni centar za borbu protiv terorizma, 2016.).

30 Izvještaj o stanju i trendu terorizma Evropske unije za 2016. godinu (EUROPOL, 2016.), str. 29.

31 Baza podataka o terorističkim napadima 01. januara 2017. – 31. decembra 2017. (ESRI, 2017). Dostupno na: https://storymaps.esri.com/pricbe/teroristički_napadi/?Godina=2017.

32 /S-2017/35 – Devetnaesti izvještaj tima za analitičku podršku i nadzor sankcija, podnesen u skladu s rezolucijom 2253 (2015) o ISIL-u (Da'esh), Al-Qaidi i povezanim pojedincima i tijelima (Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija, 2017.), str. 9.

Među onima koji se vraćaju, 17% je maloljetnika i oni nakon povratka državama predstavljaju brojne izazove, posebno za krivičnopravne sisteme.³³ Od povratnika/ca u zapadnu i istočnu Evropu, žene čine 8%, odnosno 5%.³⁴ Izvještaji navode da se mnoge žene i djeca koja su još uvijek u Siriji i Iraku nalaze u kampovima punim zatečenih supruga, sinova i kćeri boraca/borkinja ISIL-a/Daesha, bilo da su oni mrtvi, zatvoreni ili su pobjegli.³⁵ Njihovo puštanje uvjetovano je političkim odlukama njihovih matičnih zemalja o repatrijaciji.

Sudbina povratnika povezanih sa ISIL-om/Daeshom u velikoj je mjeri raznolika. Neki od njih, i muškarci i žene, preuzeti su u odgovarajuće krivično-pravne sisteme zemalja u koje su se vratili i suočeni su sa odgovornošću za pomaganje ili pridruživanje nasilnim terorističkim organizacijama.

Čini se da su neki povratnici napustili svoju nasilnu ekstremističku ideologiju iz različitih razloga, uključujući razočaranje u neostvarena obećanja koja su ih dovela do toga da se pridruže ISIL-u/Daeshu. Za ostale, povratak u zemlju porijekla ili treću zemlju nije sinonim za rehabilitaciju ili odustajanje od motiva koji su ih izvorno doveli do odlaska. Te osobe mogu i dalje predstavljati stvarnu sigurnosnu prijetnju za ove zemlje.³⁶ To je, na primjer, slučaj Rachida Kassima, francuskog FTF-a i regruta ISIL-a/Daesha, koji je podržao brojne napade i pokušaje napada u Francuskoj.³⁷ Zapravo, nisu sve OSCE vlade “zatražile” svoje državljane, strahujući od toga da će širiti nasilnu ideologiju.

Iako vraćanje FTF-ova i strane terorističke mreže i dalje predstavlja prijetnju u smislu potencijalnog nasilja i nadahnuća za druge, većinu napada inspirisanih ISIL-om/Daeshom u 2017. godini izveli su tzv. “domaći” teroristi koji su radikalizovani u svojim zemljama prebivališta i nikada nisu putovali u inostranstvo kako bi se pridružili terorističkoj grupi. To je često u suprotnosti sa uvriježenim mišljenjima i predstavljanjima određenih polarizirajućih političkih snaga. Upravo takvi usamljeni akteri, ljudi koji nemaju direktne veze s ISIL-om/Daeshom ili bilo kojom drugom terorističkom organizacijom, mogu predstavljati jednu od prijetnji koje organi za provođenje zakona teško mogu otkriti.³⁸

33 Joana Cook i Gina Vale, od Daesha do „dijaspora“: Traganje za ženama i maloljetnicima Islamske države (King's College London: Međunarodni centar za proučavanje radikalizacije, 2018.), str. 3.

34 Isti izvor, str. 15.

35 Arutunyan, ISIS povratnici donose i nadu i strah u Čečeniju (Međunarodna krizna grupa, 2018.).

36 Byman, Šta se događa kada ISIS ode u podzemlje? (Institucija Brookings, 2018.).

37 S / 2017/573 – Dvadeseti izvještaj tima za analitičku podršku i nadzor sankcija, podnesen u skladu s rezolucijom 2253 (2015) koja se odnosi na ISIL (Da'esh), Al-Qaidu i pridružene pojedince i tijela (Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija, 2017.), para. 6.

38 Izvještaj o stanju i trendu terorizma Evropske unije 2018. (EUROPOL, 2018.), str. 6.

Bez obzira na to, važno je imati na umu da, iako je ISIL/Daesh izgubio fizičku teritoriju, njegova ideološka privlačnost i dalje je prisutna. Štaviše, iako je samo 16% napada ili pokušaja napada u Evropskoj uniji 2017. godine bilo nadahnuto ISIL-om/Daeshom, rezultirali su najvećim brojem smrtnih slučajeva.³⁹ Ponavljani napadi koje je grupa potvrdila dugo nakon gubitka velikih teritorija dokazali su da i dalje može privući podršku i nastaviti sa radom. Također je važno napomenuti da ideologije ostaju dugo nakon svojih tvoraca. Dakle, vojna vatrena sila ne može biti jedino oružje koje se koristi u borbi protiv ideološki motiviranog nasilja. Iako se sigurnosna mobilizacija i vojni pristupi mogu boriti protiv simptoma VERLT-a, oni ne uklanjaju njegove temeljne uzroke. Umjesto toga, efikasni preventivni pristupi trebaju uzeti u obzir faktore koji navode mladiće i djevojke da prihvate nasilje kao krajnje sredstvo.

2.1.2. Krajnje desničarski i ljevičarski terorizam

Promjena političke klime u mnogim državama učesnicama OSCE-a povećala je zabrinutost zbog sigurnosnih prijetnji koje proizlaze iz oblika nasilnih ekstremističkih pokreta koji nisu nadahnuti ili povezani s ISIL-om/Daeshom ili grupama sličnih ideologija.

Širom Sjedinjenih Država, Evrope i šire, polarizirajuća se retorika proširila pokretima koji su sve ksenofobičniji. Agencija Evropske unije za saradnju u provođenju zakona (EUROPOL) utvrđuje da je ovo osiguralo poticaj “nasilnom desničarskom ekstremističkom spektru”.⁴⁰ Zbog povećanih migracijskih tokova iz konfliktnih zona izvan područja OSCE-a, privlačnost ovakve retorike se povećava, pogotovo ako se predstavlja u populističkom političkom paketu.

Napadi grupa i pojedinaca širom svijeta nadahnuti ISIL-om pridonijeli su strahu javnosti, kao i stavu da izbjeglička i migrantska kriza predstavlja neposrednu sigurnosnu prijetnju. Na primjer, političke stranke koje tvrde da imigranti iskorištavaju evropsku socijalnu državu,⁴¹ narušavaju “evropski način života”⁴² ili predstavljaju direktnu prijetnju sigurnosti lokalnom stanovništvu⁴³ prevladavale su na biračkim mjestima u nekoliko država. Čini se da je nasilni desničarski ekstremizam u SAD-u u porastu.⁴⁴

39 Isti izvor, str. 9.

40 Isti izvor, str. 9.

41 McKie, “Krajnji desničar Geert Wilders naziva marokanske migrante „propalicama“, (Guardian, februar 2017.); i Warren, “Marine Le Pen naziva imigraciju „PRIJETNJOM“ francuskim vrijednostima“, (Express, mart 2018.).

42 Dearden, “Zabrana burkinja: zašto Francuska hapsi muslimanke zbog nošenja kupaćih kostima koji pokrivaju cijelo tijelo? Zašto su ljudi tako ljuti?” (Independent, april 2016.).

43 Na primjer, napad u Berlinu na božićnoj pijaci 2016. godine počinio je tražitelj azila.

44 Seth G. Jones, Uspon krajnje desnog ekstremizma u Sjedinjenim Državama (Centar za strateške i međunarodne studije, 2018.). Pogledajte također: <http://time.com/5249811/neo-nazis-burn-swastika-georgia/>

Također, nacionalistički pokreti, uključujući i nasilne, privlače podršku javnosti, nešto što u Evropi nije viđeno od Drugog svjetskog rata. Posljednjih godina produbljeni jaz javlja se u društvima širom područja OSCE-a, često uključujući govor mržnje i ekstremističko nasilje usmjereno prema imigrantima ili etničkim, nacionalnim ili vjerskim manjinama. Polarizacijski diskurs i politika identiteta u nekim su slučajevima potakle ili tiho podržale glavne političke stranke.

Ovaj novi trend dao je zamah nasilnim ekstremističkim grupama koje su se ponovo pojavile nakon što su decenijama bile smatrane irelevantnim, marginalnim pokretima. Oni sada stječu šire sljedbenike i otvoreniji su u pogledu svojih ideoloških motiva i ciljeva.⁴⁵ Koliko se šire nasilne ekstremističke ideje može se primijetiti na povećanom broju posjeta događajima poput koncerata i mitinga koje organiziraju ovakve grupe. Na primjer, nacionalistički miting koji je u Varšavi suorganizirao Nacionalistički radikalni kamp (Obóz Narodowo-Radykalny) na Dan nezavisnosti Poljske 2017. godine navodno je privukao 60.000 posjetilaca iz cijele Evrope. Skup je zabranjen 2018. godine.⁴⁶

Iako se nasilni desničarski ekstremizam tradicionalno doživljava kao problem među (mladim) muškarcima, žene također igraju ključnu ulogu u tim pokretima. U krajnje desničarskim pokretima žene su bile i nastavljaju biti aktivne učesnice i pristalice. Međutim, one se često manje javno ispoljavaju u svojim aktivnostima, pa je stoga njihov broj teže odrediti. Ovo zahtijeva posebno istraživanje usmjereno na rodna pitanja.

Studija o učešću žena u neonacističkim i drugim oblicima desničarskih ekstremističkih grupa u Njemačkoj otkrila je da postoji porast "broja aktivnih ekstremno desničarskih žena, kao i rast broja ženskih grupa na ekstremno desničarskoj sceni. Moguće uloge i položaji koje žene mogu imati također su se proširile: od aktivistkinja, uličnih borkinja (huliganki) i vođa bandi (šefica kriminalnih grupa) do političarki lokalne uprave, i od koordinatorica demonstracija do internet aktivistkinja."⁴⁷ Ovo odražava ostale studije koje su napisane o ovoj temi.⁴⁸

45 Vidi na primjer: Grey, "Neonacisti spalili svastiku nakon skupa u Gruziji" (TIME, april 2018.).

46 "Poljski marš za Dan nezavisnosti zabranjen u Varšavi" (BBC News, novembar 2018.).

47 Zanemarene i potcijenjene: Žene u ekstremističkim grupama desnog krila (Fondacija Amadeu Antonio), str. 3.

48 Claire Provost i Lara Whyte, "Zašto se žene pridružuju pokretima krajnje desnice i zašto smo toliko iznenađeni?" (OpenDemocracy.net, januar 2018.).

Uz to, ljevičarski terorizam ostaje uporna prijetnja u nekoliko ključnih država članice OSCE-a. EUROPOL je utvrdio da je u 2017. godini 12% neuspjelih, prekinutih i izvedenih napada u Evropskoj uniji po prirodi bilo ljevičarsko.⁴⁹ U Evropskoj uniji je u 2017. godini zabilježen neznatan porast u odnosu na godinu ranije u hapšenjima ljevičara osumnjičenih za terorizam.⁵⁰ Cilj ove vrste terorizma su češće vladine zgrade i više vodi građanskim nemirima nego nasilju nad pojedincima i grupama.

2.1.3 Potencijalni faktori pogodni za VERLT

Vlade zajedno sa akterima civilnog društva moraju poduzeti odlučne korake kako bi spriječile ono što potiče pojedince da odlaze na strana ratišta ili da izvedu terorističke napade kod kuće. To uključuje obradu načina na koji VEO koriste ranjivosti, često rodno specifične, kako bi potaknule mladiće i djevojke da se pridruže njihovim grupama.

Tvrđi se da ne postoji jedinstven put do radikalizacije koji vodi ka nasilnom ekstremizmu i terorizmu.⁵¹ Zato se svaki slučaj VERLT-a mora posmatrati kao rezultat jedinstvene kombinacije ličnog puta i psihologije određenog pojedinca i (potencijalno omogućavajućeg) okruženja u kojem taj pojedinac živi. Mreža svijesti o radikalizaciji Evropske komisije (RAN) organizovala je faktore koji su pokretači VERLT-a u sljedeće grupe:

- **Pojedinačni socijalno-psihološki faktori:** obuhvata nezadovoljstvo i osjećaje poput otuđenja i isključenosti; ljutnja i frustracija; snažan osjećaj nepravde; osjećaji poniženja; krut svjetonazor; sklonost pogrešnom tumačenju situacija; teorije zavjere; osjećaj žrtvovanja; lične ranjivosti; i/ili život u suprotnosti sa glavnim kulturnim normama.
- **Socijalni faktori:** uključuje faktore povezane sa socijalnom isključenošću; stigmatizacija, marginalizacija i diskriminacija (stvarna ili percipirana); ograničena socijalna mobilnost; ograničene mogućnosti obrazovanja ili zaposlenja; element raseljenosti; kriminalitet; i/ili nedostatak socijalne kohezije i samoisključenja.
- **Politički faktori:** uključuje nezadovoljstvo u okviru osjećaja žrtve kao rezultat akcije ili neaktivnosti vlade, uključujući kršenje ljudskih prava. Ti su faktori povezani sa snažnim osjećajem otuđenosti i nepravde, na

49 Izvještaj Evropske unije o stanju i trendu terorizma 2018. (EUROPOL, 2018.), str. 9.

50 Isti izvor, str. 48.

51 Dokument za raspravu | Korijeni uzroka radikalizacije u Evropi i Zajednici nezavisnih država (UN-ov razvojni program, 2016.).

primjer, osjećajem da ih političko vodstvo i policija ne predstavljaju, često pojačani ksenofobijom, diskriminacijom i marginalizacijom. Ideološke i “religijske“ dimenzije: to se odnosi na pridruživanje nasilnim ekstremističkim grupama zbog vjerovanja u svetu dužnost, historijsku misiju, apokaliptično proročanstvo i/ili kao sredstva za postizanje osvete ili iskupljenje. Određene vjerske norme mogu utjecati na to kako muškarci i žene gledaju na svoju ulogu u društvima i porodičnim strukturama, što također može biti važno.

- **Kultura i kriza identiteta:** odnosi se na kulturološku marginalizaciju, koja može proizvesti otuđenost u društvima. Na primjer, imigranti druge generacije u zapadnoj Evropi ponekad nemaju osjećaj pripadnosti, ne osjećajući se ni kao dio novog “doma“ ni zemlje koju su njihovi roditelji napustili.
- **Trauma i drugi okidački mehanizmi:** uključuje psihološku traumu. Može se doživjeti direktno ili od roditelja koji imaju posttraumatski stresni poremećaj ili druge složene psihološke probleme.
- **Grupna dinamika:** uključuje aspekte poput fascinacije harizmatičnim vođom; postojeća prijateljstva i srodničke veze; socijalizaciju; samoizolaciju; polarizirajuće ponašanje i protukulturni elementi; traženje osjećaja pripadnosti koji se ne može naći u društvu; ili povezivanje sa drugim osobama sa sličnim potrebama ili zahtjevima. Na primjer, muškarci koji su zainteresirani za pristup oružju i korištenje oružja su ponekad skloni pridruživanju militantnim grupama. Jedno istraživanje pokazuje da “ekstremizam nastaje dijelom kada članstvo u grupi jača duboko usađene ideale, a identitet pojedinca stapa se sa onim u grupi“.
- **Radikalizatori/usmjerivači:** uključuje izloženost propovjednicima mržnje i osobama koje vrebaju na ranjive i nezadovoljne ljude, usmjeravanjem vrbovanih u VERLT korištenjem metoda poput uvjeravanja, pritiska i manipulacija.
- **Društvene mreže:** omogućavaju povezanost, virtuelno učešće i širenje ekstremističkih stavova istomišljenika. Internet može ubrzati proces radikalizacije i povećava mogućnosti za “samoradikalizaciju“.⁵²

52 Izdanje RAN: Glavni uzroci nasilnog ekstremizma (Ranstorp, Mreža svijesti o radikalizaciji, Evropska komisija, 2016.).

Ne postoji jasan put ka terorizmu i ne postoji dosljedan skup faktora koji pokreću VERLT. Svaki slučaj VERLT-a rezultat je jedinstvene kombinacije pojedinačnih faktora. Studije koje je proveo Međunarodni centar za borbu protiv terorizma,⁵³ Ured UN-a za borbu protiv terorizma⁵⁴ i Vijeće Evrope⁵⁵ također su specificirali razloge za VERLT kako ih navode FTF (i muški i ženski) iz OSCE-ove regije. Oni uključuju:

- Osjećaji usamljenosti i izoliranosti, uključujući konfuziju u vezi s identitetom i nesigurnosti pripadništva glavnim strukturama ili strukturama zajednice, što je situacija koju ponekad doživljavaju migranti druge generacije u zemljama prijema širom Evrope i Sjeverne Amerike; većinsko stanovništvo suočeno sa povećanim tokovima migranata i izbjeglica; migranti iz srednje Azije koji trpe diskriminaciju u Rusiji i Turskoj; konzervativna društva u određenim zemljama koje ograničavaju finansijsku neovisnost, mobilnost i djelovanje žena; i liberalna društva s većom rodnom ravnopravnošću u kojima se muškarci osjećaju zastrašeni ženskom neovisnošću, kao što pokazuje primjer “celibata protiv sopstvene volje“ (Incel).⁵⁶
- Vjerovanje da je zajednica pod prijetnjom nasilja ili progona, uključujući ksenofobiju i profiliranje protiv muslimanskog stanovništva u Evropi i Sjevernoj Americi, ili percipiranu prijetnju sigurnosti i lokalnom “načinu života“, što doživljavaju kada se imigranti različitih kulturoloških i vjerskih pozadina naseljavaju u evropskim gradovima. Ideje ove vrste izražene su u manifestu pod nazivom “2083: Evropska deklaracija nezavisnosti“ Andersa Breivika, počinitelja terorističkih napada 2011. godine u Norveškoj.
- Nezadovoljstvo u vezi s diskriminacijom i progonom od strane državnih službi i/ili nejednakim pristupom njima. To može uključivati profiliranje osumnjičenih za terorizam provedbom zakona na osnovu etničke pripadnosti nakon terorističkih napada u Evropi i Sjevernoj Americi; kršenja ljudskih prava počinjena od strane policije; ili percepcija da je sigurnost i pristup pravdi različit za muškarce i žene.

53 Boutin et al., Fenomen stranih boraca/borkinja u Evropskoj uniji: profili, prijetnje i politike (Hag: Međunarodni centar za borbu protiv terorizma, 2016.).

54 El-Said i Barrett, poboljšanje razumijevanja fenomena stranih terorističkih boraca/borkinja u Siriji (Ured Ujedinjenih nacija za borbu protiv terorizma, 2017.).

55 Odbor stručnjaka za terorizam, Uloge žena u Daesh-u: dokument za raspravu (Vijeće Evrope, 2016.).

56 “Celibat protiv sopstvene volje“, inače poznat kao “Incel“, odnosi se na muškarce koji vjeruju da im je iz razloga koji su izvan njihove kontrole suđeno da ostanu u celibatu. Inceli krive žene za njihovu nesposobnost da pronađu seksualne partnere, što je povezano sa osjećajem samomrznje, niskim samopoštovanjem i bijesom usmjerenim prema van.

- Ljutnja zbog neuspjeha države na međunarodnom nivou, na primjer, frustracija zbog nedostatka međunarodnog djelovanja kao odgovora na progon muslimana ili frustracija zbog službenih odluka da se prihvate imigrantske kvote EU u istočnoj Evropi.

Navedeni faktori uključuju elemente negativnih životnih iskustava, kao i socio-ekonomske uslove. Oni su pridonijeli “guranju“ muškaraca i žena prema ekstremističkim ideologijama.

2.2 Mjere efikasne prevencije i reagiranja

Složenost faktora koji pogoduju VERLT-u otkriva potrebu za sveobuhvatnim strategijama prevencije, strategijama koje su razvijene u skladu sa međunarodnim pravom i standardima ljudskih prava. Razvijanje takvih strategija uključuje različite relevantne oblasti, uključujući sigurnost, dobro upravljanje, sprečavanje sukoba, obrazovanje, društveno-ekonomski razvoj, angažman mladih i komunikaciju.⁵⁷

S obzirom na to da faktori koji vode ili stvaraju uslove koji doprinose VERLT-u utječu na muškarce i mladiće drugačije od žena i djevojaka (vidi poglavlje III, odjeljak 1) kako bi bili efikasni i održivi, također je od presudne važnosti da strategije za P/C VERLT sadrže jaku rodnu analizu i sveobuhvatnu svijest o rodnom pitanjima. Te strategije moraju biti posebno osmišljene na način koji odražava društveno-ekonomske, kulturne i političke potrebe cijelog društva, uzimajući u obzir i brojne rodne razlike.

Da bi se riješilo bezbroj faktora koji pokreću VERLT, pristupi usmjereni na prevenciju i suprotstavljanje moraju se usredotočiti na izgradnju uključivih i tolerantnih društava. Inicijative koje vode vlade, OCD i međunarodne organizacije mogu podržati inkluzivna društva jačanjem širokog učešća u političkim i/ili mirovnim i sigurnosnim procesima, kao i rješavanjem marginalizacije i diskriminacije.

Također, rodno osjetljive i prilagođene kampanje mogu biti efikasne za podizanje svijesti muškaraca i žena pod rizikom od VERLT-a, kampanje koje ih informišu o različitim aspektima ekstremističke propagande. Da bismo razumjeli VERLT i adekvatno odgovorili na potrebe onih koji se osjećaju ogorčenima u društvu, aspekte koji mogu imati utjecaja na prevenciju, važno je izgraditi i ojačati dijalog

⁵⁷ Akcioni plan za prevenciju nasilnog ekstremizma: izvještaj Generalnog sekretara (Sedamdeseta sjednica Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, A / 70/674).

sa predstavnicima mladih i vjerskim vođama, ženskim grupama, socijalnim radnicama i radnicima, nastavnicama i nastavnicima, roditeljima, ljudima koji nisu dio formalnih organizacija i tijela za provođenje zakona.

Konačno, efikasni preventivni pristupi zahtijevat će uključivanje više aktera, uključujući državu (upravljačke strukture, pružatelji usluga), civilno društvo (socijalni i terenski radnici, nastavnici i mentori), porodice i vršnjaci unutar zajednice i privatni sektor (uključujući pružatelje internetskih / komunikacijskih usluga / komunikacije i lokalna preduzeća). Uvođenje programa policije u zajednici, u kojima se i policajci i policajke uključuju u dijalog sa zajednicama o lokalnim pitanjima, može pomoći u identificiranju žarišta radikalizacije, praćenju lokaliziranih trendova i premošćivanju jaza između države i građana kako bi se pomoglo otkrivanju i sprečavanju kriminala i nasilja, uključujući nasilni ekstremizam.

Provođenje zakona je segment države koji zajednice najčešće vide i sa kojim imaju dodira. U P/C VERLT-u, provedba zakona igra posebno važnu ulogu. Nezadovoljstvo nastalo zloupotrebom zakona ili šire, zloupotrebe koje počine sigurnosni sektor ili institucionalna korupcija mogu stvoriti uslove koji pogoduju VERLT-u. To onemogućava ukupnu efikasnost sigurnosnog sektora u prevenciji i suprotstavljanju ovoj prijetnji.

Ako su određene zajednice, posebno marginalizovano stanovništvo, diskriminisane, stereotipizirane ili zlostavljane od strane policije, to je kontraproduktivno u borbi protiv VERLT-a. Ako policija ne stvori povjerenje cjelokupnog stanovništva, pripadnici manjinskih grupa i zajednica mogu trpjeti de facto diskriminaciju, pri čemu se prema njima postupa manje povoljno, isključivo ili uglavnom na temelju faktora kao što su rasa, spol, starost, invaliditet ili etničko porijeklo.⁵⁸

Postoji niz istraživačkih studija i procjena koje ističu utjecaj negativnih iskustava sa provedbom zakona na zajednice i posljedičnu sposobnost ili nesposobnost tih policijskih snaga da se suprotstave sigurnosnim prijetnjama.⁵⁹ Procjena pokretača nasilnog ekstremizma iz 2009. godine koju je stvorila Agencija Sjedinjenih Država za međunarodni razvoj otkrila je brutalni i ponižavajući tretman policije kao indirektni pokretač VERLT-a.⁶⁰

58 Priručnik o evropskom zakonu o nediskriminaciji – izdanje 2018. (Agencija Evropske unije za temeljna prava, 2018.).

59 Vidi, naprimjer, one istaknute u: Peters i Saeed, Promoviranje inkluzivnih okvira politike za suprotstavljanje nasilnom ekstremizmu: premošćivanje teorije i prakse: studija slučaja pakistanske policajke (Georgetown Institut za žene, mir i sigurnost te inkluzivnu sigurnost, 2017.), str. 6 – 7.

60 Denoeux i Carter, Vodič za pokretače nasilnog ekstremizma (Management Systems International, Američka agencija za međunarodni razvoj, 2009.), str. 31.

Iako je za provedbu zakona, posebno lokalne policije, od ključne važnosti da sudjeluju u prevenciji VERLT-a, država mora osigurati odgovornost i nadzor policijskih aktivnosti. Pri provođenju zakona, u procesu prepoznavanja i rješavanja pitanja VERLT-a, mora se osigurati da te aktivnosti ne podstiču ovu pojavu.

Osiguravanje raznolikosti policijskih službi koje predstavljaju lokalno stanovništvo pomaže u održavanju kredibiliteta. Inkluzivni sastav policijskih snaga koji uključuje uniformisane muškarce i žene koji predstavljaju vjersko, etničko i rasno manjinsko stanovništvo može pomoći u izgradnji povjerenja između agencija za provođenje zakona i zajednica. Čini se da inkluzivnije snage mogu bolje riješiti postojeće pritužbe na agencije za provedbu zakona, smanjujući tako povoljne uslove za VERLT. Ipak, ako agencijama za provođenje zakona nedostaje raznolikost i zastupljenost u njihovim društvima, to je faktor koji često ometa njihovu efikasnost.

Kao što će se detaljnije raspravljati u poglavlju IV, ključna komponenta izgradnje inkluzivnih policijskih snaga je osiguranje da žene budu značajno zastupljene. Uključivanje žena u agencije za provedbu zakona, posebno na rukovodećim pozicijama, osigurava da te snage predstavljaju populaciju koju štite. Istraživanje je pokazalo da takva uključenost povećava sposobnost ovih snaga da dopru do marginaliziranih zajednica i grade povjerenje.⁶¹ Oni koji su pod rizikom od VERLT-a, muškarci i žene “u opasnosti od radikalizacije“, često dolaze u kontakt sa zakonom; sektor krivičnog pravosuđa treba biti u stanju otkriti rane znakove ovog rizika prije nego što ponašanje takvih ljudi postane kriminalno. Štaviše, on mora razumjeti rodnu dinamiku povezanu sa radikalizacijom i nasilnim ekstremizmom i pružiti rodno osjetljive odgovore, kao i aktivirati dostupne mehanizme prevencije, poput upućivanja ili saradnje s terenskim, obrazovnim ili socijalnim službama.

2.3 Zakonski i politički zahtjevi za rodno zasnovanu prevenciju i suprotstavljanje VERLT-u

Sa povećanjem broja okvirnih politika i programskih inicijativa usmjerenih na P/C VERLT, povećao se fokus na integriranje rodne perspektive kako bi se osigurao

61 Peters i Saeed, Promoviranje inkluzivnih okvira politike za suprotstavljanje nasilnom ekstremizmu: premošćavanje teorije i prakse: studija slučaja pakistanske policajke (Georgetown Institut za žene, mir i sigurnost te inkluzivnu sigurnost, 2017.), str. 6–8.

efikasan operativni rad i izbjegle “slijepe tačke”. To uključuje promoviranje učešća žena u ovim aktivnostima da bi se osiguralo da su one efikasne, održive te da štite i promoviraju ženska prava.

Brojna međunarodna i regionalna tijela prepoznala su važnost rodno zasnovane prevencije i uključivanja žena u borbu protiv VERLT-a. Nasilni ekstremistički pokreti manipuliraju i koriste rodne stereotipe i norme u svojim propagandama⁶² za širenje vrbovanja, što je faktor koji se povremeno zanemaruje u naporima za P/C VERLT. Da bi strategije, politike i programi za P/C VERLT bile što efikasnije, potrebne su rodne analize. Ovo također uključuje prikupljanje znanja o iskustvima muškaraca i mladića koji su se suočili sa pokušajima vrbovanja u VEO. Pri provođenju zakona, zajedno sa drugim akterima u oblasti P/C VERLT-a, mora se uzeti u obzir rasprostranjenost toksičnog maskuliniteta koji se često koristi za promoviranje slike stereotipnog, a opet poželjnog načina života muškaraca, načina življenja koji se naizgled može ostvariti samo pristupanjem u određeni VEO.

OSCE je prepoznao potrebu uključivanja rodničkih perspektiva u mnogim deklaracijama koje su usvojile države članice. Konkretno, OSCE je prihvatio preporuke relevantnih rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a i Generalne skupštine Deklaracijom ministarskog vijeća OSCE-a br. 4/15 o prevenciji i suprotstavljanju VERLT-u, koja je usvojena u Beogradu u decembru 2015. godine. Deklaracija prepoznaje da UNSCR 2242 (2015) poziva države članice da integrišu svoje strategije o ženama, miru i sigurnosti (WPS), protuterizmu i suprotstavljanju nasilnom ekstremizmu koji može da pogoduje širenju terorizma.

Deklaracija poziva države članice OSCE-a “da uzmu u obzir rodnu perspektivu u svojim naporima u borbi protiv terorizma i prevenciji i suprotstavljanju nasilnom ekstremizmu i radikalizaciji koji vode ka terorizmu, sa fokusom na osnaživanje žena i učešće žena i muškaraca u ovim naporima.” Uloga žena u prevenciji VERLT-a kasnije je ponovljena u Deklaraciji Ministarskog vijeća OSCE-a iz decembra 2016. o jačanju napora OSCE-a u prevenciji i suprotstavljanju terorizmu.⁶³ Berlinska deklaracija Parlamentarne skupštine OSCE-a također je pozvala države članice OSCE-a da se pridržavaju svojih obveza u promoviranju napredovanja žena, uključujući u institucijama sigurnosnog sektora.⁶⁴

62 Lahoud, Osnaživanje ili pokoravanje: analiza ISIL-ove rodne poruke (UN Women, 2018.).

63 Izjava o jačanju napora OSCE-a u sprečavanju i suzbijanju terorizma (Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi, Ministarsko vijeće, decembar 2016., MC / DOC / 1/16).

64 Berlinska deklaracija i rezolucije koje je Parlamentarna skupština OSCE-a usvojila na dvadeset sedmoj godišnjoj sjednici (Organizacija za sigurnost i saradnju u Parlamentarnoj skupštini Evrope, juli 2018.), par. 17.

Pored toga, mnoge rezolucije i dokumenti UN-a prepoznali su važnost povećanja uključenosti žena i jačanja rodniha dimenzija P/C VERLT-a. Odluka Generalne skupštine za 6. reviziju Globalne strategije za borbu protiv terorizma, usvojena u junu 2018. godine, ističe važnu ulogu žena u suprotstavljanju nasilnom ekstremizmu i potrebu da se rodne analize integriraju u programe usmjerene na pokretače radikalizacije.

Od usvajanja Globalne antiterorističke strategije 2006. godine, UN je usvojio niz rezolucija Vijeća sigurnosti i Generalne skupštine u kojima je istaknuta važnost integriranja rodne perspektive i promoviranje učešća žena u naporima da se spriječi nasilni ekstremizam i suprotstavi terorizmu.⁶⁵ Rezolucije su podržane višegodišnjim istraživanjima koja pokazuju važnu ulogu žena u povećanju efikasnosti i dugoročne održivosti strategija i procesa prevencije i rješavanja sukoba. Također uzimaju u obzir niz uloga koje su žene imale u nasilnom ekstremizmu, bilo da se radi o prevenciji ili pružanju podrške ili kao žrtve terorizma, te su ispitale stratešku manipulaciju rodniha normama i stereotipima nasilnih ekstremističkih organizacija.

Nadalje, brojne rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a (UNSC) o ženama, miru i sigurnosti (WPS) naglašavaju važnost usklađivanja napora za prevenciju nasilnog ekstremizma sa naporima na unapređenju inkluzije žena u prevenciji i rješavanju sukoba te obnovi nakon sukoba. UNSC je 2015. godine usvojio važne rezolucije koje odražavaju važnost uključivanja žena i mladih u razvoj strategija za borbu protiv terorizma i nasilnog ekstremizma. Rezolucija 2242 (2015) UNSC-a poziva na veću integraciju programa žena, mira i sigurnosti u protuterorizam i suprotstavljanje nasilnom ekstremizmu, uključujući "integriranje ženskog sudjelovanja, liderstva i osnaživanja" u razvoju strategija za borbu protiv terorizma i nasilnog ekstremizma.⁶⁶

Poziv da se uskladi plan rada i naponi sa P/C VERLT-om potvrđuje da će ti naponi biti dugoročno efikasniji i održiviji ako se unaprijedi učešće žena i ako se uključi rodna perspektiva kako bi se osigurao sveobuhvatniji pristup. Agenda Žene, mir i sigurnost, koju je UNVS formalno prepoznao 2000. godine, usvajanjem UNSCR 1325⁶⁷ utvrđuje da sukob pogađa žene i djevojke različito od muškaraca i mladića, te da je sveobuhvatni angažman žena u prevenciji i rješavanju sukoba te obnovi i njihovom značajnom uključivanju sastavni dio održivog mira i sigurnosti. Ovo odražava razumijevanje utjecaja rodne dinamike na faktore koji pokreću ili stvaraju uslove pogodne za VERLT, različite uloge koje muškarci i

65 A / RES / 60/288 (Generalna skupština Ujedinjenih nacija, 2006.).

66 S / Res / 2242 (Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija, 2015.), OP11.

67 S / Res / 1325 (Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija, 2000.).

žene mogu igrati u suprotstavljanju i prevenciji pojave i različit utjecaj takvog nasilja na njih.

Naknadne rezolucije odnose se na specifično iskustvo žena u sukobima i njihovu ulogu u različitim fazama ciklusa konflikta, uključujući njihovo učešće, prevenciju, zaštitu te pomoć i oporavak.⁶⁸

Na primjer, UNSCR 2242 (2015)⁶⁹ naglašava različit utjecaj terorizma i nasilnog ekstremizma na "ljudska prava žena i djevojčica u kontekstu njihovog zdravlja, obrazovanja i učešća u javnom životu", te također ističe da su "često direktno na meti terorističkih grupa". Nadalje, UNSCR 2178 (2014) o FTF-ima podstiče države učesnice na uključivanje relevantnih lokalnih zajednica i nevladinih aktera u suprotstavljanje nasilnom ekstremizmu, uključujući osnaživanje žena i drugih zainteresiranih grupa civilnog društva.⁷⁰ Na temelju ovog poziva, UNSCR 2396 iz 2017. također potiče države učesnice da osiguraju liderstvo i učešće žena u osmišljavanju, provedbi, nadzoru i evaluaciji strategija usmjerenih na rješavanje sudbine povratka i preseljenja FTF-ova i njihovih porodica.

Pored ovih rezolucija, UN je također priznao važnost osnaživanja, učešća i liderstva žena kao i rodne ravnopravnosti u svojim političkim i programskim naporima za prevenciju i suprotstavljanje nasilnom ekstremizmu. Na primjer, Plan djelovanja UN-a za prevenciju nasilnog ekstremizma⁷¹ poziva države članice UN-a da osiguraju da strategije za P/C VERLT ne utječu negativno na prava žena. Također se poziva na zaštitu i osnaživanje žena kao središnjeg pitanja u strategijama osmišljenim za suprotstavljanje terorizmu i nasilnom ekstremizmu.

Akcioni plan UN-a za prevenciju nasilnog ekstremizma uspostavlja ravnopravnost spolova i osnaživanje žena kao dio sedam glavnih područja na kojima se zasniva UN-ova strategija za prevenciju VERLT-a. Tu spadaju:

68 Dodatne rezolucije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija o ženama, miru i sigurnosti: 1820 (2008), 1888 (2009), 1889 (2009), 1889 (2010), 1960 (2011), 2106 (2013) i 2122 (2013).

69 S / Res / 2242 (Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija, 2015.).

70 S / RES / 2178 (Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija, 2014.), OP16.

71 Akcioni plan za prevenciju nasilnog ekstremizma: izvještaj Generalnog sekretara (Sedamdeseta sjednica Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, A / 70/674).

- a) Uključivanje rodne perspektive u napore za prevenciju nasilnog ekstremizma;
- b) Ulaganje u rodno osjetljivo istraživanje i prikupljanje podataka o ulogama žena u nasilnom ekstremizmu, uključujući prepoznavanje pokretača koji žene dovode do pridruživanja nasilnim ekstremističkim grupama kao i utjecaj protuterorističkih strategija na njihov život, kako bi se razvili ciljani i odgovori zasnovani na dokazima i programima;
- c) Uključivanje žena i drugih slabo zastupljenih grupa u državne agencije za provođenje zakona i sigurnosne agencije, uključujući dio okvira za prevenciju i odgovor na terorizam;
- d) Izgradnja kapaciteta žena i ženskih nevladinih organizacija za uključivanje u napore u prevenciji i reagovanju na nasilni ekstremizam; te
- e) Osiguravanje da se dio svih sredstava namijenjenih rješavanju nasilnog ekstremizma usmjeri na projekte koji se bave specifičnim potrebama žena ili osnažuju žene, kao što je preporučeno u izvještaju Generalnog sekretara Vijeća sigurnosti o ženama, miru i sigurnosti iz 2015. godine (S / 2015/716).

Akcioni plan poziva da državni i regionalni planovi za prevenciju VERLT-a ove preporuke uzmu u obzir i da se prilikom njihovog razvoja države članice konsultuju sa širokim nizom aktera, uključujući ženske nevladine organizacije.

3. Kako rodna dinamika utječe na prevenciju i suprotstavljanje VERLT-u

3.1. Žene i nasilni ekstremizam

Da bi se postigao sveobuhvatan pristup prevenciji i suprotstavljanju prijetnji potrebno je veće razumijevanje obima učešća žena u VERLT-u. Uključenost žena u terorizam i nasilni ekstremizam nije nova pojava – žene su tokom istorije bile aktivne u terorističkim grupama i mrežama. Ipak, njihova prisutnost u svojstvu borkinja, propagandistica, vrbovateljica i sakupljačica finansijskih sredstava postala je prominentnija u savremenim terorističkim grupama širom svijeta.⁷²

Tokom 1960-ih i 1970-ih godina, žene su bile aktivne u krajnje lijevoj terorističkoj organizaciji Baader-Meinhoff u Njemačkoj. Obnašale su ključne liderske i borbene uloge u separatističkim pokretima u Evropi koji su se priklonili terorizmu. Pored toga, žene su igrale i nastavljaju igrati ulogu u organizaciji Al-Qaida i organizacijama povezanim s Al-Qaidom uključujući operativne aktivnosti i pružanje ideološke podrške.⁷³

72 Bloom, *Žene i terorizam* (Oxford University Press, 2017.).

73 Von Knop, "Žena džihada: žene Al Kaide", u: *Studije o sukobu i terorizmu* 30,5 (2007.).

Iako se mnogo pažnje posvećuje broju žena u terorističkim i nasilnim ekstremističkim grupama, manje su istraženi razlozi zašto se žene odlučuju napustiti takve grupe.

Motivacija žena da napuste nacionalističke ili krajnje desničarske grupe koje silovito podržavaju populističke stranke može imati različite oblike. Oni uključuju razočaranje što nisu svi članovi grupe duboko predani razlogu ili neostvarena očekivanja i osjećaje izdaje, posebno za žene koje su se pridružile krajnjoj desnici s nadom da će pronaći zdravu i gostoljubivu porodicu koja će zamijeniti problematične veze koje su doživjele na drugim mjestima. Također, žene odlaze i kada mogućnost nasilja, uključujući napade na grupu iz vanjske zajednice, postane prijetnja njihovoj djeci. Na kraju, susreti ili prijateljstva sa članovima grupa koje je pokret osudio – poput vjerskih ili seksualnih manjina – utjecali su na žene da napuste nacionalističke ili krajnje desničarske grupe.⁷⁴

Razlozi zbog kojih žene napuštaju ISIL/Daesh nisu u potpunosti poznati. Istraživanje je pokazalo da su neki od razloga slični već navedenim motivacijama. U intervjuima sa istraživačima, neke žene koje su bile izravno uključene u ISIL/Daesh ili su povezane sa njima navele su da su napustile ili pokušale napustiti grupu zbog brutalnosti kojoj su svjedočile ili zbog zabrinutosti za svoju djecu. Druge su bile razočarane onim što su smatrale prekršenim obećanjima ISIL-a/Daeha, uključujući ulogu koju će moći igrati nakon dolaska u Irak ili Siriju. Istraživanje, međutim, pokazuje da žene koje pokušavaju napustiti ISIL/Daesh u tome uspiju u manjem broju u odnosu na muškarce.⁷⁵

3.2. Svijest o rodnim pitanjima i rodno zasnovana analiza VERLT-a

Svijest o rodnim pitanjima u P/C VERLT-u uključuje razumijevanje mnoštva uloga koje žene imaju u prevenciji, suprotstavljanju i pružanju podrške VERLT-u, kao i njihovih iskustava u svojstvu žrtve. Također zahtijeva razumijevanje kako strategije, politike i programi za P/C VERLT mogu negativno utjecati na žene i grupe žena.

74 Blee, Simi, Latif i DeMichelle, "Zašto žene napuštaju krajnju desnicu?" (Univerzitet u Oslu, Centar za istraživanje ekstremizma, juli 2018.).

75 Speckhard i Shajkovci, "Čuvajte se žena ISIS-a: ima ih mnogo i mogu biti opasnije od muškaraca" (Daily Beast, august 2017.).

Terorizam i VERLT su fenomeni sa značajnim aspektima koji se odnose na rodnu pripadnost: žene i djevojke ih doživljavaju drugačije nego muškarci i mladići (bilo da su žrtve, počinitelji ili oni koji rade na prevenciji ili suprotstavljanju prijetnji). Važno je prepoznati da iako muškarci mogu činiti većinu nasilnih ekstremista, žene također igraju važnu ulogu u nasilnim ekstremističkim organizacijama. Da bi vlasti učinkovito spriječile ili suzbile VERLT, svijest o tome je od suštinskog značaja.

Strategije, politike i programi kojima nedostaje rodno zasnovana analiza neće uspjeti uočiti rodne razlike kod pokretača VERLT-a. U datom kontekstu, rodna analiza omogućava sveobuhvatnu procjenu razlika između žena i muškaraca u pogledu prilika, ograničenja, raspodjele resursa i struktura moći. Provođenje rodne analize pokretača VERLT-a i različitih uloga muškaraca i žena u društvu pomaže u razumijevanju različitih motivacija muškaraca i žena koji se pridružuju ekstremističkim i terorističkim mrežama.

Iako nema sumnje da su mnogi muškarci, žene i djeca prisiljeni ili manipulirani da se pridruže VEO-ima, postoji hitna potreba za razbijanjem stereotipa o tome zašto se pojedinci pridružuju takvim grupama, posebno stereotipa koji žene prikazuju kao pasivne i pokorne "sljedbenice". Vlasti kao i civilno društvo moraju prepoznati djelovanje svakog pojedinca koji se svjesno odluči pridružiti VEO-u, uključujući rodne razlike u njihovim motivima da to učine. Razumijevanje ovih rodni dimenzija omogućit će bolje razumijevanje procesa radikalizacije i muškaraca i žena, kao i razvijanje odgovora koji su prikladniji za rješavanje rodno zasnovane dinamike u vezi sa osobama koje se odluče pridružiti takvim grupama.

Isto se mora priznati i za žene i djevojke koje se odluče da budu dio P/C VERLT-a. Žene su često nedovoljno zastupljene u sferi javnog / vladinog i sigurnosnog sektora, posebno na rukovodećim pozicijama. Uključivanje žena u ove sektore omogućava njihovo učešće u ključnim procesima donošenja odluka vezanih uz P/C VERLT i odgovornost za pitanja koja se tiču dobrobiti zajednica.

Temeljita rodna analiza treba da uključi pregled o tome kako norme ulaze u lična iskustva, norme poput stereotipne muškosti ili ženskosti: "pravi muškarac" ili "dobra žena". Ovo bi također trebalo uključivati moguće nezadovoljstvo, međuljudske interakcije i organizacijsko ponašanje, kao što je na primjer procjena utjecaja kulturološke i vjerske nezavisnosti, odgovornosti kod kuće ili u zajednici, osjećaj pripadnosti itd. Mnoge organizacije su razvile smjernice za

provođenje detaljne rodne analize, smjernice koje bi se mogle koristiti pri izradi i provedbi strategija, politika i programa za P/C VERLT.⁷⁶

3.2.1. Različite uloge muškaraca i žena u nasilnim ekstremističkim organizacijama

Razumijevanje rodne dinamike VERLT-a zahtijeva razumijevanje ne samo obima učešća žena u nasilnom ekstremizmu, već i rodni razlika u ulogama unutar nasilnih ekstremističkih organizacija, s obzirom na to da one ovise o prirodi svake organizacije. Važno je shvatiti da žene i muškarci ne čine homogenu grupu; oni imaju različite uloge.

U mnogim nasilnim ekstremističkim organizacijama muškarci imaju glavne uloge na rukovodećim, borbenim i operativnim pozicijama.⁷⁷ Oni će također biti otvoreniji u iskazivanju ekstremističkih tendencija i svoje umiješanosti u VERLT, a također su vidljiviji i vanjskom svijetu, uključujući i u djelima nasilja. Na krajnje desničarskim skupovima, poput skupova neonacista, često dominiraju slike mladića koji nose ideološke simbole i uzvikuju nasilne ekstremističke parole.

Slično tome, veliki dio propagandnih slika o aktivnosti ISIL-a/Daesha koje su ušle u javnu sferu su snimci naoružanih ljudi sa ratišta u Siriji i Iraku. Muškarci su dominirali u borbenim redovima ISIL-a/Daesha, al-Qaede i njima pridruženim grupama, kao i drugim terorističkim grupama. Uloga žena u borbi je uglavnom ograničena ili je manje vidljiva.

Uprkos tome, iako je učešće žena u nasilnom ekstremizmu ograničeno u poređenju sa muškarcima, istraživači su primijetili da nerazumijevanje obima uloge žena u VEO-u i utjecaj rodne dinamike u vrbovanju u te grupe predstavlja ogroman jaz u naporima za P/C VERLT. Uvriježeno shvatanje o muškarcima kao nasilnim akterima dovodi do rodno slijepih politika u pokušajima da se spriječi i suprotstavi nasilju, nasilju kojem i žene doprinose.⁷⁸

Početni naponi da se shvati uloga žena u VEO-ima i terorističkim grupama snosili su posljedice brze kvantitativne analize. Uprkos činjenici da uistinu postoje žene koje imaju liderske i operativne uloge u nekim VEO-ima i terorističkim

⁷⁶ Pogledajte na primjer, Kako provesti rodnu analizu: vodič za osoblje UNDP-a (UN Development Program, 2016).

⁷⁷ Pogledajte, na primjer, Baza podataka o terorizmu i ekstremizmu (Projekt Counter Extremism), <https://www.counterextremism.com/ekstremisti>.

⁷⁸ Pearson, Zašto se muškarci bore, a žene ne: muževnost i ekstremističko nasilje (Institut Tony Blair za globalne promjene, 2018.).

grupama, njihov relativno nizak broj u redovima ekstremista često se pogrešno doživljava kao da su žene nebitne za ukupno funkcionisanje tih grupa. Zbog toga se uloga žena u VEO-u i terorističkim grupama obično vidi kao “pasivna, žrtva, bespomoćna, podređena i zabrinuta članica porodice”.⁷⁹

Izuzetak je zabilježen u nekoliko grupa u kojima žene predstavljaju veći udio u redovima ili čine više djela nasilja. Događaji u kojima su terorističke akte počinile ili vodile žene (npr. čečenske “Crne udovice” u talačkoj krizi u Moskvi 2002. godine ili “Bijela udovica” koja navodno stoji iza napada na Westgate u Nairobiju 2013. godine) često se u medijima opisuju kao rijetkost, što dovodi do senzacionalizacije angažmana žena u nasilju. Popularan način opisivanja žena ekstremistkinja kroz njihov odnos prema muškarcu (supruga ili mlada, udovica) ironično je, *de facto*, uskratila ženama mogućnost da odluče o svojoj umiješanosti u terorizam i pogrešno predstavlja opće stavove o sklonosti žena ka nasilju. Kao posljedica toga, reakcije institucija za provođenje zakona često su neefikasne.

Bolje razumijevanje uloge žena, posebno u ISIL-u/Daeshu, stečeno je kad su istraživači dobili mogućnosti da intervjuiraju dezertere ISIL-a/Daasha i FTF povratnike. Otkriveno je da i žene, poput muškaraca, igraju značajnu ulogu u radu ove grupe, iako su njihove uloge često različite.

Prema Međunarodnom centru za proučavanje nasilnog ekstremizma, utvrđeno je da žene u ISIL-u/Daeshu imaju aktivne uloge kao vrbovateljice, propagandistice i članice organizacije. Također je otkriveno da su žene počinile velike brutalnosti različitog stepena, prema ženama koje se nisu pridržavale strogog moralnog kodeksa koji je nametnula grupa.⁸⁰ Mnoge žene u ISIL-u/Daeshu također igraju ključnu ulogu skrbnica, uključujući odgoj i indoktriniranje djece boraca/borkinja ISIL-a/Daasha.

Komitet Vijeća Evrope za borbu protiv terorizma podijelio je ulogu žena u ISIL-u/Daeshu u tri glavne kategorije: potrebne agentice za izgradnju države, vrbovateljice i militantice.⁸¹

Prva kategorija obuhvata zadatke koji uključuju aktivni doprinos održavanju ISIL-a/Daasha, uključujući uloge supruge i majke, učiteljice, liječnice ili medicinske sestre, kao i obavljanje logističkih zadataka terorističke organizacije.

79 Idris i Abdelaziz, *Žene i suzbijanje nasilnog ekstremizma* (GSDRC, 2017.).

80 Almomhammad i Speckhard, *Operativni redovi i uloge operativaca ISIS-a: od ubojica i moralne policije do špijuna i bombaša samoubica* (Međunarodni centar za proučavanje nasilnog ekstremizma, 2017.).

81 Odbor stručnjaka za terorizam, *Uloge žena u Daeshu: dokument za raspravu* (Vijeće Evrope, 2016.), str. 5 – 8.

Drugo, kao vrbovateljice, članice ISIL-a/Daesha apeliraju na druge žene da se pridruže grupi. One šire propagandu i daju upute o tome kako prevazići negodovanje porodica vrbovanih osoba prije odlaska. I treće, iako su žene u drugim terorističkim grupama imale aktivnije borbene uloge, žene povezane sa ISIL-om/Daeshom također su igrale aktivnu ulogu u poticanju terorističkih djela. Vijeće Evrope je također dokumentovalo slučajeve žena povezanih s ISIL-om/Daeshom koje direktno učestvuju u terorističkim aktima.⁸²

Dok su druge VEO i terorističke grupe dopuštale ženama da direktno učestvuju u borbenim aktivnostima, uključujući bombaše samoubojice, ulazak žena u borbu u ISIL-u/Daeshu smatrao se nepoželjnim, mada se dopuštao u izuzetnim okolnostima. Tako je bilo i na ratištima Levanta tokom mjeseci koji su prethodili vojnom porazu ISIL-a/Daesha. Žene su također bile predstavljene u novijoj propagandi koju distribuirala ISIL/Daesh, a koja uključuje njihove slike u borbenim položajima.⁸³

Žene su također obilježile urbano ratovanje u svojim matičnim zemljama. Na primjer, 2016. godine u Francuskoj ćelija sastavljena u cijelosti od žena navodno je planirala podmetnuti automobilsku bombu u blizini katedrale Notre-Dame u Parizu.⁸⁴ Aktivna uloga žena u terorizmu uključivala je i samoubilačke bombaške napade. Prema istraživanju provedenom u vezi s ovim aspektom, počiniteljice su počinile otprilike 15% svih samoubilačkih napada između 1985. i 2006. godine.⁸⁵

Pored toga, žene preuzimaju različite uloge u krajnje desničarskim ekstremističkim grupama, grupama koje bi mogle da izvrše terorizam. Neke studije slučaja desničarskih ekstremističkih grupa otkrivaju da muškarci igraju više ulogu javnog aktiviste u tim grupama i mrežama, gdje su antifeministička retorika i pozivi na ograničenje ženskih prava često jedna od osnovnih ideoloških postavki.

Međutim, žene sve više igraju ključne operativne uloge u tim grupama,⁸⁶ širenjem ideologija, te služe kao balans nasilnom maskulinitetu muškaraca putem propagande.⁸⁷ U percepciji javnosti desni ekstremizam se često predstavlja samo kao muški fenomen, pri čemu žene često ostaju nevidljive. Napori P/C VERLT-a

82 Isti izvor, str. 8.

83 Ingram, "Manipulacija roda Islamske države u njihovim mrežnim informativnim operacijama" (Vox Pol, mart 2018.).

84 Dickey, "Sada ISIS pretvara žene u stočnu hranu u Francuskoj" (Daily Beast, septembar 2016.).

85 Davis, "Evolucija globalnog džihad: bombaši samoubojice u Iraku" (Studije o sukobu i terorizmu, 2013.).

86 Pogledajte, na primjer, Pegida – protesti ljudi (Fondacija Amadeu Antonio). Dostupno na: <http://www.gender-und-rechtsextremismus.de/gmf-und-gender-1/pegida-und-gender/>

87 Flood, "Rodni i nasilni ekstremizam: savremene rasprave" (Univerzitet u Oslu, Centar za istraživanje ekstremizma, juli 2018.).

moгу također zanemariti muškarce koji se ne uklapaju u sliku muževnog “desničara“ ili ne predstavljaju svoju ideologiju na javno vidljiv način.⁸⁸

3.2.2. Rodno utemeljena motivacija za nasilni ekstremizam

VEO grupe dobro razumiju rodnu dinamiku i manipuliraju rodnim normama i stereotipima u svoju korist u regrutnim i propagandnim porukama, porukama koje često posebno ciljaju na muškarce ili žene.

Na primjer, njemačka kampanja alternativne desnice “# 120db“(120 decibela – što se odnosi na jačinu zvuka džepnih alarma koje su neke žene nosile kao odbranu od uličnog uznemiravanja) optužuje imigrante i izbjeglice za seksualno nasilje u Evropi. Web-stranica kampanje⁸⁹ poziva žene da podijele svoja iskustva sa “uvezenim nasiljem“ i pridruže se “otporu“ protiv “zamjene“ (bijelih) Evropljana migrantima.

U propagandi ISIL-a/Daesha, tvrdnja da predstavlja “istinsku“ muslimansku zajednicu (ummet) na svojim teritorijama na Bliskom istoku privukla je evropske regrutkinje koje su u svojim matičnim zemljama trpjele oblike diskriminacije na vjerskoj osnovi. Na primjer, žene koje se odluče nositi hidžab ili nikab doživljavaju oblike verbalnog i fizičkog zlostavljanja u javnosti zbog vidljivijeg obilježja svog muslimanskog identiteta.

Takve osjećaje izolacije unutar veće nemuslimanske zajednice neki su naveli kao motivaciju za pridruživanje ISIL-u/Daeshu, kao i želju za osjećajem pripadnosti muslimanskoj zajednici.⁹⁰ Mnoge su se osvrnule na prijateljstvo i sestrinstvo među ženama ISIL-a/Daesha kao superiorno u poređenju sa površnim odnosima koje su imale u evropskim društvima. Potreba da pripadaju navedena je i kao motivacija za uvrštavanje u redove krajnje desnih grupa, grupa za koje se čini da imaju zdrave strukture koje nalikuju porodičnim.⁹¹

U organizacijama nasilnog ekstremizma širokog raspona žene su također privučene izgledima da postanu majke budućoj generaciji djece koja će slijediti ideologiju grupe.

88 Pozadina (Fundacija Amadeu Antonio), <http://www.gender-und-rechtsextremismus.de/hintergrund/>

89 Pogledajte: <https://www.120-db.info>

90 “Žene u nasilnom ekstremizmu: lekcije naučene sa Kosova“ (Kosovski centar za sigurnosne studije, 2017.).

91 “Zašto žene napuštaju krajnju desnicu?“ (Centar za istraživanje ekstremizma Univerziteta u Oslu). Dostupno na: <https://www.sv.uio.no/c-rex/english/news-and-events/right-now/why-do-women-leave-the-far-right.html>

3.2.3. Uloga muškosti i ženskosti u mobilizaciji nasilnog ekstremizma

U vrbovanju i propagandi, organizacije nasilnog ekstremizma također koriste prednosti pojma muškosti i ženskosti. U mnogim tradicionalnim društvima “dobar čovjek“ se često izjednačava sa snažnim porodičnim patrijarhom, što je definisano u poređenju sa drugim muškarcima koje čovjek želi nadmašiti po statusu, bogatstvu i društvenom položaju. Muškarci koji imaju poteškoće u ispunjavanju tradicionalnih očekivanja muškosti – poput toga da su glavni donositelji prihoda, poštovani i uvažavani ili da imaju pristup seksualnim partnerima po izboru – mogli bi pomisliti da organizacije nasilnog ekstremizma nude uvjerljivu zamjenu za potvrdu njihove muškosti.⁹²

Na primjer, propaganda ISIL-a/Daesha ima tendenciju da prikazuje borce kao hipermaskuline branitelje vjere ili zajednice, okružene atributima bogatstva i seksualnim zadovoljstvom. Prihvatanje i upotreba nasilja što primjenjuju nasilne ekstremističke grupe odgovara muškom etosu fizičke snage. Uz to, krajnje desničarske nasilne ekstremističke mreže često se obraćaju koristeći istorijske narative o vremenima kada su “muškarci bili muškarci“, borili se na ratištima i umirali u slavi. Element borbe za “ono što je ispravno“ u nekim ideologijama VEO-a namjerava projicirati sliku strogog vojnog poretka u kojem su krv i čast najvažnije vrijednosti, čak i ako u stvarnosti to nije slučaj.

Uz to, alternativna desna ekstremistička mobilizacija često se oslanja na rodne uloge⁹³ u kojima su muškarci zaštitnici i borci, dok je funkcija žena prebačena na brigu o porodici. Neke pripadnice pokreta dobrovoljno zagovaraju ovu dogmu i aktivno se protive feminizmu, shvaćajući pojam jednakosti među spolovima kao izazov vrijednostima njihovih (zapadnoevropskih ili sjevernoameričkih) društava.⁹⁴ Na primjer, pojam “tradicionalnih žena“ (tradicionalnih supruga) u nekim pokretima alt-desnice, koji se odnose na “tradicionalnu“ (bijelu) porodicu, ulogu žene definiraju samo kao ispunjavanje kućanskih dužnosti. Naglašavajući “bjelinu“ ove slike, pokret širi rasističke poglede i protivi se imigraciji.⁹⁵

U VEO, strogo pridržavanje muških i ženskih “tradicionalnih“ rodni uloga često utječe na to kako uspostavljaju svoj društveni poredak. VEO su intimno upoznati s načinom na koji se seksualno zlostavljanje i rodno zasnovano seksualno nasilje mogu iskoristiti u vlastitu korist. To se čini na više načina, uključujući seksualno

92 Ní Aoláin, “Muževnost, džihad i mobilizacija”(Just Security, oktobar 2018.). Dostupno na: www.justsecurity.org/33624/masculinity-jihad-mobilization/

93 Kitchener, “Žene koje stoje iza Alt-Right-a“ (Atlantik, august 2017.).

94 Bowman i Stewart, “Žene koje stoje iza Alt-Right-a“ (Nacionalni javni radio, august 2017.).

95 Michelle, “Žene sa svrhom: novi val alt-desnih tradicija“ (Medium, juni 2018.).

ropstvo, trgovinu ljudima, silovanje i grupno silovanje, ograničenje prava žena i njihovog pristupa osnovnim socijalnim uslugama, prisilnu reprodukciju, pa čak i kažnjavanje žena kao “neprijateljka”.

Kao što je izraženo u rezoluciji UNSCR 2331 (2016), Vijeće sigurnosti UN-a utvrdilo je “da su djela seksualnog i rodno zasnovanog nasilja, uključujući i to kada su povezana s trgovinom ljudima, dio strateških ciljeva i ideologije određenih terorističkih grupa, koja se koristi kao taktika terorizma i instrument za povećanje njihovih finansija i moći kroz vrbovanje i uništavanje zajednica.”⁹⁶

Stroga i sistematska kontrola dodijeljenih rodni uloga odnosi se i na muškarce. Oni koji se mentalno ili fizički ne smatraju dovoljno jakim za borbu mogu se izopćiti ili čak prisilno upotrijebiti kao ljudski štit. U određenim terorističkim grupama, elementi seksualnog nasilja koriste se za poticanje muških boraca i privlačenje novih članova.⁹⁷

U Evropi i Sjevernoj Americi, takvi rodni narativi privlače muškarce koji nasilne oblike mizoginije vide kao odmazdu za svoja vlastita ograničenja. Sve popularniji narativ o bijelim muškarcima kao žrtvama feminizma postao je fokus Pokreta za prava muškaraca (MRM) i raširen je u pokretima krajnje desnice.⁹⁸ MRM izražava mržnju i ogorčenost prema ženama, te prikazuje feminizam i emancipaciju žene kao poticaj i podrivanje “muške dominacije”. Ova mizoginistička retorika kreće se od nepoštovanja do promoviranja nasilja nad ženama.

Neke MRM chatrooms na internetu zastupaju argumente poput nepostojanja silovanja ili silovanja u braku, dok drugi slave i potiču mizoginističko nasilje. Na primjer, takozvani “celibati protiv sopstvene volje” (engl. Incels) vide svoju nesposobnost da pronađu seksualnog partnera kao oblik ženskog ugnjetavanja.⁹⁹ Zagovaraju nasilje nad ženama, jer ih smatraju odgovornim da ugrožavaju njihova prava. “Pobuna incela” je karakterizirana kao motiv za teroristički napad u Torontu u aprilu 2018. godine u kojem su žene bile glavna meta.¹⁰⁰

U politikama, programima i medijima, društveni konstrukt ženskosti često se iskazuje kao potčinjenost i inferiornost prema muškarcima u kontekstu

96 S / RES / 2331 (Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija, 2016).

97 Malik, *Trgovina terorom: kako moderno ropstvo i seksualno nasilje finansiraju terorizam* (The Henry Jackson Society, 2017.).

98 *Kada su žene neprijatelj: presjek mizoginije i bijele nadmoći* (Centar lige za borbu protiv klevete, o ekstremizmu, 2018.).

99 Johnson, “Kratok je put od bijesnog mizoginista do nasilnog ekstremiste” (Stuff, maj 2018.). Dostupno na: <https://www.stuff.co.nz/life-style/life/103591936/verity-johnson-its-a-short-step-from-angry-misogynist-to-violent-extremist>

100 “Osumnjičeni za napad kombijem, Alek Minassian iz Toronta pohvalio ‘incel’ ubojicu” (BBC News, april 2018.).

VERLT-a. Rezultat je netačna prezentacija o tome u kojoj mjeri žene sudjeluju u VEO-ovima. Medijsko izvještavanje o ženama povezanim sa tim grupama često predstavlja vrbovane žene isključivo kao tihe sljedbenice svojih partnera.¹⁰¹ Međutim, stereotip je da se ne prikazuje prava slika, jer postoji mnogo žena koje su inicirale, podržale i poticale ekstremističke ciljeve.

Opća kvalifikacija žena kao “bezopasnih“ i sa malom vjerovatnoćom da će izvršiti nasilje podrivala je tačnost politika VERLT-a i operativnih odgovora. Također ima jasne antiterorističke implikacije. Na primjer, bilo je slučajeva da se pripadnici muškog VEO-a oblače kao žene da bi pobjegli sa mjesta zločina ili da bi imali pristup zabranjenom prostoru, jer znaju da su čuvari na kontrolnim punktovima za sigurnost popustljiviji prema ženama, ili da često nema dovoljno ženskog osoblja za pretres žena na kontrolnim punktovima.¹⁰²

3.2.4. VERLT, rodna pitanja i sistem krivičnog pravosuđa

Iako sveobuhvatna analiza rodni pitanja i kaznenog pravosuđa u slučajevima VERLT-a prevazilazi opseg ove publikacije, postoje neke tačke koje je važno istaći u svrhu općeg razumijevanja.¹⁰³ Sistemi krivičnog pravosuđa često ne uzimaju u obzir rodnu dinamiku koja je prethodno istaknuta, što rezultira neefikasnim ili neadekvatnim odgovorima prilikom rješavanja pitanja VERLT-a. Sektor krivičnog pravosuđa često su jednostrani u svojoj rodnoj perspektivi, jer usvajaju pristupe koji su u prvom redu namijenjeni muškarcima, pritom zanemarujući različite pristupe koji su potrebni ženama. Ovaj problem se često produbljuje pomanjkanjem žena koje rade u sektorima krivičnog pravosuđa, a to se dešava usljed manjka zapošljavanja, zadržavanja i napredovanja žena u tim sistemima.

S obzirom na to da muškarci počine veći broj krivičnih djela od žena, obično se sistemi krivičnog pravosuđa razvijaju za postupanje sa muškim počiniteljem. To se odnosi na sve dijelove krivičnog pravnog sistema: prevenciju i istragu krivičnih djela, prikupljanje obavještajnih podataka, opće ili specifične kontakte s agencijama za provođenje zakona, presude i kazne zatvora. Nedostatak uvida u rodne aspekte kriminalnog ponašanja može dovesti do toga da se akteri pravosuđa oslanjaju na rodne stereotipe u radu sa muškarcima i ženama koji dolaze u kontakt sa zakonom.

101 Odbor stručnjaka za terorizam, Uloge žena u Daeshu: dokument za raspravu (Vijeće Evrope, 2016.).

102 Barsa, “Pristupi Sjedinjenih Država u suzbijanju nasilnog ekstremizma moraju dati prioritet ženama” (Nova Amerika, mart 2015.).

103 Za više informacija o rodno osjetljivim pristupima Rodnih dimenzija odgovora krivičnog pravosuđa na VERLT, pogledajte nedavni Priručnik UNODC-a Rodne dimenzije odgovora krivičnog pravosuđa na terorizam 2019.

Na primjer, tendencija da se žene percipiraju kao navodne prestupnice vođene emocijama i psihološkom nestabilnošću, a ne stvarnim predumišljajem, često se uočava u lancu krivičnog pravosuđa (za odgovarajuću studiju slučaja pogledajte poglavlje V). Isto se može reći i o tome kako se žene gledaju u okviru elemenata VERLT-a povezanih sa nasiljem i kriminalnim aktivnostima.

Iako su mnogi istraživači ispitali faktore rizika koji mogu dovesti do sklonosti žena ka nasilju i militantnosti (koja je također motivisana ideologijom), oni zahtijevaju dodatna istraživanja. Takvi faktori rizika uključuju reakcije na pritužbe državnim institucijama ili zajednicama, percipirano postojanje različitih sigurnosnih mjera za muškarce i žene ili izlaganje rodno zasnovanom nasilju, s posljedičnim psihološkim aspektima.

Stigma sa kojom se žene suočavaju u nekim društvima kada su žrtve određenih vrsta krivičnih djela također može utjecati na njihovo postizanje pravde u takvim krivičnim djelima, posebno u jurisdikcijama u kojima postoji "optužnica za moral" povezana sa oblicima seksualnog ponašanja i rodno zasnovanog nasilja (skr. SGBV).¹⁰⁴ Žrtve takvih krivičnih djela mogu imati manju zaštitu ili ograničen pristup pravnom lijeku. U pravosuđu, rodni stereotipi mogu voditi ka pristrasnosti među akterima krivičnog pravosuđa, uključujući policiju, advokate i sudije.

Takva pristrasnost može se manifestovati u slučajevima seksualnog nasilja na šta utječu, na primjer, uvjerenja o ponašanju žrtve ili stavovi prema nasilju u braku.¹⁰⁵ Nesposobnost krivičnog pravnog sistema da pruži pravdu žrtvama rodno zasnovanih krivičnih djela može utjecati na povjerenje koje žene i muškarci imaju u aktere krivičnog pravosuđa. Ovo je važno jer direktno utječe na spremnost žena da se uključe u sistem krivičnog pravosuđa. Očigledno je da će potencijalno otuđena polovina stanovništva raditi protiv krivičnog pravnog sistema koji želi identificirati, uhapsiti i procesuirati kriminalce, uključujući nasilne ekstremiste. Za policijske službenike/službenice i obavještajne agencije, ovo također smanjuje njihov kapacitet za sprečavanje i borbu protiv kriminala, uključujući VERLT.

U kontekstu VERLT-a, nepovjerenje u krivičnopravni sistem može stvoriti uslove koji pogoduju nasilju i zloupotrebi. Negativna iskustva sa akterima krivičnog pravosuđa, uključujući seksualnu i rodno zasnovanu diskriminaciju ili nasilje koje čine ovi akteri, mogu biti pokretač VERLT-a i za žene i za muškarce. Također,

104 Alat praktičara o programiranju pristupa ženama pravdi (UN Women, Razvojni program Ujedinjenih nacija, Ured Ujedinjenih nacija za drogu i kriminal i Ured Visokog komesara UN-a za ljudska prava, 2018.)

105 Isti izvor, str. 96.

rodne razlike u sistemu krivičnog pravosuđa mogu dati organizacijama nasilnih ekstremista strateške i taktičke prednosti, poput onih izvedenih iz rodnih pretpostavki da su žene po prirodi mirnije ili da je manje vjerovatno da će se uključiti u nasilje.¹⁰⁶

3.3. Uloga žena u prevenciji i suprotstavljanju VERLT-u

Nasilni ekstremizam je složen fenomen koji pogađa narode i zajednice na različitim nivoima. Rješavanje njegovih višestrukih dimenzija zahtijeva holistički pristup po pitanju manifestacija i uzroka ekstremizma. Prema Akcionom planu UN-a za prevenciju nasilnog ekstremizma, uravnotežena i dobro strukturirana prevencija VERLT-a zahtijeva djelovanje u prioritetnim područjima prevencije sukoba, dobrog upravljanja, angažiranja zajednica, osnaživanja mladih, rodne ravnopravnosti, obrazovanja i strateških komunikacija.¹⁰⁷

Preventivne inicijative u ovim oblastima moraju biti uključive i uzeti u obzir različite faktore koji dovode do ekstremizma kod muškaraca i žena. Pristupi za P/C VERLT usmjereni na rješavanje osnovnih uzroka nasilja moraju uzeti u obzir rodne perspektive. Nadalje, prilikom razvoja i implementacije trebali bi kao prioritet imati konstruktivnu inkluziju ključnih aktera, a posebno žena.

Prevenција sukoba, izgradnja mira i reforma sigurnosnog sektora (skr. SSR) povezani su s prevencijom radikalizacije u terorizam. U nestabilnim okruženjima stopa uspjeha vrbovanja u nasilne ekstremističke organizacije je često proporcionalna uspjehu pokretača sukoba, zasnovanih na naslijeđenim neriješenim kolektivnim lošim iskustvima, ili nepravdi i diskriminaciji na etničkoj ili vjerskoj osnovi. Utvrđeno je da su žene u dobroj poziciji da otkriju znakove predstojećeg nasilja. Centralna uloga žena u porodici i zajednici omogućava im da prepoznaju neobične obrasce ponašanja i aktivnosti, kao što su mobilizacija i stvaranje zaliha oružja.

Na primjer, na Kosovu su žene prve u svojim zajednicama izrazile zabrinutost da su muškarci 1998. godine nabavljali oružje i obučavali se za borbu. Ove

¹⁰⁶ Bloom, "Bombe: žene i teror" (Rodna pitanja, 2011.), str. 3.

¹⁰⁷ Akcioni plan za prevenciju nasilnog ekstremizma: Izvještaj Generalnog sekretara (Sedamdeseta sjednica Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, A/70/674).

informacije su dobijene mnogo prije nego što je došlo do nasilja.¹⁰⁸ Također, otprilike šest do osam sedmica prije izbijanja široko rasprostranjenog nasilja u Bosni i Hercegovini 1992. godine, veliki broj žena, posebno muslimanskog porijekla, napustio je grad Prijedor. Opisale su to kao mjeru zaštite svojih porodica od opasnosti, jer su vidjele upozoravajuće znakove predstojećeg nasilja.¹⁰⁹

Nadalje, žene su u dobroj poziciji da percipiraju negativne trendove u svojim zajednicama, jer su njihova prava i fizički integritet često prve mete ideologija nasilnog ekstremizma.¹¹⁰ Ograničenja ljudskih prava žena su pratila jačanje ekstremističkih grupa – naročito onih koje se vode fundamentalističkim religioznim ideologijama – širom svijeta, kao što je to dokumentovano u vezi s talibanima, ISIL-om/Daeshom, al-Qaidom i Boko Haramom.¹¹¹ Ujedinjene nacije su zato pozvale na integraciju agendi Žene, mir i sigurnost i Suprotstavljanja nasilnom ekstremizmu, kao i na veće učešće, liderstvo i osnaživanje žena u razvoju strategija za suprotstavljanje terorizmu i nasilnom ekstremizmu.¹¹² Također, prema dosadašnjim saznanjima, u situacijama kada su žene uključene u mirovne pregovore, postignuti sporazumi imaju dugoročnije trajanje i veća je vjerovatnoća da će se pozabaviti temeljnim uzrocima nasilja.¹¹³

U mnogim zemljama koje su pogođene terorizmom, civilno društvo je identificiralo negativna iskustva s institucijama za provođenje zakona kao pokretački faktor u koroziji legitimiteta države. Negativna iskustva građana stvaraju uslove koji su povoljni za nasilni ekstremizam.

Diskriminatorne prakse sigurnosnog sektora mogu također pogoršati postojeće nezadovoljstvo među marginalizovanim stanovništvom, potičući još šire nepovjerenje između sigurnosnog sektora i zajednica.

Ako su policijske snage predstavnici stanovništva i imaju zadatak da ga štite, to može pomoći u nošenju s ovakvim negativnim iskustvima. Istraživanje je pokazalo da su policajke (također u okviru modela rada policije u zajednici) ključne za jačanje operativne efikasnosti policijskih snaga, uključujući smanjenje

108 Hill, Doprinos žena u prevenciji sukoba, ranom upozoravanju i razoružanju (Institut Ujedinjenih nacija za istraživanje razoružanja, 2003.), str. 18.

109 https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/ToolkitWomenandConflictPreventionandResolution_InternationalAlert2004.pdf

110 Žene i nasilna radikalizacija u Jordanu (UN Women, 2016.).

111 Bigio i Vogelstein, Kako učešće žena u prevenciji i rješavanju sukoba unapređuje američke interese (Vijeće za vanjske odnose, oktobar 2016.), str. 4.

112 S/Res/2242 (Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija, 2015.).

113 Peters, "Suzbijanje terorizma i nasilnog ekstremizma u Pakistanu: zašto policajke moraju imati ulogu" (Inkluzivna sigurnost, 2014.).

nasilja i izgradnju povjerenja sa lokalnom zajednicom.¹¹⁴ Veća je vjerovatnoća da će policajke otkriti i spriječiti pojavu kršenja ljudskih prava, suzdržati se od upotrebe pretjerane sile i smanjiti napetost na efikasan način.¹¹⁵

Uniformisane policijske službenice mogu biti posebno efikasne u prevenciji i suprotstavljanju VERLT-u i u prikupljanju podataka o relevantnim sigurnosnim prijetnjama u kontekstu gdje kulturološka očekivanja muškarcima ograničavaju pristup određenim zajednicama. U tom kontekstu postoje i slučajevi u kojima samo policijske službenice mogu reagovati kako bi zbrinule žene žrtve terorističkih napada. Ako je zajednica u prošlosti imala negativna iskustva sa policijskim službenicima, reakcija na policijske službenice će možda biti bolja. Pored toga, žene će radije policijskim službenicama prijaviti slučajeve seksualnog i rodno zasnovanog nasilja (skr. SGBV). To može imati utjecaja na povjerenje koje zajednice imaju u policiju i zadovoljenje pravde, a što zauzvrat može imati utjecaja na sposobnost provođenja zakona po pitanju P/C VERLT-a.¹¹⁶

Nadalje, učešće žena na rukovodećim pozicijama u izvršnim institucijama odgovornim za P/C VERLT doprinose uključivanju cijelog društva i i holističkom pristupu pitanju pokretača VERLT-a na osnovu rodnog identiteta.¹¹⁷ Učešće žena u razvoju i primjeni nacionalnih i regionalnih strategija, politika i programa za P/C VERLT omogućava uključivanje različitih aktera koji su voljni i sposobni učestvovati u konsultacijama. U konačnici se omogućava da takve strategije, politike i programi budu inkluzivniji.¹¹⁸

Spektar funkcija koje žene mogu obavljati proteže se kroz sve aspekte P/C VERLT-a.¹¹⁹ One mogu biti ključne sagovornice između državnih institucija, uključujući odnose između institucija za provođenje zakona i lokalnih zajednica, čime doprinose identificiranju sigurnosnih pitanja i potreba zajednica. Kao članice savjetodavnih grupa građana i općinskih vijeća za sigurnost, žene imaju mogućnost da komuniciraju sa lokalnim predstavnicima policijskih službi te da

114 Lonsway et al., Zapošljavanje i zadržavanje više žena: Prednosti agencija za provođenje zakona (Nacionalni centar za žene i rad u policiji, proljeće 2003.), str. 2.

115 Fink, Zeiger i Bhulai (eds.), Muški svijet? Istraživanje uloge žena u suzbijanju terorizma i nasilnog ekstremizma (Hedayah i Globalni centar za kooperativnu sigurnost, 2016.).

116 Miller i Segal, "Poboljšavaju li policajke kvalitet policije? Učinci na prijavljivanje kriminala i eskalaciju nasilja u porodici" (SSRN, feb. 2014.), str. 4.

117 Za rodnu analizu nekih nacionalnih strategija P/C VERLT-a, pogledajte: Fransen et al., Analiza: nacionalni akcioni planovi za sprečavanje nasilnog ekstremizma: Analiza rodnog sadržaja (Ženska alijansa za sigurnosno liderstvo, Međunarodna akciona mreža za civilno društvo, 2017.).

118 Smjernice i dobre prakse za razvijanje nacionalnih CVE strategija (Hedayah).

119 Uloga civilnog društva u prevenciji i suprotstavljanju nasilnom ekstremizmu i radikalizaciji koji vode ka terorizmu: Vodič za Jugoistočnu Evropu (OSCE, 2018).

ih upoznaju sa rodnim perspektivama trenutnih sigurnosnih pitanja (kao što je uočeno u Srbiji¹²⁰ i Albaniji¹²¹).

Kao dio takozvanih referalnih mehanizama – formalnog ili neformalnog mehanizma u koji su uključeni praktičari/praktičarke i stručnjaci/stručnjakinje iz različitih disciplina i/ili agencija i organizacija koje imaju za cilj identificiranje, procjenu, pomoć i liječenje osoba koje pokazuju znakove rizika ili su ranjive na angažman ili se nalaze na putu ka VERLT-u¹²² — predstavnice organizacija civilnog društva i žene iz različitih profesija (na primjer, učiteljice, psihologinje ili vjerske liderice) mogu pružiti dragocjenu perspektivu o slučajevima mladih muškaraca i žena koji su u riziku da budu uključeni u nasilni ekstremizam. (Za studiju slučaja o tome kako žene mogu biti osnažene da učestvuju u referalnim mehanizmima, vidi poglavlje V). Također, učešće žena u komisijama za sigurnost u zajednici i drugim tijelima za nadzor provođenja zakona jača osjećaj policijske odgovornosti i zajedničke odgovornosti za sigurnost.

Zbog svog položaja u samom središtu i relacijskim strukturama zajednice, žene su često u najboljoj poziciji da prepoznaju, predvide i odgovore na potencijalne ranjivosti na ekstremizam.¹²³ Kako bi iskoristile ovu ključnu funkciju P/C VERLT-a koju imaju žene, organizacije civilnog društva često rade sa ženama na podizanju njihove svijesti o rizicima povezanosti s organizacijama nasilnog ekstremizma, kao i o ranim znakovima da su djeca i adolescenti zainteresirani za nasilne ideologije. Ako posjeduju vještine prepoznavanja takvih znakova, majke mogu pridonijeti formativnim fazama obrazovanja svoje djece i podržati vještine kritičkog razmišljanja potrebne za stvaranje prepreka štetnim utjecajima.

Organizacije civilnog društva su uspostavile brojne mreže za povezivanje žena širom svijeta (npr. Žene i ekstremizam [skr. WaE], mreža Instituta za strateški razvoj [skr. ISD], Žene bez granica [skr. WwB] i njihova platforma Sestre protiv nasilnog ekstremizma [skr. SAVE], mreža Majke za život Njemačkog instituta za studije radikalizacije i deradikalizacije [skr. GIRDS]).

120 Reforma policije: Razvoj događaja u Srbiji i Crnoj Gori (Organizacija za evropsku sigurnost i saradnju, maj 2005.).

121 "USAID proslavlja dvadesetu godišnjicu Savjetovališta za građane Kucoval" (Američka agencija za međunarodni razvoj, maj 2018.).

122 OSCE Priručnik o referalnim mehanizmima, april 2019.

123 Dobre prakse o ženama i suprotstavljanje nasilnom ekstremizmu (Globalni forum za borbu protiv terorizma).

Ove mreže olakšavaju razmjenu znanja između žena u mnoštvu konteksta koji su pogodeni ekstremizmom. Na primjer, kroz inovativne projekte kao što su Škole za majke, WwB podržava obuku majki da ovladaju ličnim, komunikacijskim i roditeljskim vještinama da bi mogle prepoznati i reagirati na rane znakove upozorenja o mogućoj radikalizaciji kod svoje djece.

Te mreže imaju za cilj postizanje šireg obrazovanja o P/C VERLT-u iskorištavanjem sposobnosti žena da humanizuju utjecaj terorizma. Ovo se koristi s ciljem pružanja smislenih kontranarativa.¹²⁴ Kroz ovakve inicijative koje podupiru organizacije civilnog društva, ženama se pruža platforma za razmjenu iskustava o tome kako su izbori njihove djece uništili njihove živote i živote njihovih porodica. Kroz stratešku upotrebu interneta (putem web-stranica,¹²⁵ online platformi ili foruma¹²⁶) i tradicionalnih medija (poput filma¹²⁷), ove poruke mogu osnažiti majke i očeve da preduzmu aktivnosti na zaštiti svojih porodica i neodložno imaju važne razgovore o terorizmu na nivou zajednice, o radikalizaciji i važnosti majki i očeva u njihovoj prevenciji.¹²⁸

Razumijevanje rodni uloga koje su specifične za kontekst u porodičnim strukturama predstavlja ključni dio efikasne prevencije VERLT-a. Funkcija žena u porodičnim strukturama mora biti dopunjena razumijevanjem cjelovite funkcije koju odrasli muški članovi porodice imaju u životu adolescenata. Pozitivni muški i ženski uzori važni su za vođenje mladih kroz tranziciju u odraslu dob. Mentori i mentorice iz organizacija civilnog društva mogu pružiti praktične savjete i emocionalnu podršku mladim ljudima, koje komplikovani porodični odnosi mogu dovesti do ekstremizma i nasilja.

Pozitivni uzori su posebno snažni kada uključuju bivše ekstremiste. U inicijativama poput Život nakon mržnje i izlaska, SAD (Life after Hate and Exit, USA),¹²⁹ bivši ekstremisti provode individualizirane inicijative za obrazovanje i osposobljavanje za posao kako bi pojedincima pomogli da se njihov život vrati na pravi put. Također je značajna interakcija mladih sa osobama koje su preživjele članstva u nasilnim mrežama ili onih koji su okončali svoje učešće u takvim grupama (poput nacionalističkih ili neonacističkih grupa). U drugim interventnim programima bivši članovi bandi vode individualne mentorske

124 Uloga porodice u sprečavanju i suprotstavljanju nasilnom ekstremizmu: strateške preporuke i mogućnosti programiranja (Globalni forum za borbu protiv terorizma).

125 Na primjer, pogledajte: <http://www.stop-djihadisme.gouv.fr/>

126 Na primjer, pogledajte Sestre protiv nasilnog ekstremizma (SAVE): <http://womenwithoutborders-save.blogspot.com/>

127 Pogledajte: <http://womenwithoutborders-save.blogspot.com/2012/09/your-mother-new-film-by-save.html>

128 Radikalizacija i nasilni ekstremizam – fokus na žene: kako se žene radikaliziraju i kako ih osnažiti za sprečavanje radikalizacije (Odbor Evropskog parlamenta za prava žena i ravnopravnost spolova, dec. 2017.).

129 Pogledajte: <https://www.lifeafterhate.org/exitusa>

sastanke sa mladima kojima prijete nasilje od bandi (kao na primjer Projekt podrške i spašavanja iz bandi [GRASP]).¹³⁰

Sigurnosne institucije koje aktivno rade na prevenciji i suprotstavljanju drugim vrstama kriminalnih aktivnosti imaju veliko iskustvo. Dobre prakse tih institucija, kao i naučene lekcije i njihova integracija svijesti o rodnim pitanjima, mogu se koristiti za doprinošenje efikasnim odgovorima, koji su usklađeni sa ljudskim pravima u suprotstavljanju VERLT-u. Neke od ovih praksi razmotrit će se u narednom poglavlju.

130 Pogledajte: <http://garaspyouth.org/>

4. Naučene lekcije o zastupljenosti rodnih pitanja i ženama u sigurnosnom sektoru

U većini zemalja osnovne institucije sektora bezbjednosti su one koje osigurava država, kao što su provođenje zakona / policija i oružane snage. Sigurnosni sektor (ili sigurnosni sistem) može se razumjeti na način da obuhvaća sve državne institucije i druga tijela koja imaju ulogu u osiguravanju sigurnosti države i njenog stanovništva. To naravno uključuje glavne sigurnosne aktere poput oružanih snaga, policije, žandarmerije i graničara. Međutim, ovo također uključuje i tijela za upravljanje sigurnošću i nadzor kao što su parlamenti i njihovi odbori, vladine agencije i ministarstva, kao i institucije za pravosuđe i vladavinu prava (zatvori i sudovi itd.). Pored toga, za ovaj sektor može se smatrati da uključuje neobavezne sigurnosne snage, kao i grupe civilnog društva, istraživačke institucije, zagovaračke i vjerske organizacije i medije.¹³¹ Na lokalnom nivou, inkluzivno i rodno osjetljivo provođenje zakona može se dogoditi kada rad policije u zajednici djeluje paralelno s organizacijama civilnog

131 Za pregled svih aktera u sigurnosnom sektoru, pogledajte Kristin Valasek, „Reforma sigurnosnog sektora i rodna pitanja“, u: Megan Bastick i Kristin Valasek (ur.), Priručnik za reformu sigurnosnog sektora i rodna pitanja (Ženeva: DCAF, OSCE / ODIHR), UN-INSTRAW, 2008.)

društva ili kada se u policiji izvrše određene strukturalne promjene radi boljeg rješavanja ključnih sigurnosnih pitanja, poput uspostavljanja specifičnih jedinica za porodično nasilje.

Pored pružanja sigurnosti državi i njenim institucijama, u sigurnosnom sistemu podrazumijeva se i sigurnost ljudi odnosno ljudska sigurnost. Za ljude to znači da bi sigurnost trebala biti jednaka slobodi od straha (uključujući prijetnje nasilnih ekstremističkih i terorističkih grupa) i slobodi blagostanja, što uključuje ekonomske, zdravstvene i ekološke aspekte. Proces reforme sigurnosnog sektora (skr. SSR) visoko je na dnevnom redu vlada i organizacija od 1990-ih godina. SSR se u širem smislu shvaća kao politički i tehnički proces unapređenja državne i ljudske sigurnosti što čini pružanje sigurnosnih usluga, upravljanje i nadzor efikasnijim i odgovornijim. U okviru demokratske građanske kontrole, vladavine prava i poštivanja ljudskih prava, proces upravljanja i reforme sigurnosnog sektora (skr. SSG/R) pridonio je sigurnosnom pristupu koji je više usmjeren prema ljudima.¹³²

Proces upravljanja i reforme sigurnosnog sektora (SSG/R) fokusiran je na sve sigurnosne institucije, uključujući agencije za provođenje zakona, u ispunjavanju njihovih uloga, odgovornosti i zadataka, kroz poštivanje visokih profesionalnih standarda i pružanje dobre usluge cjelokupnom stanovništvu, bez obzira na spol, vjeru, etničku pripadnost ili starosnu dob. Također uključuje jasna očekivanja da sigurnosne institucije budu odgovorne u svojim odredbama, upravljanju i nadzoru, pri čemu je predviđeno da nezavisne vlasti nadgledaju da li su ta očekivanja ispunjena.

4.1. Inkluzivno provođenje zakona i prevencija te suprotstavljanje VERLT-u

Sigurnost i inkluzivni pristupi agencija za provođenje zakona koji su orijentisani na ljude pomažu u rješavanju brojnih problema koji mogu postojati između društva i njegovog sigurnosnog sektora. Neki od ovih problema direktno su povezani ili stvaraju uslove pogodne za VERLT: korupcija i kršenje ljudskih prava od strane osoblja sigurnosnog sektora, nedostatak tehničkih ili društvenih

132 Pogledajte primjer na: <https://www.un.org/ruleoflaw/thematic-areas/access-to-justice-and-rule-of-law-institutions/ssr/>

vještina ili manjak odgovornosti i nadzora sektora u cjelini.¹³³ U to su uključena dva značajna faktora:

- Da li se policija percipira kao pouzdana, rukovođena zakonom kojeg se pridržava (pojam **kredibilne** policijske službe **koja poštuje ljudska prava**), i
- Da li je policija sposobna da na efikasan način rješava pitanja sigurnosnih potreba cijele populacije, te da li policija služi zajednici u cjelini (princip **efikasne policije kroz rad u zajednici**).

4.1.1. Poštivanje ljudskih prava

Ne postoji i ne može biti kompromisa između policijskog rada i ljudskih prava. Iako policija često prva dolazi na lice mjesta gdje je počinjeno nasilje, ona također obavlja i preventivni rad, što uključuje sistemski rad sa zajednicama. Ako joj zajednica vjeruje i ako se grade odnosi sa zajednicom, ona može dati važan doprinos u prevenciji nasilnog ekstremizma.

U kontekstu prevencije i suprotstavljanja VERLT-u, moguće je da članovi zajednice dožive kršenja ljudskih prava usljed rasnog/etničkog ili rodnog profiliranja službenika/službenica za provođenje zakona. Dobre prakse u rješavanju takvih kršenja uključuju rad nezavisnih mehanizama za ljudska prava i interesnih grupa koje su dobro pozicionirane za savjetovanje i podršku policiji. Također su važne i otvorene komunikacijske linije između određene zajednice i lokalne policije. Uz to, raznovrstan tim policajaca i policajki na terenu, kao i službenika/službenica različite starosne dobi, etničkog i vjerskog porijekla, umanjuje rizik od stereotipiziranja kod policijskih službenika.

U 2017. godini, Komisija za ljudska prava u Ontariju, Kanada, zatražila je od policije u Torontu da preda podatke o interakciji sa afroameričkom zajednicom tokom perioda od sedam godina, što je uključivalo i prakse zaustavljanja i ispitivanja, upotrebu sile i hapšenja, iz razloga, između ostalog, posjedovanja manje količine droge, ometanja ili napada na policijskog službenika, izazivanja buke ili nepoštivanja uslova jamčevine. U 2010. godini, dnevne novine Toronto Star izvijestile su da postoji veća vjerovatnoća da će policija bez razloga zaustaviti i legitimisati pripadnike afroameričke zajednice.

(Izvor: Toronto Star, 30 novembar 2017, <https://www.thestar.com/news/crime/2017/11/30/human-rights-commission-launching-inquiry-into-racial-profiling-by-toronto-police.html>)

133 Za detaljno ispitivanje povezanosti nasilnog ekstremizma i zloupotrebe u sigurnosnom sektoru, vidi UNDP 2017, "Putovanje ka ekstremizmu u Africi: pokretači, podsticaji i prelomna tačka za vrbovanje". Dostupno na: <https://journey-to-extremism.undp.org/content/downloads/UNDP-JourneyToExtremism-report-2017-english.pdf>

Povjerenje u rad policije na nivou zajednice od ključne je važnosti za povećanje otpornosti javnosti u smislu odgovora na narative nasilnih ekstremističkih grupa, koje često koriste percipirane ili stvarne nepravde, povrede ljudskih prava i korupciju sigurnosnih aktera kako bi dobili podršku lokalnih zajednica. Zapravo, studije su pokazale da su pritužbe izazvane zloupotrebama sigurnosnog sektora počinjenim nad stanovništvom te institucionalna korupcija značajni pokretački faktori u mnogim kontekstima.¹³⁴ Eliminacija takvih kršenja ljudskih prava, uključujući seksualno i rodno zasnovano nasilje od strane policije ili drugog osoblja sigurnosnog sektora je zato od najveće važnosti.

Zajedničke aktivnosti policije i nezavisnih institucija za ljudska prava, poput organizacija civilnog društva na lokalnom i nacionalnom nivou, mogu se kretati u rasponu od bavljenja pitanjem funkcionisanja unutrašnjih struktura za nadzor policije, pružanja obuke o ljudskim pravima i procjene institucionalne kulture policije i njene sposobnosti da radi na toj promjeni.¹³⁵

4.1.2. Efikasan rad policije u zajednici

Polijski rad u zajednici fokusira se na uspostavljanje povjerenja i stvaranje partnerstva između policije, drugih javnih vlasti i zajednica, povjerenja koje može dovesti do proaktivnog rješavanja problema. Ovo je osnovni alat u prevenciji i suprotstavljanju VERLT-u. Detaljno se obrađuje u publikaciji OSCE-a *Prevenција terorizma i suprotstavljanje nasilnom ekstremizmu i radikalizaciji koja vodi ka terorizmu: pristup rada policije u zajednici*.¹³⁶

Da bi bio učinkovit, rad policije u zajednici mora postati stav i filozofija koja prodire u kulturu i praksu cijele službe, od njenog najvišeg rukovodstva do službenika/službenica na terenu. U praksi to može dovesti do toga da se građani mogu odnositi prema policiji i komunicirati s njom na opušteniji način. To također znači da je korisno za policijske službenike i službenice da rade u zajednicama u blizini svojih domova, govore jezicima koji se koriste u tim zajednicama i odražavaju različitost zajednice kojoj služe (na primjer, u pogledu etničke pripadnosti, vjere i spola). Cilj je izgraditi povjerenje kako bi se povećala sigurnost u lokalnim zajednicama.

134 Za najnovije istraživanje o efektima oštih reakcija krivičnog sistema na ISIS/Daesh pogledajte Kristen Kao i Mara Redlich Revkin, "Kažnjavati ili pomilovati? Reintegracija pobunjeničkih kolaboracionista nakon sukoba u Iraku" (Program o upravljanju i lokalnom razvoju u Geteborgu). Dostupno na: <https://gld.gu.se/media/1503/gld-working-paper-17-final.pdf>

135 Za pregled zajedničkih projekata ove vrste pogledajte web-stranicu Komisije za ljudska prava u Ontariju. Dostupno na: <http://www.ohrc.on.ca/en/about-commission>

136 Pogledajte i uokvireni tekst na sljedećoj stranici. Za detaljnu pozadinu, kao i za studije slučaja širom OSCE regije, pogledajte Vodič za prevenciju terorizma i suprotstavljanje nasilnom ekstremizmu i radikalizaciji koja vodi ka terorizmu: Pristup rada policije u zajednici (Organizacija za evropsku sigurnost i saradnju, Beč, februar 2014.).

Studije o radu policije u zajednici u područjima sa vjerskom raznolikošću, poput Sjeverne Irske, pokazuju da tolerancija prema različitim religijama povećava saradnju zajednice s policijom.¹³⁷ Slično tome, Ministarstvo pravosuđa Sjedinjenih Država prikupilo je brojne istraživačke studije koje su utvrdile da povećanje raznolikosti u agencijama za provođenje zakona, uključujući rasu, etnicitet i rod, pomaže jačanju povjerenja u policiju i smanjuje negativne percepcije o policiji.¹³⁸

Ured za građanska prava i slobode Ministarstva domovinske sigurnosti Sjedinjenih Država (DHS) ukazuje na dokaze iz Minneapolisa, gdje su stanovnici istočnoafričkog porijekla bili nepovjerljivi prema provođenju zakona u gradu. Među razlozima za nepovjerenje bio je nedostatak rasne, vjerske i etničke raznolikosti u policijskim službama. Neke od ovih tenzija smanjile su se kad je angažirano somalijsko-američko osoblje za sigurnost na aerodromima i policijski rad.¹³⁹ Ovaj primjer, kao i drugi detaljno prikazani u ovom priručniku, pokazuje operativnu vrijednost raznolikosti unutar agencija za provođenje zakona. To povećava kredibilitet ovih agencija, kao i njihovu operativnu efikasnost.

137 Topping, J. & Byrne, J., "Policija iz sjene: granice policijskog rada koji se zasniva na zajednici u Sjevernoj Irskoj", *Rad policije i društvo* 26.5 (2014), str. 522 – 543.

138 Unapređenje različitosti u provođenju zakona (Komisija za ravnopravnost pri zapošljavanju u Ministarstvu pravde Sjedinjenih Država, oktobar 2016.), str. 7 – 9. Dostupno na: <https://www.justice.gov/crt/case-document/file/900761/download>

139 Farah, A., Intervju iz Ureda za građanska prava i građanske slobode Ministarstva domovinske sigurnosti (Washington D.C., 2017).

4.2. Zastupljenost rodni pitanja u sigurnosnom sektoru i prevencija i suprotstavljanje VERLT-u

Integriranje rodne perspektive ključni je dio osiguranja legitimiteta i operativne učinkovitosti sigurnosnog sektora. Da biste izvukli pouke po pitanju uvođenja rodni pitanja u SSG/R i ispitali šta ona znače za prevenciju i suprotstavljanje VERLT-u, sljedeći SSG/R ciljevi i oblasti intervencije bit će detaljnije ispitani:

Zastupljenost rodni pitanja: ključni ciljevi sigurnosnih aktera

“
“Iskustvo iz prethodnih operacija pokazuje da ako budemo u mogućnosti implementirati rodnu perspektivu u skladu sa rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a 1325/2000, imat ćemo poboljšanu šansu za uspjeh naše misije, što je donošenje mira i sigurnosti cijelom društvu u našem PD-u [području djelovanja]”.
”

– General-potpukovnik Anders Lindström, direktor operacija, Švedske oružane snage

4.2.1. Operativna efikasnost agencija za provođenje zakona

Ključni cilj za sve osoblje sigurnosnog sektora je efikasan rad. Za policijske službenike i službenice to znači da mogu pružiti sigurnost i pravdu cjelokupnom stanovništvu unutar svog područja djelovanja. Da bi se to postiglo, potrebno je razumjeti različite sigurnosne i pravosudne potrebe muškaraca, žena, dječaka i djevojčica, kao i različite načine na koje oni percipiraju i komuniciraju sa sigurnosnim sektorom, posebno sa krivičnopravnim sistemom i policijom. Prepoznavanje ovih razlika i njihovo rješavanje zahtijeva da sve policijsko osoblje razumije rodne potrebe i dinamike u društvu u kojem rade.

I anegdotalni i empirijski dokazi upućuju na to da žene mogu doprinijeti jačanju sveukupne situacije svijesti o sigurnosnim naporima, posebno u osjetljivim situacijama.¹⁴⁰ Kroz svoj položaj u zajednicama i porodicama, žene često imaju pristup informacijama iz prve ruke o ljudima i događajima, koji muškarci nemaju. Primjeri uključuju znanje koje žene skupljaju kroz neformalne i društvene mreže, kao i kroz odnos sa svojom djecom.

Isto tako, u mnogim slučajevima, muški članovi porodice imaju direktnije veze sa mlađim muškarcima i dječacima u svojim porodicama. Ovo je također faktor koji pokazuje potrebu za sveobuhvatnom svijesti o rodni pitanjima kako bi se otkrile potencijalno štetne promjene i utjecaji u društvu, posebno na djecu i mlade.

140 Za sveobuhvatnu bazu informacija o sudjelovanju žena u mirovnim i sigurnosnim naporima, pogledajte “Globalna studija o provedbi rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1325”, 2015. Dostupno na: [http://wps.unwomen.org/Za nekoliko anegdotskih primjera, pogledajte Tobie Whitman i Jacqueline O'Neill, "Posvećivanje pažnje na rodna pitanja povećava sigurnost u operacijama: primjeri Organizacije sjevernoatlantskog pakta \(NATO\)". Dostupno na: \[https://www.inclusivesecurity.org/wp-content/uploads/2013/05/NATO-Report_8.pdf\]\(https://www.inclusivesecurity.org/wp-content/uploads/2013/05/NATO-Report_8.pdf\)](http://wps.unwomen.org/Za%20nekoliko%20anegdotskih%20primjera,%20pogledajte%20Tobie%20Whitman%20i%20Jacqueline%20O%27Neill,%20%22Posvećivanje%20pažnje%20na%20rodna%20pitanja%20povećava%20sigurnost%20u%20operacijama:%20primjeri%20Organizacije%20sjevernoatlantskog%20pakta%20(NATO)%22)

Polijski službenici/službenice sa razvijenom svijesti o rodnom pitanjima mogu imati lakši pristup cijeloj zajednici. U mnogim slučajevima žene prijavljuju određena krivična djela i izražavaju svoju zabrinutost policajkama,¹⁴¹ što znači da je dostupnost žena službenica od vitalnog značaja. Kad je u pitanju VERLT, važno je i osigurati da policijski službenici i službenice razumiju rodnu dinamiku u određenoj zajednici, kao i različita iskustva muškaraca i žena.

Rodna analiza doprinosi efikasnijim patrolama i vezama sa zajednicama

U primjeru iz Afganistana, patrola u okviru švedskog tima za obnovu provincije, čiji su pripadnici muškarci, kontaktirala je savjetnika tima za rodna pitanja kako bi se raspitali zašto nikada nisu vidjeli afganistanske žene u javnosti. Savjetnik za rodna pitanja pitao ih je gdje oni redovno patroliraju, te predložio da patrola također izađe na manje prometne ulice. Vrlo brzo, patrola je počela susretati lokalne žene, koje su također prilazile timu. To se dogodilo uprkos činjenici da su u timu bili samo muškarci. Jednom prilikom nekoliko žena je pristupilo patroli i nakon kratkog razgovora pozvalo ih je kući da se upoznaju sa muškim članovima porodice.

Tokom boravka u kući, u razgovoru koji je uslijedio uz čaj, pojavila se tema “čemu se raduju“. Žene su rekle timu da se raduju velikoj svadbi koja će se održati u gradu za dva dana. Nekoliko stotina članova porodice i rodbine dolazilo je u grad na proslavu. Niko od muškaraca to nije spomenuo.

Saznanje da će se taj događaj održati bilo je presudno za unapređenje situacione svijesti vojnika. Kada su 48 sati kasnije stotine ljudi stigle, misija ih je očekivala i bila je u stanju da stvori plan za praćenje protoka ljudi. Saznanje da se vjenčanje događa također je spriječilo potencijalnu eskalaciju napetosti. Da osoblje misije nije dobilo jednostavno objašnjenje događaja, mogli su lako protumačiti veliki pokret ljudi kao pobunjeničku taktiku ili neki drugi oblik agresije. To je zauzvrat moglo voditi ka nasilju i rezultirati dugoročnim rizikom nasilja ogorčene zajednice prema ovim snagama.

Iako se prethodni primjer odnosi na mjesto koje ima povećan sigurnosni rizik, a sigurnost pružaju oružane snage, iz ove se priče može izvući zaključak da muškarci i žene često imaju različite perspektive i na taj način pružaju različite vrste informacija. Takve informacije potencijalno su povezane sa sigurnošću.

U drugom primjeru policije okruga Oslo, Norveška, policija redovno posjećuje džamije i hramove sikha s ciljem izgradnje povjerenja i snažnih odnosa sa

141 Za nedavnu studiju o izvještajima policiji u vezi sa seksualnim nasiljem u Sjedinjenim Državama, pogledajte: <https://news.virginia.edu/content/study-hiring-female-police-officers-helps-women-report-violence-sexual-assault>

različitim manjinskim zajednicama u gradu. Nakon pokretanja ovog programa, policajci su ubrzo otkrili da su im, iako su službenici bili brzo prihvaćeni i mogli su se susresti sa starijim muškarcima, vjerskim vođama i redovnim posjetiteljima (muškarcima) džamija, bile potrebne policajke u timu kako bi mogli doprijeti do cjelokupnog stanovništva. Već nekoliko godina od petero policajaca za različitosti, koji su specifično angažovani na preventivnom radu policije i izgradnji povjerenja s manjinskim zajednicama u Oslu, dvije su žene. Policija čini napore kako bi prisustvovala važnim događajima u zajednici i obilazila njihove kulturne centre, što doprinosi pokazivanju interesa za dobrobit zajednice. (Za cjelovit prikaz rada policije u Oslu pogledajte studiju slučaja u poglavlju V.)

Takve se inicijative ne provode nužno zbog specifične sigurnosne prijetnje u tim zajednicama, već kao nastojanja da se izgradi povjerenje i osigura da građani u tim zajednicama znaju kome se trebaju obratiti ako im je potrebna policijska pomoć. Nadalje, pomaže u smanjenju straha od vlasti koji postoji među nekim manjinskim stanovništvom zbog prošlih negativnih iskustava sa pripadnicima sigurnosnih struktura. Zato, ukoliko je pripadnik ovih manjinskih zajednica zabrinut zbog VERLT-a ili drugog krivičnog ponašanja, osjeća se sigurno da to prenese svojoj lokalnoj policiji.

Ovi primjeri demonstriraju nužnost komunikacije i sa muškarcima i sa ženama, te dječacima i djevojčicama, ne samo kako bi se dobila cjelovita slika o njihovim različitim sigurnosnim potrebama da bi se one mogle riješiti, već i da bi se uspostavili odnosi povjerenja sa svim članovima zajednice. Iako se ovo može posmatrati kao izazov, ovisno o kulturnom i društvenom kontekstu, ovi primjeri također pokazuju da je uključivanje rodne osjetljivosti i svijesti u svakodnevni rad policije moguće i u društvima koja se smatraju konzervativnim.

Svaki lokalni i nacionalni kontekst mora se procjenjivati pojedinačno i s velikom pažnjom. Dok u primjeru iz Afganistana, patrolni tim koji čine policajci nije imao poteškoća u susretu s lokalnim afganistanskim ženama nakon što su promijenili rute patroliranja, policija u Oslu otkrila je da su policajke uglavnom pogodnije za razgovor sa ženama koje posjećuju džamije.

4.2.2. Brojčana zastupljenost i promoviranje svijesti

Primjer policije u Oslu pokazuje kako policija (i sigurnosni sektor uopće) mogu predstavljati stanovništvo kojem služe. Naime, sigurnosne prijetnje i krivična djela počinjeni su protiv svih dijelova društva. Međutim, policijske organizacije na cijelom području OSCE-a i dalje popunjavaju pretežno muškarci, te je prisutna nedovoljna zastupljenost žena ili manjinskih grupa.

Policijski rad kao profesija dugo se smatrala “muškim“ zanimanjem. To je rodni stereotip i nastaje zbog povezanosti policijske službe sa kriminalom, opasnošću i fizičkom silom.¹⁴² Uz snažniji fokus na rad policije u zajednici, istraživanje pokazuje da se muški profil (koji također utječe na to ko želi biti i ko jeste regrutiran u policiju) polako mijenja prema kvalitetama i vještinama poput strpljenja, saosjećanja, komunikacije i kolaborativnog rješavanja problema.¹⁴³ Prema Nacionalnom centru za žene i rad policije u Sjedinjenim Državama, policajke dobijaju povoljnije ocjene i manji broj pritužbi građana, što im potencijalno pruža bolje pozicije za razvoj policijskog rada orijentisanog na zajednicu.¹⁴⁴

Kritična masa žena unutar institucije pokazala se da utječe na institucionalnu svijest o rodnim pitanjima. Povećanje broja policajki ima dodatni učinak na povećanje vjerovatnoće da se prijavljuju i istražuju krivična djela seksualnog i rodno zasnovanog nasilja.¹⁴⁵

U kontekstu prevencije VERLT-a, razumijevanje i adekvatno reagiranje na seksualno i rodno zasnovano nasilje, uključujući nasilje životnog partnera, može biti od suštinske važnosti za dalje sprečavanje krivičnih djela nasilja.

Kao što pokazuju sljedeći nalazi, brojni počinitelji VERLT-a nose ili traumu porodičnog nasilja u djetinjstvu i/ili su počinili zlostavljanje nad životnim partnerima ili članovima porodice, normalizirajući pribjegavanje nasilju kao načinu rješavanja sukoba.

Podaci o masovnim pucnjavama u Sjedinjenim Državama u periodu od 1999. do 2013. godine, uključujući neke slučajeve povezane sa VERLT-om,¹⁴⁶ pokazuju da je određeni sukob u porodici bio faktor koji je pridonosio otprilike petini svih masovnih pucjava.¹⁴⁷

142 S.E. Martin i N.C. Jurik, "Priroda policijskog rada i ulazak žena u provođenje zakona", u: Pravično postupanje i rodni angažman: Žene u pravnim i krivičnopravnim zanimanjima, drugo izdanje (Sage publikacije, 2006).

143 Lorene M. Sandifer, "Upotreba sile u policiji: da li rodni aspekt mijenja stvari?", neobjavljeni magistarski rad, Univerzitet u Teksasu, Arlington, 2006.

144 Nacionalni centar za žene i rad policije, 2003.

145 Ibid.

146 "Masovna pucjava" odnosi se na "višestruko ubistvo u kojem su četiri ili više žrtava ubijene vatrenim oružjem, u okviru jednog događaja, i na jednoj ili više lokacija u neposrednoj blizini." Krouse i Richardson, "Sažetak", u: Masovno ubistvo vatrenim oružjem: Incidenti i žrtve, 1999.-2013. (Kongresna služba za istraživanje SAD-a, 30. juli 2015. R44126).

147 Ibid.

Počinioci napada u Orlando, Westminsteru i Nici, kao i bombaši bostonskog maratona bili su evidentirani zbog zlostavljanja u porodici. Seung-Hui Cho, koji je 2007. godine u Politehničkom institutu Virginia upucao i ubio 32 osobe, ranije je optužen za uhođenje i maltretiranje studentica.

Evangelistički kršćanin Robert Lewis Dear, koji je 2015. godine u ženskoj zdravstvenoj klinici pucao i ubio tri osobe, također je imao povijest nasilja nad ženama i zlostavljanja u porodici. Dylann Roof, bijeli rasista koji je 2014. godine u Charlestonu ubio devet osoba, navodno je odrastao u domu gdje je bilo nasilja u porodici.

U slučaju Andersa Behringa Breivika iz Norveške, psihološki izvještaji iz njegovog ranog djetinjstva ukazuju na fizičko i psihičko zlostavljanje, kao i na "seksualizirano ponašanje" u njegovoj užoj porodici tokom odrastanja.

(<https://www.tv2.no/a/8241631/>)

Naglašavanje ovih nalaza u raspravi o važnosti reprezentativnosti u institucijama sigurnosnog sektora ne sugerira da su policajke bolje opremljene za reagiranje na seksualno i rodno zasnovano nasilje, uključujući partnersko i nasilje u porodici. Važno je napomenuti da, iako žene žrtve mogu biti sklonije prijavljivanju incidenata seksualnog ili porodičnog nasilja drugim ženama (kao i muškarci, zbog straha od stigmatizacije), bilo bi kontraproduktivno sugerirati da žene trebaju raditi na "ženskim pitanjima" ili pak da su žene urođene stručnjakinje za rodna pitanja. Žene i muškarci trebaju biti uključeni u sve institucije sigurnosnog sektora zbog svoje profesionalnosti i stručnosti, a ne zbog spola. Također, ovo će doprinijeti optimizaciji mogućnosti sigurnosnih organizacija da odgovore na potrebe cjelokupne javnosti, kao i povećati broj građana i zajednica koje se obraćaju sigurnosnim akterima.

Svaki napor da se zaposli više žena mora biti popraćen strukturalnim i kulturološkim promjenama u odgovarajućoj instituciji. Fokusiranost na povećanje broja policajki nije dovoljna. U kontekstu P/C VERLT-a, ženama treba pružiti profesionalne mogućnosti za napredovanje u karijeri kako bi i one mogle postati sastavni dio procesa odlučivanja koji utječu na preventivne strategije protiv nasilnog ekstremizma, kao i razvijanja odgovarajućih inicijativa za suprotstavljanje nasilnom ekstremizmu.

4.2.3. Zastupljenost rodni pitanja i profesionalizam u provođenju zakona

Profesionalno ponašanje i stavovi u kombinaciji s tehničkim vještinama i poznavanjem posla od presudnog su značaja za sigurnosno osoblje koje je svakodnevno u direktnom kontaktu s javnošću. Podrška jačanju vještina i znanja često se zahtijeva u mnogim područjima. To uključuje poznavanje zakona i principa koji regulišu sektor sigurnosti, kao i državni i međunarodni okvir za ljudska prava koji je relevantan za provođenje zakona.

U Berlinu, ekspertni centar za rod i desničarski ekstremizam fondacije Amadeu Antonio fokusirao se, između ostalog, na obuku policije po pitanju roda i desničarskog ekstremizma. Centar je osnovan još 2007. godine i fokusira se na "jačanje demokratskog građanskog društva i eliminaciju neonacizma, desničarskog ekstremizma i antisemitizma i drugih oblika fanatizma i mržnje u Njemačkoj."

Centar potiče iz lokalnog projekta u istočnoj njemačkoj saveznoj državi Mecklenburg-Vorpommern, osnovanog pod nazivom "Lola für Lulu". Cilj projekta bio je ohrabriti žene i djevojke da se uključe u političke procese sa feminističkog stanovišta, s fokusom na jačanje procesa civilnog društva u demokratskim strukturama.

Za više informacija (na njemačkom jeziku) pogledajte <http://www.lola-fuer-lulu.de/wir-ueber-uns/fachstelle-gender-und-recht-sextremismus/>

Pored toga, policijski službenici, kao i drugo osoblje sigurnosnog sektora koje radi u direktnom kontaktu s korisnicima usluga, kao što su sudsko i zatvorsko osoblje, trebaju biti obučeni za kritičko razmišljanje, analizu sukoba, empatiju, komunikacijske vještine i druge društvene vještine.

Pored drugih inicijativa o zastupljenosti rodni pitanja, kao što su podrška zapošljavanju i zadržavanju žena u sigurnosnom sektoru i uspostavljanju rodno osjetljivih politika, potrebna je i obuka o rodni pitanjima kako bi se osiguralo da svi akteri u sigurnosnom sektoru budu sposobni da pružaju sigurnost i pravdu, te da mogu doprinijeti radnoj atmosferi u kojoj vlada poštovanje i njeguju se jednaka prava. Specifičnija obuka o rodni pitanjima, poput obuke o tome šta predstavlja seksualno uznemiravanje i kako ga spriječiti i riješiti, podjednako je važna.¹⁴⁸

148 Istraživanje je pokazalo da je finansijski utjecaj seksualnog uznemiravanja na institucije ogroman. Ovaj utjecaj uključuje gubitak produktivnosti, sniženi moral, izostanak s posla i povećanu fluktuaciju osoblja. Seksualno uznemiravanje također sprečava efikasnu i održivu integraciju žena u sigurnosne institucije.

Aktivnosti na izgradnji svijesti o rodnim pitanjima mogu razviti same institucije sigurnosnog sektora (poput policijskih akademija), koje organiziraju međunarodne organizacije specijalizirane za obuku o provođenju zakona odnosno lokalne ili međunarodne nevladine organizacije. Prilikom organizovanja obuke o rodnoj osviještenosti za policiju, može biti korisno, na primjer, uključivanje lokalnih ženskih nevladinih organizacija koje često razvijaju ekspertizu u određenom području, kao što je podrška žrtvama seksualnog i rodno zasnovanog nasilja.

U kontekstu prevencije VERLT-a, značajan broj organizacija civilnog društva – kako lokalnih tako i međunarodnih – ima iskustva u pružanju podrške sigurnosnom sektoru kroz obuku o radu u zajednici i drugi preventivni rad. **Uključivanje organizacija civilnog društva u obuku službenika i službenica za provođenja zakona po pitanju VERLT-a ne samo da osigurava da se policiji omogući civilna perspektiva po pitanju prijetnji radikalizacije određenih grupa koja vodi ka terorizmu i šta se u vezi s tim treba poduzeti, već povećava i kredibilitet sigurnosnog sektora u očima stanovništva kojem on služi.**¹⁴⁹

4.3. Šta možemo naučiti iz upravljanja / reforme sigurnosnog sektora¹⁵⁰

4.3.1. Zastupljenost rodnih pitanja u reformi policije

U mandatu policije je da održava javni red i štiti sve ljude i njihovu imovinu od kriminalnih djela. Ovaj mandat uključuje zaštitu žena i djevojaka, ali je izuzetno malo pažnje posvećeno osiguravanju da žene budu dio policijskih službi, i kao osobe koje prve dolaze na lice mjesta i kao rukovoditeljice odnosno donositeljice odluka. Zastupljenost rodnih pitanja u policijskom radu operativna je nužnost radi postizanja boljeg dosega, povjerenja i pristupa.

149 Za više informacija o rodnoj obuci sigurnosnog sektora, pogledajte Toiko Tönisson Kleppe, "Rodna obuka za osoblje sigurnosnog sektora – dobre prakse i naučene lekcije", u: Megan Bastick i Kristin Valasek (ur.) Rodna pitanja i reforma sigurnosnog sektora-alati (Ženeva: DCAF, OSCE / ODIHR, UN-INSTRAW 2008), dostupno na: <https://dcaf.ch/gender-training-security-sector-personnel-good-practices-and-lessons-learned-tool-12>

150 Reforma odbrane sastavni je dio SSR-a i podjednako je važna kao i reforma policije i pravosuđa kako bi se osigurala transformacija cijelog sistema koja je dugoročno učinkovita i održiva. U svrhu ovog priručnika i njegove glavne ciljne publike, nije uključeno posebno poglavlje o rodnim pitanjima i reformi odbrane. Za više informacija o ovoj temi pogledajte Cheryl Hendricks i Laura Hutton, „Reforma odbrane i rodna pitanja“. Dostupno na: https://www.files.ethz.ch/isn/143082/Tool%2003_Defense%20Reform%20and%20Gender.pdf

U Gruziji, inicijativom koju je EU podržala u martu 2018. izvršila se detaljna rodna analiza sigurnosnog sektora. Cilj ove analize bio je da Odboru za sigurnost i odbranu gruzijskog parlamenta dostavi činjenice i brojke kako bi se omogućilo članovima Odbora da se informišu o rodnim aspektima prilikom održavanja svojih godišnjih rasprava sa Ministarstvom unutrašnjih poslova i Ministarstvom odbrane.

Pored toga, članovi Odbora mogu koristiti alat za procjenu rodnog utjecaja koji je razvilo Vijeće parlamenta za ravnopravnost spolova. Alat se sastoji od niza pokazatelja koji se koriste za predviđanje o tome kako određene politike i zakoni mogu utjecati na muškarce i žene i kako se te politike mogu koristiti za promicanje ravnopravnosti spolova.

Ova rodna analiza bila je interni izvještaj koji je pripremio vodeći autor priručnika. Za više informacija o rodnom alatu za procjenu utjecaja na engleskom, pogledajte <http://www.parliament.ge/en/parlamentarebi/deputy-chairmen/tamar-chugoshvili/news1/kanonmdeblobis-genderuli-gavlenis-shefaseba.page>

Reforma ili razvoj policije prilika je za integriranje roda u sve aktivnosti i procese SSG/R, uključujući razvoj zdravih institucionalnih politika i operativnih protokola i procedura, izgradnju kapaciteta i organiziranje obuka, kao i uvođenje strukturalnih promjena, poput uspostavljanja jedinica za suočavanje sa seksualnim i rodno zasnovanim nasiljem, partnerskim nasiljem te nasiljem u porodici.¹⁵¹

Neke dobre prakse o integriranju roda u policijski rad već su istaknute u kontekstu ključnih ciljeva SSG/R-a: nastojanja da se poveća operativna učinkovitost, izgrade reprezentativne institucije i da se profesionalizira služba kroz stjecanje znanja i izgradnju kapaciteta.

Ostale naučene lekcije proistekle su iz integriranja roda u institucionalne politike i procedure, te podršku integriranju roda u efikasne mehanizme građanskog nadzora (vidi uokvireni tekst s primjerom iz Gruzije).

Rodni aspekti igraju podjednako važnu ulogu prilikom primjene rada policije u zajednici. Kad su takvi pristupi dio procesa reforme policije, od ključne je važnosti da rodna pitanja od početka budu zastupljena. To uključuje osiguranje političke volje i podrške višeg upravljačkog nivoa, kao i specifično namjensko finansiranje projekata usmjerenih ka jačanju svijesti o rodnim pitanjima.

151 Za više informacija o rodnim pitanjima i policijskoj reformi pogledajte Tara Denham, „Reforma policije i rodna pitanja“, u: Megan Bastick i Kristin Valasek (ur.) Alat za rodna pitanja i reformu sigurnosnog sektora (Ženeva: DCAF, OSCE/ODIHR, UN-INSTRRAW 2008).

4.3.2. Zastupljenost rodni pitanja u reformi krivičnog pravosuđa

Pravosuđe i sigurnost neraskidivo su povezani. Snažan sektor pravosuđa štiti i provodi ljudska prava te sprečava da ljudi postanu prestupnici. Kao što se sigurnosne potrebe mogu razlikovati, tako se razlikuju i iskustva sa pravosudnim sistemom, odnosno to kako efikasno sistem funkcioniра ili ne funkcioniра. Na primjer, žene se često suočavaju sa preprekama u pristupu pravosuđu, a muškarci imaju veću vjerovatnoću da odu u zatvor.¹⁵² Oba faktora mogu utjecati na sposobnost ljudi da komuniciraju s policijom i drugim sigurnosnim službama u vezi sa svojim zabrinutostima i osjećajem nepravde. To je štetno za napore policije u suprotstavljanju nasilnom ekstremizmu i drugim krivičnim djelima.

Jedna od ključnih prepreka u pristupu pravdi i za muškarce i za žene ostaje stigma povezana sa seksualnim i rodno zasnovanim nasiljem, partnerskim te nasiljem u porodici. U mnogim društvima žrtva se krivi što prijavljuje seksualno nasilje. Zbog straha od stigmatizacije ili poniženja, mnoge žrtve nikada ne prijave takve incidente. Ovo je još češće kod muškaraca žrtava seksualnog nasilja i lezbijskih, homoseksualnih, biseksualnih, transrodnih ili queer žrtava (skr. LGBTQ), koji mogu biti izloženi dodatnom uznemiravanju i nasilju zbog svoje seksualne orijentacije ili rodnog identiteta.

U mnogim slučajevima uobičajena reakcija društvenih zajednica da krive žrtvu reflektira se na sudovima, što dovodi do sekundarne viktimizacije od strane pravosudnog sistema. Dakle, efikasna reforma ili razvoj krivičnog sistema zahtijeva potpuno razumijevanje različitih potreba svih grupa u društvu po pitanju sigurnosti i pravde.

Postoji više aspekata kako percepcija rodni uloga utječe na način na koji se sa ženama i muškarcima – i kao žrtvama i kao počiniteljima – postupa u sudnici. Nedavna istraživanja o ženama nasilnim ekstremistkinjama u krivičnom pravnom sistemu pokazuju da su u nekim slučajevima tradicionalne rodne predrasude dominirale u sudskim postupcima i dovele do manje strogih kazni za žene prestupnice.¹⁵³

152 Za više informacija o rodni pitanjima i reformi pravosuđa, pogledajte Shelby Quast, „Reforma pravosuđa i rodna pitanja“, u: Megan Bastick i Kristin Valasek (ur.) *Alat za rodna pitanja i reformu sigurnosnog sektora* (Ženeva: DCAF, OSCE/ODIHR, UN-INSTRAW 2008), Dostupno na: Shelby Quast, „Reforma pravosuđa i rodna pitanja“

153 Pogledajte, na primjer, istraživanje koje su provele Audrey Alexander i Rebecca Turkington u: CTC indikator 11.8, sept. 2018. Dostupno na: <https://ctc.usma.edu/september-2018/>

I advokati odbrane i komentatori vijesti redovno prikazuju žene počiniteljice djela terorizma kao naivne i prijemčive mete nasilnog ekstremizma, čak i kada one priznaju svoju krivicu i izjasne se krivima.¹⁵⁴

Rezultati istraživanja pokazuju, međutim, da muškarci i žene koji planiraju izvesti zavjeru pokazuju sličan uspjeh u pribavljanju potrebnih materijala i pokušaju da provedu svoje planove. Podaci su također pokazali da je isti udio žena i muškaraca (26%) bio uspješan u izvršavanju svojih zavjera. Muškarci i žene podjednako su bili skloni skrivanju informacija vezanih za zavjeru te je isti udio muškaraca i žena bio povezan sa nasilnim ekstremističkim grupama prije “upuštanja u ideološki motivirano radikalno ponašanje”.¹⁵⁵

U Njemačkoj, primjer Beate Zschäpe, članice nacionalističkog socijalističkog podzemlja, služi kao ilustracija. Na suđenju za planiranje deset ubistava, dva bombaška napada i petnaest pljački, u jezivom nizu rasno motiviranih napada, advokati odbrane predstavili su Zschäpe kao “poslušnu ljubavnicu dvojice ubica” (za detaljnu studiju slučaja o njenoj istrazi i suđenju pogledajte poglavlje V).

4.3.3. Zastupljenost rodni pitanja u kaznenoj reformi

Ostale lekcije naučene u uspostavljanju rodno osjetljivih institucija proizlaze iz zastupljenosti rodni pitanja u kaznenoj reformi. Kazneni sistem je u svakom sigurnosnom sektoru neizostavan dio, a pri tome je veoma osjetljiv. Sve države koje se pridržavaju dobrog upravljanja i vladavine prava zahtijevaju sistem koji nameće i provodi sankcije nad ljudima osuđenim za krivična djela, što je u skladu s međunarodnim pravom o ljudskim pravima i drugim relevantnim standardima zaštite. Većina pravosudnih sistema može upotrijebiti nekoliko različitih sankcija, u rasponu od upozorenja, novčanih kazni i rada za opće dobro, do zatvora.

Ključne funkcije kaznenog sistema uključuju odvracanje potencijalnih prestupnika, udaljevanje iz društva osoba koje predstavljaju ozbiljnu sigurnosnu prijetnju drugima, rehabilitaciju prestupnika i pokazivanje da društvo ne odobrava njihova djela. Pored toga, cilj je pružiti osjećaj pravde i odštetu žrtvama krivičnih djela. Kao i u ostalim dijelovima sigurnosnog sektora, diskriminacija i druga kršenja ljudskih prava događaju se naročito kroz diskriminatorne postupke za kažnjavanje i način na koji se kazne odmeravaju.

154 Ibid.

155 Isti izvor.

Razumijevanje i integriranje različitih potreba, prava i sposobnosti muškaraca i žena, dječaka i djevojčica u svim područjima kaznene reforme od vitalnog je značaja za uspostavljanje efikasnog kaznenog sistema koji je usklađen s ljudskim pravima, nediskriminirajući i nastoji rehabilitirati prestupnike.¹⁵⁶

Razmatranje rodni razlika i odnosa najvažnije je za rješavanje problema seksualnog i rodno zasnovanog nasilja, te zlostavljanja u zatvorima: kao institucije jednog spola sa velikom neravnotežom moći, zatvorsko okruženje pogoduje seksualnom nasilju poput silovanja i ostalih oblika seksualne eksploatacije muškaraca i žena. Da bi se smanjio ovaj rizik, zatvorsko osoblje isključivo ženskog spola mora voditi računa i nadgledati žene zatvorenice.¹⁵⁷ Rješavanje pitanja zlostavljanja te seksualnog i rodno zasnovanog nasilja posebno je relevantno ako zatvorenici ili zatvorenice pripadaju manjinskoj zajednici – što se često događa kod počinitelj(ic) osuđenih za krivična djela povezana sa terorizmom.¹⁵⁸

Rodno osjetljivo rukovodstvo u zatvorima znači posvećivanje eksplicitne pažnje zapošljavanju, zadržavanju i profesionalnom napredovanju ženskog zatvorskog osoblja. Takvi naponi se mogu izvesti, na primjer, pomoću **ciljane kampanje zapošljavanja putem medija, ali i podržavanjem uvođenja fleksibilnijeg radnog vremena prilagođenog porodici i razvijanja politika za borbu protiv seksualnog uznemiravanja i diskriminacije.**

Prilikom zatvaranja počinitelja osuđenih za krivična djela terorizma, bez obzira na spol, mora se uzeti u obzir njihova specifična situacija i potencijalne ranjivosti. Zbog ograničenog broja žena osuđenih na zatvorske kazne, u zemlji često može biti samo jedan zatvor u koji se one mogu smjestiti. Ako je to slučaj, trebalo bi razmotriti, na primjer, je li žena jedina skrbnica u svojoj porodici ili kako je porodica, koja živi daleko, još uvijek može redovno posjećivati. Ženama u zatvoru očito je potrebna i drugačija zdravstvena, odnosno higijenska zaštita u odnosu na muškarce.¹⁵⁹

156 Za više informacija o rodni pitanjima i kaznenj reformi, pogledate: Međunarodni centar za zatvorske studije, "Kaznena reforma i rodna pitanja", u: Megan Bastick i Kristin Valasek (ur.) *Alat za reformu sigurnosnog sektora i rodna pitanja* (Ženeva: DCAF, OSCE/ODIHR, UN-INSTRAW 2008), Dostupno na: <https://www.dcaf.ch/penal-reform-and-gender-tool-5>

157 A/RES/65/229 (21. decembar 2010), pod nazivom "Pravila Ujedinjenih nacija za postupanje sa ženama zatvoricama i nezatvorske mjere za žene prestupnice (Pravila iz Bangkoka)". Dostupno na: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Bangkok_Rules_ENG_22032015.pdf

158 Za žene zatvorenice, pogledajte Pravilo 54 Pravila iz Bangkoka.

159 Ibid, Pravila 10 i 11.

Ured Ujedinjenih nacija za drogu i kriminal utvrdio je ključna načela i preporuke za upravljanje nasilnim ekstremističkim zatvorenicima i prevenciju VERLT-a u zatvorima. Ove smjernice preporučuju da zatvorenici nasilni ekstremisti budu:

- a) razdvojeni prema spolu, pravnom statusu i dobi;
- b) klasificirani prema informacijama dobijenim na osnovu procjene rizika i potreba;
- c) razvrstani prema odgovarajućem stepenu sigurnosti u smislu njihovog čuvanja; i
- d) drže se u najmanje restriktivnom okruženju neophodnom za njihov siguran pritvor.¹⁶⁰

Rod igra važnu ulogu kada se osobe osumnjičene za krivična djela povezana s terorizmom (poput ostalih osumnjičenih kriminalaca) moraju razvrstati i kategorizirati, nakon što su odvojene prema spolu i starosti. Ova klasifikacija služi za određivanje vršnjačkih grupa s ciljem podrške njihovom procesu rehabilitacije. Klasifikacija se radi i na osnovu zdravstvenih i sigurnosnih potreba zatvorenika/ca, što su također rodno specifični faktori.

U nekim zemljama, osobe osumnjičene za krivična djela povezana s terorizmom provode godine u pritvoru prije suđenja, te posljedično nemaju pristup službama i programima dostupnim pravomoćno osuđenim zatvorenicima. Zatvorenice se suočavaju sa većim rizikom od zlostavljanja u pritvoru prije suđenja, što je prepoznato u Pravilima UN-a iz Bangkoka.¹⁶¹ Također se prepoznaje da razdoblje između hapšenja i suđenja može biti vrlo osjetljivo, jer tada može doći do jačanja percipiranog ili stvarnog osjećaja nepravde koji uzrokuje vlast. To je i period koji pruža plodno tlo zatvorenicima osumnjičenim za krivična djela povezana s terorizmom da radikaliziraju i regrutuju druge zatvorenike.¹⁶²

160 Ključna načela i preporuke za upravljanje nasilnim ekstremističkim zatvorenicima i sprečavanje radikalizacije ka nasilju u zatvorima (Ured Ujedinjenih nacija za drogu i kriminal), str. 4. Dostupno na: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Summary-of-recommendations-on-VEPs.pdf

161 Ibid, Pravilo 56.

162 Priručnik o upravljanju zatvorenicima nasilnim ekstremistima i sprečavanju radikalizacije ka nasilju u zatvorima (Ured Ujedinjenih nacija za drogu i kriminal, 2016), str. 67. Dostupno na: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Handbook_on_VEPs.pdf

U Njemačkoj, nekoliko zatvora je pokrenulo inicijative za obuku pod nazivom "Praefix R" za roditelje koji su: a) orijentisani na desničarski ekstremizam i možda su iskusili takav odnos sa svojom djecom, ili b) primijetili zainteresovanost svog tinejdžera prema nasilnom desničarskom ekstremizmu.

Obuka je imala za cilj intenziviranje i/ili stabilizaciju odnosa između djece i roditelja, pružanjem podrške roditeljima da poboljšaju svoje kompetencije za odgajanje djece i da kritički odraze vrijednosti i stavove koji su ugrađeni u njihovo roditeljstvo. Jednako se ciljalo i na očeve i majke, izbjegavanjem bilo kakve pristranosti u vezi s ulogom primarnog staratelja u porodicama. Time je i muškarcima i ženama dat prostor da razmišljaju o tome šta njima roditeljstvo znači.

Inicijativa se temeljila na pretpostavci da su djeca roditelja koji služe kaznu zatvora posebno ranjiva. Često pate zbog toga što im nedostaje roditelj, doživljavaju stid i krivicu zbog prestupničkog ponašanja roditelja, a mogu biti izloženi i odbacivanju i maltretiranju u svom okruženju. (Za više informacija pogledajte opsežnu studiju o djeci roditelja zatvorenika u četiri različite evropske zemlje: <http://childrenofprisoners.eu/wp-content/uploads/2013/12/COPINGFinal.pdf>.) Zajedno s drugim faktorima, kao što su nesigurni obrasci privrženosti i transgeneracijski prenos traumatičnih iskustava, ova djeca potencijalno su više izložena riziku da se pridruže nasilnim radikalnim grupama.

Praefix R bio je pilot-projekt koji je finansiralo Federalno ministarstvo za porodicu, starije osobe, žene i mlade. Trajao je dvije godine.

Za više informacija i završni izvještaj o evaluaciji pogledajte: <https://www.ifgg-berlin.de/praefix-r.htm> (na njemačkom)

4.3.4. Učenje iz postojećih programa namijenjenih muškarcima o miru, sigurnosti i maskulinitetu

Iako je teško uspostaviti direktne uzročne veze između sigurnosti i maskuliniteta, metodologije postojećih programa namijenjenih muškarcima, koji se bave ovim dvama aspektima, mogu pružiti vrijedne lekcije i alate za izradu efikasnih politika i mjera za prevenciju terorizma i VERLT-a, kao i za suprotstavljanje toksičnom maskulinitetu koji je često rasprostranjen u nasilnim ekstremističkim grupama.

Programi namijenjeni muškarcima su efikasni jer pružaju osjećaj pripadnosti i prijeko potreban prostor muškarcima da dekonstruišu svoje predrasude o maskulinitetu. Oni također nude priliku muškarcima da procijene svoja štetna ponašanja, bez ikakvog osuđivanja. Sve je ovo potrebno da bi se jačale stvarne promjene u ponašanju. Neki od uspješnih primjera takvih programa

su kampanja Bijela vrpca i Klubovi mladića protiv nasilja u organizaciji međunarodne nevladine organizacije Promundo. Još jedan dobar primjer rada koji je fokusiran na sigurnost i maskulinitet jeste pozitivan roditeljski program koji nudi organizacija Sonke Gender Justice u Južnoj Africi, program koji se posebno obraća očevima.

Kampanja **Bijela vrpca** globalni je pokret muškaraca i mladića koji rade na eliminaciji nasilja muškaraca nad ženama i djevojkama. Osnovala ga je grupa profeminističkih muškaraca u Ontariju u Kanadi u novembru 1991. godine kao odgovor na masakr studentica na univerzitetu École Polytechnique 1989. godine. Kampanja je bila namijenjena podizanju svijesti o rasprostranjenosti nasilja muškaraca nad ženama, sa bijelom vrpcom kao znakom njihovog obećanja da nikada neće počinuti, oprostiti ili šutjeti o nasilju nad ženama i djevojkama.¹⁶³ Pokret je aktivan u šezdeset zemalja i nastoji promovirati zdrave odnose, jednakost spolova i empatičan pogled na maskulinitet.

Projekti u okviru kampanje Bijela vrpca u Kanadi posebno se obraćaju mladićima i muškarcima iz imigrantskih i izbjegličkih zajednica, te traže muške saveznike ili pobornike da doprinesu aktivnosti podizanja svijesti u ovim zajednicama.¹⁶⁴

Klubovi mladića protiv nasilja (engl. **Young Men's Clubs Against Violence** skr. YMCAV) koje organizira Promundo je "rodno transformativni grupni obrazovni projekt" čiji je cilj smanjenje nasilja na ulici sprečavanjem dječaka i mladića dobi od 10 do 19 godina da se pridruže lokalnim uličnim bandama – odnosno pomaganjem da ih napuste. Provođi se u Kinshasi (Demokratska Republika Kongo).

U 2016. godini, Promundo je proveo istraživanje u Kinshasi s ciljem ispitivanja kako smanjiti norme koje podržavaju nasilje i promovirati stavove rodne ravnopravnosti među mladićima, odnosno kako efikasno stvoriti okruženje, programe i politike koje sprečavaju učešće mladića u nasilnim grupama. Rezultat ovoga je projekt YMCAV kojim se provodi grupno obrazovanje za mladiće koji nastoje redefinirati pojam "muškarac". Također se stvaraju poticajna okruženja u školama i omladinskim centrima, te se radi na proširenju programske i političke podrške drugih partnera u Kongu.¹⁶⁵

U Južnoj Africi, organizacija **Sonke Gender Justice** utvrdila je da mnogi očevi nisu uključeni u život svoje djece. Razlozi za to su raznovrsni, ali očevi

163 Pogledajte: <https://www.whiteribbon.ca/about.html>

164 Pogledajte: <https://www.whiteribbon.ca/projects.html>

165 <https://promundoglobal.org/work/?program=conflict-and-security>

su često nezaposleni ili s malim primanjima te se zato osjećaju nesposobnim da materijalno osiguraju svoju djecu. Zbog toga napuštaju porodice ili im je onemogućeno da viđaju svoju djecu. U takvim situacijama djeca gube mnoge društvene i emocionalne dobrobiti prisustva aktivnog oca u svom životu.

Osim ublažavanja tereta majčinske brige, istraživanja su pokazala da uključenost očeva pomaže djeci da napreduju. To je povezano s boljim kognitivnim razvojem i školskim postignućima, boljim mentalnim zdravljem dječaka i djevojčica, te nižim stopama delinkvencije kod dječaka. Studije u mnogim zemljama su pokazale da je interakcija očeva sa sinovima i kćerima važna za empatiju i razvoj vještina.¹⁶⁶

Organizacija Sonke Gender Justice radi na stvaranju zdravije porodične dinamike, podjele roditeljskih uloga u životu djece i rodno ravnopravnih odnosa. Program kampanje MenCare Global Fatherhood uključuje muškarce, i kao skrbnike i kao očeve. Širom Južne Afrike na raspolaganju su 12-sedmični programi namijenjeni očevima iz zajednice, a implementacija programa je podržana u preko 25 zemalja na pet kontinenata.

Od svog osnivanja 2011. godine, MenCare je radio sa oko 250.000 pojedinaca. U tim grupama za očinstvo, očevi, budući očevi i skrbnici – zajedno sa nekim majkama i skrbnicama – razgovaraju o vlastitim iskustvima očinstva, uče praktične roditeljske i komunikacijske vještine, ohrabruju se da podrže majke svoje djece i nauče metode pozitivne discipline. Sonke koordinira ovu kampanju sa Promundom.¹⁶⁷

166 <http://genderjustice.org.za/project/child-rights-positive-parenting/>

167 Ibid.

5. Studije slučaja OSCE regije.

Naučene lekcije
o svijesti o
rodnim pitanjima
u prevenciji i
suprotstavljanju
VERLT-u

TERENSKI RAD I ANGAŽMAN U ZAJEDNICI

5.1 Rad na kontinuiranoj prevenciji: Slučaj Kraljevske kanadske konjičke policije i “situacijske analize” iz Toronta

KLJUČNI FAKTORI I ZAKLJUČCI

- ▶ Policajke su ključne u pristupu timova za javni angažman i muškarcima i ženama u zajednici;
- ▶ Prisustvo viših policijskih službenica u tim timovima (barem u početku) doprinosi kredibilitetu aktivnosti na terenu;
- ▶ Žene imaju važne uloge u svojim porodicama što im omogućava da prepoznaju ranjivosti na radikalizaciju koje bi mogle prerasti u nasilje;
- ▶ U prevenciji nasilnog ekstremizma, žene su motivirane da razumiju zaštitne faktore, kao što su snažna porodična i društvena podrška, pozitivno samopoštovanje i angažman u zajednici;
- ▶ Podaci prikupljeni na takozvanim “situacijskim analizama” u Torontu pokazuju da su u stanju da opslužuju jednak broj muškaraca i žena.

POZADINA

Iako je broj kanadskih žrtava u incidentima povezanim sa nasilnim ekstremizmom i dalje relativno nizak, u posljednjih nekoliko decenija ubijeno je ili povrijeđeno nekoliko stotina civila.¹⁶⁸ Kao i druge zemlje širom svijeta, Kanada sagledava nasilni terorizam al-Qaide i ISIL-a/Daesha kao jednu od glavnih prijetnji svojoj nacionalnoj sigurnosti.¹⁶⁹ Država također nije imuna na djela nasilja desničarskih ekstremističkih grupa ili druge oblike ekstremističkog nasilja.¹⁷⁰

168 <https://www.counterextremism.com/countries/canada>

169 Pogledajte Javni izvještaj Odjela javne sigurnosti Kanade za 2017. godinu o terorističkoj prijetnji Kanadi. Dostupno na: <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/pblc-rprt-trrst-thrt-cnd-2017/index-en.aspx>

170 Javni izvještaj Odjela javne sigurnosti u Kanadi za 2017. o terorističkim prijetnjama Kanadi kaže da, iako ekstremna desnica “nije ideološki koherentna grupa”, postoji “uvijek potencijal” za terorizam motiviran desničarskim ideologijama.

Kako bi prevenirali i suprotstavili se nasilnom ekstremizmu, kanadske vlasti rade na raznim nivoima. Od mjera i aktivnosti koje poduzimaju za suprotstavljanje nasilnom ekstremizmu, najrelevantnija je nacionalna strategija za borbu protiv terorizma, koja je osmišljena za stvaranje otpornosti na terorizam i pruža okvir za rješavanje domaćih i međunarodnih terorističkih prijetnji. Ona usmjerava više od dvadeset federalnih službi i agencija, te im pomaže da bolje “spriječe, otkriju, reagiraju i odgovore“ na terorističke prijetnje.¹⁷¹

Za prevenciju radikalizacije koja vodi ka nasilju, Kanada koristi pristup čitave vlade. Kanadski centar za angažman u zajednici i prevenciju nasilja (skr. CCCEPV) surađuje sa svim nivoima vlasti, neprofitnim organizacijama, zajednicama, mladima, praktičarima na terenu, akademskom zajednicom, policijom i međunarodnim organizacijama.¹⁷² Aktivnosti CCCEPV-a uključuju:

- Razvoj i implementaciju kanadske nacionalne strategije za borbu protiv radikalizacije koja vodi ka nasilju;
- Podršku intervencijama kroz finansiranje, istraživanje, politiku i programiranje;
- Rad sa partnerima na procjeni učinkovitosti mjera, kao i obećavajućih praksi u suprotstavljanju radikalizaciji koja vodi ka nasilju;
- Saradnju sa grupama u raznim sektorima, sa posebnim fokusom na žene, kako bi se jačali odnosi i stvarale prilike za saradnju.

ANGAŽMAN ZAJEDNICE

Na nivou zajednice, policija u Kanadi učestvuje u raznim preventivnim inicijativama, uključujući aktivnosti koje su posebno osmišljene kako bi se poboljšao njihov kontakt sa svim zajednicama. Jedinica za javni angažman Kraljevske kanadske konjičke policije (RCMP) u Torontu, Ontario, radi na približavanju zajednici, posebno mladima, da bi se govorilo o nasilnom ekstremizmu i ranjivosti koja je s tim povezana. Dok svakodnevne policijske dužnosti poput regulisanja saobraćaja, reagiranja na pozive i patroliranja po naseljima obavljaju općinska i pokrajinska policija, RCMP stupa na scenu kad policija naiđe na slučajeve povezane s nacionalnim pitanjima – poput VERLT-a. Timovi za javni angažman RCMP-a usko surađuju s lokalnom policijom na nivou zajednice, kako bi izgradili odnose u zajednici.

Kada je Jedinica za javni angažman prvi put pokrenuta 2005. godine, tim je naporno radio kako bi postao poznat širom zajednica u Torontu. Umrežavanje i

171 <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/ntnl-scrnt/cntr-trrrsm/cntr-trrrsm-strtg-en.aspx>

172 Za više informacija o radu Centra, pogledajte: <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/bt/cc/index-en.aspx>

izgradnja veza bili su glavni prioriteti za malu jedinicu, a što su gradske zajednice isprva loše prihvatile. Tim se fokusira na angažman i zato je bilo važno prenijeti stanovnicima da njihov mandat nije prikupljanje obavještajnih podataka, već informiranje, educiranje i sprečavanje članova zajednice da krenu putem ka radikalizaciji.

Da bi izgradila trajne odnose sa lokalnom zajednicom, Jedinica za javni angažman komunicira s pouzdanim članovima u zajednici, poput političkih i vjerskih lidera, predstavnicima škola, te drugim članovima na prominentnim pozicijama. Poseban naglasak je na dopiranju do žena u gradskim zajednicama. Važne uloge koje imaju u svojim porodicama omogućavaju im da prepoznaju rizik od radikalizacije koja bi mogla prerasti u nasilje. One također žele da razumiju zaštitne faktore koji mogu prevenirati nasilni ekstremizam, poput snažne porodične i socijalne podrške, pozitivnog samopoštovanja i angažmana u zajednici. Sastanci u gradskoj vijećnici organiziraju se za sve građane, kao i posebni sastanci koji imaju za cilj okupljanje žena.

Pažnja se posvetila na sastav Jedinice za javni angažman. Ona se sastoji od policajaca i policajki različitog etničkog i obrazovnog porijekla (uključujući, na primjer, analitičar(k)e i istraživač(ic)e). Taj je napor svjesno uložen kako bi se osiguralo da cijela zajednica smatra Jedinicu za javni angažman kredibilnom i pouzdanom. Pored toga, smatralo se ključnim da je i vrhovni zapovjednik također dio tima. Kao što je jedan član tima izjavio, “Činjenica da mogu razgovarati sa najvišim zapovjedništvom vrlo je brzo eliminisala jaz (između policije i zajednice) i pomogla nam da izgradimo to ključno povjerenje.”¹⁷³

SARADNJOM DO RJEŠAVANJA PROBLEMA U PREVENCIJI VERLT-A

Drugi primjer tiče se pristupa zajedničkog rješavanja problema utemeljenog na dokazima u radu na složenim ljudskim i socijalnim problemima (poput VERLT-a) u vremenu koji prethodi kriminalitetu. Policija u Torontu dobila je finansijsku podršku vlade u septembru 2018. godine kako bi proširila “Fokus Toronto“, kolaborativni program za prevenciju i suprotstavljanje VERLT-u, koristeći međusektorsku podršku i ekspertizu policije, drugih pružalaca usluga kao i civilnog društva.¹⁷⁴

Ovaj kolaborativni pristup je također poznat kao “situacijske analize“ ili “model centra“. Jedan od prvih takvih modela zajedničkog rješavanja problema uspostavila

173 Intervju OSCE-a održan 2018. sa policijskom savjetnicom Lise Crouch, pomoćnicom za kriminalističke operacije RCMP-a.

174 <https://markets.businessinsider.com/news/stocks/federal-funding-for-toronto-police-to-expand-counter-radicalization-to-violence-initiative-1027515358>

je i vodila žena u ottawskoj policiji krajem 90-ih godina. U međuvremenu, slični modeli uspješno funkcioniraju i u drugim gradovima širom Kanade.¹⁷⁵

“Situacijske analize” uključuju sedmične koordinacijske sastanke između policije, ostalih pružatelja usluga i aktera civilnog društva. Oni zajedno rade na identifikaciji pojedinaca, grupa i mjesta sa visokim rizikom od VERLT-a, bilo kao počinitelja ili žrtava, te koordiniraju odgovarajuće mjere i intervencije. Ovi timovi, sastavljeni od pripadnika/ca nekoliko agencija, u mogućnosti su da primijene sveobuhvatan pristup, povezivanjem svojih korisnika/ca s odgovarajućim službama. Nakon ovih sastanaka, prvi odgovor je obično brz i odvija se u roku od dva dana nakon održavanja razgovora.¹⁷⁶

Analizom 479 situacija o kojima se razgovaralo na sastancima FOCUS-a u Torontu utvrđeno je da se 93% slučajeva može uputiti određenim službama poput policije, pravosuđa, socijalne zaštite, stambenih usluga. U 88% slučajeva ukupni rizik je smanjen – rizik koji se odnosi na okolnosti neke situacije, pojedinca, porodice, grupe ili mjesta, što ukazuje na to da postoji velika vjerovatnoća da će se dogoditi šteta ili viktimizacija.

Prikupljeni podaci otkrili su i da FOCUS Toronto može opsluživati jednak broj muškaraca i žena (49% korisnika/ca pomoći bile su žene, a 48% muškarci).¹⁷⁷ Ovo je važan zaključak, jer ukazuje da služba može odgovoriti na različita iskustva i potrebe muškaraca i žena u zajednici.

5.2 Učinkovit angažman manjinskih zajednica: Slučaj policije iz Osla, Norveška

KLJUČNI FAKTORI I ZAKLJUČCI

► Policajke su u dobroj poziciji da preuzmu vodeću ulogu u uspostavljanju pouzdanih odnosa sa ženama iz manjinskih zajednica (“službenice manjinskih zajednica”);

175 http://www.gov.pe.ca/photos/original/COR_Hub_PEL.pdf Za više informacija o nalazima istraživanja na ovim modelima pogledajte: Chad Nilson: “Kanadski model centra: poziv na percepciju i povratne informacije od onih klijenata koji se nalaze u fokusu kolaborativne intervencije vodene rizikom” u časopisu Sigurnost i dobrobit zajednice, 2016. Dostupno na: <https://www.usask.ca/cfbsjs/documents/FINALArticleNilsonCanadasHubModel.pdf>. Također pogledajte Dale R. McFee i Norman E. Taylor, “Centar Princ Albert i pojava kolaborativne sigurnosti usmjerene na sigurnost zajednice”, niz dokumenata za raspravu o kanadskoj policijskoj akademiji, 2014. Dostupno na: http://publications.gc.ca/collections/collection_2017/sp-ps/PS67-1-1-2014-eng.pdf

176 Za više informacija pogledajte: <https://www.toronto.ca/community-people/public-safety-alerts/community-safety-programs/focus-toronto/>

177 Ibid.

- ▶ Službenici za angažman u zajednici često imaju znanje i vještine za razvijanje i provođenje aktivnosti usmjerenih na izgradnju kapaciteta žena po pitanju više tema, uključujući rodnu ravnopravnost, građanska prava i prevenciju radikalizacije;
- ▶ Povezivanje žena iz različitih manjinskih zajednica u redovne događaje jača njihove odnose povjerenja sa policijom i omogućava im da stvore mreže među sobom;
- ▶ Uključivanje rodne perspektive u terenski rad u zajednici ne znači fokusiranje samo na žene. Razumijevanje specifičnih briga mladića bilo je od vitalnog značaja za poboljšanje sigurnosne situacije tokom mjeseca ramazana u odnosu na prethodne godine;
- ▶ Policijske jedinice koje se fokusiraju na P/C VERLT cijene i ovise o radu koji obavljaju timovi za terenski rad u zajednici;
- ▶ Više policajki treba da se pridruži P/C VERLT timovima.

POZADINA

U poređenju s drugim zapadnoevropskim zemljama, nivo kriminala u Norveškoj je relativno nizak. U 2017. godini ukupan broj prijavljenih krivičnih djela u glavnom gradu Oslu čak je smanjen za 5,3% u odnosu na prethodnu 2016. godinu.¹⁷⁸ Većina krivičnih slučajeva prijavljenih policiji odnosi se na krivična djela krađe.¹⁷⁹

Što se tiče slučajeva povezanih sa VERLT-om, Norveška ima manje stranih boraca/borkinja koji putuju u Siriju ili Irak u odnosu na druge zapadnoevropske zemlje poput Švedske, Francuske, Danske ili Belgije.¹⁸⁰ Bez obzira na to, norveška služba unutrašnje sigurnosti, "Politiets Sikkerhetstjeneste", u svojoj godišnjoj procjeni prijetnje za 2018. godinu izvijestila je da "pojedinci i grupe nadahnute ekstremnom islamističkom ideologijom i dalje predstavljaju najznačajniju

178 <https://www.ssb.no/en/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/lovbrudda>

179 Za najnovije podatke o kriminalu u Norveškoj, pogledajte: <https://www.tnp.no/norway/panorama/crime-rates-decrease-norway>

180 Najnovije brojke ukazuju na ukupno 100 poznatih osoba koje su otputovale iz Norveške da bi učestvovala u terorističkim organizacijama u Siriji. Za više informacija pogledajte Yngve Carlsson i Norvešku asocijaciju lokalnih i regionalnih vlasti, "Nasilni ekstremizam: prevencija ozbiljnog problema – uloga lokalnih vlasti" (C-REX Centar za istraživanje ekstremizma, 2017). Dostupno na: <https://www.sv.uio.no/c-rex/english/publications/c-rex-working-paper-series/Violent-extremism-working-paper-2-2017.pdf>

terorističku prijetnju”.¹⁸¹ Postoji strah i od domaćih terorista – uključujući nasilne desničarske pojedince i grupe.

U julu 2011. godine Norveška je pretrpjela “najrazorniji napad na skandinavsku zemlju od Drugog svjetskog rata”.¹⁸² Ekstremista krajnje desnice Anders Behring Breivik ubio je 77 i ranio preko 300 osoba u dva razorna teroristička napada, a djelovao je kao vuk samotnjak. U oktobru 2013. godine norveški državljanin afričkog porijekla također je imao istaknutu ulogu u planiranju i izvođenju terorističkog napada na tržni centar u Najrobiju u Keniji.

Da bi efikasno prevenirala VERLT, norveška vlada je usvojila nacionalni “Akcioni plan protiv radikalizacije i nasilnog ekstremizma” 2014. godine.¹⁸³ Akcioni plan pomaže u poboljšanju preventivnih napora protiv radikalizacije i nasilnog ekstremizma jačanjem međuagencijske saradnje i pravovremenog početka rada sa osobama u riziku.

Kao i u drugim zemljama, VERLT često predstavlja ozbiljniji problem u većim urbanim sredinama, kao što je grad Oslo, gdje su razlike u prihodima, obrazovanju i kulturi potencijalni izvor tenzija. Trećina stanovništva Osla pripada manjinskoj zajednici, a mnogi dolaze iz zemalja u kojima vlada slabo povjerenje u policiju i sistem krivičnog pravosuđa.¹⁸⁴

Kako bi riješila problem nedostatka povjerenja, policija u Oslu započela je fokusirane terenske aktivnosti s ciljem uspostave redovnog dijaloga sa brojnim zajednicama u gradu. To je učinjeno kako bi se pokazalo da je policija istinski zainteresovana za dobrobit ljudi, čak i prije nego što se pojavi problem kriminaliteta. Iako su visokopozicionirani policajci u početku bili na čelu ovih inicijativa radi kredibiliteta, bilo je jasno da postoji potreba za posebno obučanim policijskim osobljem (muškarcima i ženama) koji bi podržavali ove timove.

Od 2009. godine, “policajci/policajke manjinskih zajednica” počeli su raditi i redovno se susretati sa muškarcima i ženama iz različitih manjinskih zajednica u gradu. Ova inicijativa provodi se uglavnom u središtu grada Osla i njegovim sjevernim dijelovima. Kako bi se osiguralo da sastanci uključuju i muškarce i

181 Procjena prijetnje Norveške službe sigurnosti, 2018. Dostupno na: <https://www.pst.no/alle-artikler/trusselvurderinger/annual-threat-assessment-2018/>

182 Kao što je objavljeno u časopisu The Economist. Pogledajte na: <https://www.economist.com/newsbook/2011/07/22/terrorism-strikes-scandinavia>

183 Za Akcioni plan, pogledajte: <https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/Action-plan-against-Radicalisation-and-Violent-Extremism/id762413/> (na engleskom jeziku).

184 <https://www.ssb.no/en/befolkning/statistikker/innvbf/aar/2017-03-02>

Trenutno oko 30% ukupne policije u okrugu Oslo čine žene. U 2018. godini žene su činile gotovo 50% novoupisanog studentskog tijela na Policijskom fakultetu u Norveškoj.

Prilikom zapošljavanja novih policajaca/policajki, posebno za preventivni policijski rad, aktivno se podstiču prijave žena i osoba manjinskog porijekla.

žene iz zajednica, tri muškarca i dvije žene trenutno su dio policijskog tima za manjinske zajednice.

Pored redovnih posjeta školama, mjestima bogoslužnja i društvenim centrima, organiziraju se veća okupljanja za žene iz različitih manjinskih zajednica kako bi im se pružila prilika za povezivanje i razmjenu mišljenja i iskustava.

U oktobru 2018. godine 225 žena iz cijelog Osla učestvovalo je na zajedničkom forumu o saradnji koji je policija organizirala kako bi poslušali izlaganje Iram Haq, glumice nominirane za Oscara i filmske redateljice

norveško-pakistanskog porijekla. Planira se godišnje održavanje takvih foruma za saradnju.

Ostale aktivnosti koje uključuju žene svih dobnih grupa odnose se na obuku i kurseve koji obrađuju opće teme poput rodne jednakosti i građanskih prava u Norveškoj, ali i teme nasilnog ekstremizma i radikalizacije u terorizam, kao i faktore rizika i ranjivosti povezane s tim. Zadobijanje povjerenja žena iz različitih manjinskih zajednica omogućilo je policiji u 2015. godini da efikasno spriječi brojne mladiće u daljnjoj radikalizaciji i pridruživanju ISIL-u/Daeshu u Siriji.¹⁸⁵

Redovnom razmjenom iskustava policajaca za manjinske zajednice i drugih jedinica i timova u policiji Osla, policijski službenici bolje razumiju životne uslove žena i muškaraca u manjinskim zajednicama, kao i njihove specifične zabrinutosti po pitanju sigurnosti. Na taj način mogu bolje odgovoriti na sigurnosne potrebe ovih zajednica.

Takozvani “tim za antiradikalizaciju“ u Oslu posebno cijeni rad policijskih službenika za manjinske zajednice. U sastavu tima trenutno se nalazi jedanaest policijskih službenika, uključujući i jednu policajku koja se bavi obavještajnim radom. Iako se vođa tima aktivno angažirao na zapošljavanju većeg broja žena, problem je i dalje prisutan jer ih se ne prijavljuje dovoljan broj.

185 Privatni telefonski razgovor sa pripadnikom policije u Oslu, oktobar 2018.

Pored pružanja pomoći ženama iz manjinskih zajednica, policija u Oslu je predstavila inicijative za rješavanje problema mladih muškaraca. Policija je primijetila da je tokom mjeseca ramazana bilo uobičajeno da se mladići okupljaju u velikom broju na ulicama do kasnih sati, dok čekaju zalazak sunca kako bi se mogli vratiti kućama i jesti. To je dovelo do brojnih napetih situacija i povećanja broja lakših krivičnih djela.¹⁸⁶

Kako bi osigurali da situacija na ulicama ostane mirna tokom posta 2018. godine, policija je nekoliko sedmica prije početka ramazana angažirala vjerske vođe, starješine u zajednici, kao i roditelje i nastavnike. Cilj je bio razgovarati o principima posta i učenja Kur'ana, identificirati rizike koji mogu nastati dugim čekanjem do zalaska sunca, te razgovarati o načinima na koji bi se neki od tih rizika mogli ublažiti.

Kao rezultat toga, formirane su grupe u naseljima koje su se sastojale od policije, vjerskih vođa, drugih uglednih članova zajednice, kao i roditelja i nastavnika. Kada su te grupe naveče bile na ulici i uspostavljale kontakt s mladićima, situacija je ostala mnogo mirnija. U odnosu na prethodne godine, policija je prijavila znatno smanjenje lakših krivičnih djela tokom 2018. godine.¹⁸⁷

OBUKE I IZGRADNJA KAPACITETA U ZAJEDNICAMA

5.3 Program za žene uključene u transformaciju zajednice i program ranih intervencija za žene:

Slučaj Sjeverne Irske

KLJUČNI FAKTORI I ZAKLJUČCI

- ▶ Žene su ključni partneri u pomaganju da se okonča ideološki motivirano nasilje;
- ▶ Žene koje nisu bile aktivne u svojim zajednicama mogu postati posebno efikasne pokretačice promjena ako dobiju podršku i budu osnažene u oblastima koje se odnose na pravosudni sistem, izgradnju mira, vođstvo i mentorstvo te građanstvo;

¹⁸⁶ Isti izvor.

¹⁸⁷ Isti izvor.

- ▶ Kako bi se osiguralo da su identificirani najprikladniji korisnici programa izgradnje kapaciteta na nivou zajednice, važno je kao prvo podizati svijesti o ključnim ciljevima programa;
- ▶ Programi za izgradnju kapaciteta na nivou zajednice imaju koristi od bliskih partnerstava sa lokalnim nevladinim organizacijama, jer one često imaju široko znanje o određenim pitanjima i problemima koje se može koristiti u uspostavljanju mreža u zajednici;
- ▶ Omogućavanje ženama iz različitih sredina i sa različitim iskustvima da zajedno uče može pružiti prijeko potreban prostor za dijalog i razmjenu različitih pogleda i percepcija o osjetljivim pitanjima, poput ideološki motiviranog nasilja, kazne zatvora i restorativne pravde;
- ▶ Postoje dokazi da su nakon učešća u ovom programu žene koje su ranije bile izolirane uzele aktivno učešće i čak vode projekte u zajednici.

POZADINA

Između 1969. i 1999. godine gotovo 3500 ljudi je umrlo kao posljedica političkog nasilja u Sjevernoj Irskoj.¹⁸⁸ Konflikt (poznat i kao “nevolje”) imao je svoje korijene u podjeli Irske 1921. godine. Ovo je uključivalo borbu između različitih nacionalnih, kulturnih i religijskih identiteta.

Protestanti u Sjevernoj Irskoj (48%) uglavnom se izjašnjavaju kao Britanci i podržavaju preostali dio Ujedinjenog Kraljevstva (unionisti). Većina katolika u Sjevernoj Irskoj (45%) smatra sebe Ircima i mnogi bi željeli ujedinjenu Irsku (nacionalisti). Iako je politički dogovor postignut 1998. godine, tenzije i nezadovoljstva povezana sa nasljeđem “nevolje“ su ostali. To se prvenstveno odnosi na prava žrtava, stalnu podjelu u vezi s pitanjima identiteta, kontinuiranog postojanja nasilja inspirisanog ideologijom, kao i, posebno posljednjih godina, nejasnoća u razlikovanju paravojnih organizacija, kriminala i organizovanog kriminala.

Da bi se pozabavilo tim problemima i povezale stranke i zajednice u njihovom rješavanju, kreiran je Sporazum “Novi početak“ 2015. godine. Među ostalim oblastima razvoja i reformi, on identifikuje posebnu potrebu za novom sveobuhvatnom strategijom o ukidanju paravojnih grupa.

188 Za detaljan pregled smrtnih slučajeva povezanih sa konfliktom vidjeti: <https://www.theguardian.com/news/datablog/2010/jun/10/deaths-in-northern-ireland-conflict-data#data>

PROGRAMI ZA ŽENE UKLJUČENE U TRANSFORMACIJU ZAJEDNICE

Što se tiče angažmana i prevencije u zajednici, Sporazum ističe konstantnu potrebu za razvijanjem “programa za povećanje učešća i utjecaja žena u razvoju zajednice”.¹⁸⁹ U skladu s tim, Odjel za zajednice Sjeverne Irske uspostavio je program za žene uključene u transformaciju zajednice, zajedno sa drugim odjelima i predstavnicima/ama zajednica i ženskih organizacija.

Ovaj program teži povećanju učešća žena u razvoju zajednice u sklopu niza aktivnosti koje imaju za cilj da okončaju ideološki inspirisano nasilje.

Konkretnije, program je dizajniran da:

- pruži podršku i poboljša sposobnost žena da rade u svojim zajednicama povezujući ih sa nevladinim organizacijama i uključuju ih u aktivnosti zajednice;
- podrži stvaranje utjecajnih veza za žene koje grade participiranje u političkim strukturama i jačaju građansko liderstvo od nivoa susjedstva naviše.

Tokom procesa osmišljavanja i razvoja programa prepoznata je potreba za programom rane intervencije kao prethodnikom glavnog programa. Cilj ovog programa ranih intervencija za žene (Women’s Early Intervention Programme – WEIP) bio je povećati svijest i promovirati angažman žena u skladu s preporukama sporazuma o novom početku. Bio je posebno posvećen uključivanju žena koje još nisu bile uključene u aktivnosti u zajednici (ili su od njih odustale).

WEIP je predstavljen u februaru i martu 2017. godine u 24 različite zajednice. Kako se tvrdi u detaljnom izvještaju, program je obuhvatio 263 žene, iako ih je ciljano 250. Također, mogao se povezati sa ženama koje su bile isključene iz svoje zajednice u nekoliko oblasti.¹⁹⁰

U izvještaju se također naglašava da su žene, iako su bile zainteresirane za pružanje podrške svojim zajednicama i sebe su vidjele kao aktivne učesnice promjena, iskusile osjećaj nemoći u pogledu mijenjanja nekih lokalno važnih pitanja.¹⁹¹

189 Za potpuni pregled ovog sporazuma vidjeti: <https://www.dfa.ie/media/dfa/alldfawebstemedi/ourrolesandpolicies/orthernireland/20151117-A-Fresh-Start---The-Stormont-Agreement-and-Implementation-Plan.pdf>

190 Za sveobuhvatniji pregled WEIP-a, vidjeti: <https://www.communitiesni.gov.uk/sites/default/files/publications/communities/dfc-review-womens-early-intervention-programme.docx>

191 Ibid, str. 27.

Na temelju pouka iz WEIP-a, prva faza Programa za žene uključene u transformaciju zajednice (WICT) odvijala se između aprila 2017. i marta 2018. godine na 26 lokacija širom Sjeverne Irske.¹⁹² Nudila je mogućnosti obuke i ličnog razvoja za 505 žena, u oblastima kao što su:

- Lični razvoj;
- Zdravlje i dobrobit;
- Žene i pravosudni sistem;
- Žene u izgradnji mira;
- Liderstvo i mentorstvo;
- Građanstvo.

Prije održavanja obuke u ovim oblastima, koordinatori/ce programa proveli su procjenu potreba za obukom "jedan na jedan" sa svakom ženom, kako bi razvili individualni plan učenja. Uporedo sa modulima za obuku pružena je i dodatna podrška, kao što su razvoj životnih vještina, mentorstvo i mogućnost učestvovanja u obuci van njihovog mjesta boravišta (posebno za žene čiji je kućni ambijent nepostojan i rad na takvim pitanjima bi ih mogao dovesti u ambivalentan položaj).

REZULTATI

Prema izvještaju o internoj evaluaciji,¹⁹³ čini se da je ova prva faza programa pomogla ženama u stjecanju samopouzdanja i samopoštovanja potrebnih da se više uključe u svoje zajednice (ili uopće uključe), pronađu odgovarajuće mogućnosti za uključanje i bolje razumiju neke ključne probleme s kojima se suočavaju njihove zajednice.

U izvještaju se također napominje da je mješoviti sastav žena koje su sudjelovale u programu WICT bio važan element uspjeha. Učesnice su došle iz različitih sredina i sa različitim iskustvima i, iako se obuka bavila vrlo delikatnim pitanjima kao što su ideološki motivirano nasilje, zatvorska kazna i restorativna pravda, sesije su pružile prijeko potreban prostor za dijalog i razmjenu vrlo različitih pogleda i percepcija.

Pored toga, postoje dokazi da su žene koje su ranije bile izolirane sada aktivno učestvovala čak i u vodećim projektima u zajednici, a 80% onih koje su učestvovala u prvoj fazi izjasnilo se o namjeri da pređe na drugu fazu.¹⁹⁴

192 Za sveobuhvatniji pregled lokacija na kojima je program održan, vidjeti: <https://www.communities-ni.gov.uk/publications/women-involved-community-transformation-programme-locations>

193 Interni izvještaj dat na uvid vodećem autoru ove publikacije.

194 Ibid.

5.4 Kampanja Roditelji protiv terorizma: Slučaj Programskog ureda OSCE-a u Dušanbeu

KLJUČNI FAKTORI I ZAKLJUČCI

- ▶ Posljednja nacionalna strategija Tadžikistana za suzbijanje nasilnog ekstremizma i terorizma i odgovarajući akcioni plan pružili su mogućnosti za povećanje uključenosti žena u prevenciji nasilnog ekstremizma;
- ▶ Gotovo milion stanovnika, pretežno muškaraca, radni su migranti koji rade izvan Tadžikistana, pa je zato neophodno uključiti žene u takve strategije, jer su mnoge preuzele ulogu glavne skrbnice svojih porodica;
- ▶ Kampanja Programskog ureda OSCE-a u Dušanbeu Roditelji protiv terorizma (Parents against Terrorism – PaT) usmjerena je na podizanje svijesti i obuku o P/C VERLT-u i dostigla je preko 8000 korisnika/ca, od kojih su gotovo polovina žene;
- ▶ Projekt je utvrdio da uključivanje članova i članica zajednice čiji su rođaci napustili zemlju kao FTF-ovi predstavlja vjerodostojne glasove u tim zajednicama. U stanju su da podignu svijest i pomognu u širenju uvjerljivih kontranarativa kroz pripovijedanje;
- ▶ Obuka u okviru kampanje PaT pružila je dragocjene mogućnosti policajcima da se povežu sa članovima i članicama lokalne zajednice, steknu bolje razumijevanje njihovih potreba i poboljšaju svoje odnose s njima.

POZADINA¹⁹⁵

Prema službenim procjenama, bilo je oko 1900 slučajeva FTF-a iz Tadžikistana, što je veliki broj u odnosu na oko 9 miliona stanovnika.¹⁹⁶ Iako se ove brojke smanjuju od 2016. godine, prijetnje koje dolaze od domaćih nasilnih ekstremista postaju očigledne.¹⁹⁷

195 Za informacije o uključenosti žena u VEO u Centralnoj Aziji, vidjeti Anna Matveeva and Bahrom Faizullaev: "Women and Violent Extremism in Europe and Central Asia" (UN Women, juni 2017.). Dostupno na: http://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20eca/attachments/publications/2017/iii_unw_eca_tajikistan%20chapter_final-02%20final.pdf?la=en&vs=1241

196 Brojke date od strane Državnog komiteta za državnu sigurnost u novembru 2018.

197 U.S. Department of State, Country Reports on Terrorism 2017. – Tajikistan, septembar 2018. Dostupan na: <https://www.refworld.org/docid/5bcf1f7da.html>

Da bi se efikasno radilo na P/C VERLT-u, u novembru 2016. godine Nacionalna strategija za borbu protiv nasilnog ekstremizma i terorizma za period 2016–2020. postala je zakon. Ova strategija uključuje akcioni plan koji sadrži posebne aktivnosti za promoviranje uloge žena u PVE-u. Te aktivnosti uključuju rad na podizanju svijesti o opasnostima nasilnog ekstremizma, kao i korake ka povećanju učešća žena u lokalnim vijećima i provođenju zakona. Raste razumijevanje da žene mogu pomoći u prevenciji nasilnog ekstremizma tako što će se direktno angažovati sa članovima svoje porodice i zajednice. To se može učiniti dijeljenjem informacija o nasilnom ekstremizmu i pružanjem kontranarativa, ali i jačanjem otpornosti žena na ekstremizam tako što će preuzimati važnije javne uloge.

Ovo je posebno potrebno jer je skoro milion pretežno muškaraca Tadžikistana trenutno na radu u Ruskoj Federaciji i drugim susjednim zemljama, kao radni migranti, zbog čega su mnoge žene postale ključne skrbnice za svoje porodice.

RAD PROGRAMSKOG UREDA OSCE-A U DUŠANBEU

Programski ured OSCE-a u Dušanbeu osigurao je sistematsko i prilagođeno jačanje kapaciteta agencija za provođenje zakona Tadžikistana u borbi protiv terorizma i transnacionalnog organiziranog kriminala. S tim ciljem, ured podržava istraživanje, podizanje svijesti, formulisanje politike i obuke o VERLT-u, povezujući vladu i civilno društvo.

Uviđajući ključnu ulogu koju žene igraju u efikasnom suzbijanju i prevenciji VERLT-a, poseban naglasak stavljen je općenito na roditelje, a posebno majke, kroz kampanju Roditelji protiv terorizma (PaT).

Kampanja je pokrenuta 2015. godine u direktnoj saradnji sa Ministarstvom rada, migracija i zapošljavanja. Uključuje 180 lokalnih trener(ic)a i stručnjak(inj)a, i dostigla je preko 8000 direktnih korisnika/ca, od kojih su gotovo polovina žene. Kampanja je imala nekoliko svrha:

- Povećati znanje i razumijevanje lokalnog stanovništva o VERLT-u;
- Izgraditi i održavati sigurne veze između lokalnih zajednica i agencija za provođenje zakona u kontekstu P/C VERLT-a;
- Istaknuti ulogu majki kao pozitivnih pokretačica promjena;
- Prikupiti povratne informacije od lokalnih zajednica o tome kako se suprotstaviti VERLT-u iz njihove perspektive; te
- Pomoći u uspostavljanju veza među akterima u oblasti VERLT-a, posebno sa agencijama za provođenje zakona, vjerskim službenicima i tijelima lokalne uprave (*khukumats*).

Obuka održana u okviru ove kampanje usmjerena je na članove i članice lokalne zajednice, poput roditelja, učenika/ca, nastavnika/ca i vjerskih službenika, kao i na službenike/ce za provođenje zakona i predstavnike lokalnih khukumata. Pored toga, posebno je usmjerena na učestvovanje roditelja i bliskih rođaka FTF-a.

Obuke koje su održane u različitim dijelovima zemlje obuhvatile su širok raspon tema, uključujući “Ključne koncepte VERLT-a i razlike između njih“, “Znakovi i uzroci VERLT-a“, “Faktori privlačenja i odbijanja“, “Uvod u nacionalni i međunarodni pravni okvir za borbu protiv terorizma i nasilnog ekstremizma“, “Porodica i njena uloga u prevenciji VERLT-a“, kao i “Kultura tolerancije“.

Zaključci sa obuka pokazuju da su zajednice veoma cijenile inicijativu i pokazale jasnu želju za razumijevanjem teme. Otkriveno je i to da je uključivanje onih članova zajednice čiji su rođaci bivši FTF-ovi djelotvoran način senzibiliziranja zajednice za ovu temu, kao i za podržavanje širenja vjerodostojnih kontranarativa. Uz to, obuka je policijskim službenicima pružila dragocjene mogućnosti da se povežu sa članovima lokalne zajednice, steknu jasnije razumijevanje njihovih potreba i poboljšaju odnos sa njima.

Za buduće aktivnosti Programski ured planira postepeno prebacivanje fokusa sa podizanja svijesti i izgradnje kapaciteta roditelja na direktan rad sa mladima.

OBUKA I IZGRADNJA KAPACITETA ŽENA U SIGURNOSNOM SEKTORU

5.5 Obuka o CVE-u za policajke: Projekt Misije OSCE-a na Kosovu

KLJUČNI FAKTORI I ZAKLJUČCI

- ▶ Policajke koje usko saraduju sa zajednicama imaju koristi od dodatne obuke i izgradnje kapaciteta u razumijevanju, otkrivanju i rješavanju znakova radikalizacije ka nasilnom ekstremizmu;
- ▶ Grupa raznovrsnih trener(ic)a iz različitih disciplina bila je u mogućnosti ponuditi učesnicima/ama različite perspektive o tome kako podstaći prevenciju VERLT-a;

- ▶ Takva obuka može učesnicima/ama i treneri(ca)ma pružiti platformu za kontinuiranu komunikaciju;
- ▶ Ustanovljeno je da policajke koje učestvuju u takvim projektima češće iniciraju komunikaciju s vjerskim vođama kako bi razgovarale o preventivnim intervencijama u pojedinačnim slučajevima.

POZADINA

Kosovo ima najveći broj stranih regruta za ISIL/Daesh po glavi stanovnika u Evropi. Ukupno 255 muškaraca i 46 žena, kao i 59 djece (i još 40 djece rođene na stranoj teritoriji), od 1,8 miliona građana balkanskih nacija, emigriralo je u Irak i Siriju između 2012. i 2015. godine.¹⁹⁸ Prvo su se pridružili Slobodnoj sirijskoj vojsci i fronti Al-Nusra. Nakon što se ISIL/Daesh odvojio od fronte Al-Nusra, većina Kosovara pridružila se redovima ISIL-a/Daesha.

Prema istraživanju Međunarodnog republikanskog instituta iz 2017. godine,¹⁹⁹ prelazak na Bliski istok je za mnoge bio motiviran željom da podrže ISIL/Daesh u planovima za stvaranje "istinske" muslimanske zajednice. Poruke koje propagiraju ovu ideju širili su strani i u inostranstvu obrazovani imami, koji su iskorištavali nedostatak vjerskog znanja među mladim muškarcima i ženama na Kosovu, kao i postojeća nezadovoljstva.

Ranjivi dijelovi kosovskog stanovništva lišeni su osjećaja za društvo i sopstvenu vrijednost zbog nedostatka mogućnosti za socijalnu mobilnost, kao i zbog korupcije na nivou društva i nereagovanja lokalnih vlasti. U posljednjoj deceniji to je naraslo do tačke u kojoj se odlazak na teritorije ISIL-a/Daesha činio održivom alternativom.

Među ženama sa Kosova, najčešća motivacija za pridruživanje ISIL-u/Daeshu bila je pridružiti se svojim muževima. Prema lokalnim akterima, ne postoje informacije o direktnom uključenju tih žena u borbu. Međutim, želja za strogim poštovanjem šerijatskog zakona prema režimu ISIL-a/Daesha, kao i sloboda prakticiranja muslimanske vjere, česta izloženost diskriminaciji na Kosovu mogu se smatrati razlozima njihove uključenosti.²⁰⁰ Ipak, nijedna žena nije putovala sama na Bliski istok, što ukazuje na to da se njihova radikalizacija dogodila unutar porodičnih struktura.

198 "Kosovo, u borbi da otkloni lokalni problem", The Washington Post, 24. august 2018.

199 Razumijevanje lokalnih pokretača nasilnog ekstremizma na Kosovu (International Republican Institute, proljeće 2017). Dostupno na: http://www.iri.org/sites/default/files/2017-9-17_kosovo_vea_report.pdf

200 Rudinë Jakupi dhe Vesë Kelmendi, Žene u nasilnom ekstremizmu, Lekcije naučene na Kosovu (Centar za sigurnosne studije, jan. 2017.). Dostupno na: <http://www.qkss.org/en/Reports/Women-in-Violent-Extremism-Lessons-learned-from-Kosovo-841>

Iako nije bilo novih prijavljenih odlazaka od 2016. godine, a vlada više ne doživljava terorizam kao glavnu prijetnju,²⁰¹ ipak se priznaje da uzroci koji su pogodovali privlačnosti ISIL-a/Daesha stanovništvu nisu nestali. Vlada Kosova uključila je prevenciju terorizma i VERLT-a kao ključni element u svoju sigurnosnu strategiju. Donesene su dvije uzastopne strategije i akcioni planovi djelovanja protiv terorizma (2014–2018; 2018–2022).

Te se strategije temelje na četiri cilja: prevenirati kroz identifikovanje počinitelja i suprotstavljanje nasilnim ideologijama; zaštititi kroz povećanje institucionalnih odbrambenih kapaciteta; progoniti osumnjičene za terorizam putem agencija za provođenje zakona; i odgovoriti na potencijalne terorističke napade pripremajući institucije da upravljaju i minimiziraju njihove posljedice.

Iako se strategije ne odnose posebno na ulogu žena u VERLT-u, vlada i njeni predstavnici sve više prepoznaju potrebu uspostavljanja rodni inicijativa usmjerenih na rješavanje različitih potreba, motivacija i uloga muškaraca i žena u prevenciji ovog fenomena.

RAD MISIJE OSCE-A NA KOSOVU

Kako bi podržala ovakav pristup, Misija OSCE-a na Kosovu radi na jačanju preventivnih funkcija različitih predstavnika zajednice (muškaraca, žena, službi za provođenje zakona, vjerskih vođa i novinara). Krajem 2018. godine bilo je 35 projekata usmjerenih na prevenciju i suprotstavljanje VERLT-u. Ciljevi ovih projekata uključuju jačanje razumijevanja pokretača VERLT-a, promoviranje međuvjerskog dijaloga i vjerske tolerancije, kao i obučavanje različitih grupa u društvu u vještinama potrebnim za prepoznavanje i rad sa osobama koje pokazuju rane znake radikalizacije.

Jedan projekt OSCE-a posebno ima za cilj jačanje uloge žena u prevenciji VERLT-a. Provođa se sa Udruženjem žena u kosovskoj policiji (AWKP) s ciljem da se podrže naponi policajki da razumiju, otkriju i rješavaju znakove radikalizacije ka nasilnom ekstremizmu. Projekt je iskoristio specifičnu ulogu koju žene imaju u strukturama porodice i zajednice kako bi pristupile mladima u riziku od radikalizacije i utjecale na njih prije nego što krenu na put ka ekstremizmu.

Kroz niz radionica za policajke, projekt je pružio znanje o VERLT-u koje mogu da dijele i koriste sve specijalizovane jedinice kosovske policije, kao i cijelo društvo. Edukatori/ce iz različitih disciplina (uključujući pripadnike/ce

201 Kujtim Bytyqi, viši analitičar sigurnosnih politika, za Washington Post, august 2018.

sigurnosnog sektora, stručnjakinje za rodne studije i vjerske učenjake) ponudili su policajkama različite perspektive o tome kako podstaći rad na prevenciji VERLT-a, kako na radnom mjestu tako i van njega.

Na raznim obukama, četrdeset policajki koje su učestvovalae razmijenile su viđenja i probale nove pristupe u sljedećem:

- Kako podstaći angažman u zajednici i osnaživanje zajednice u P/C VERLT-u, s posebnim naglaskom na osnaživanje uloge žena i majki u zajednici kako bi se učinkovito povezale sa pojedincima koji su u riziku od radikalizacije i kako bi utjecale na njih;
- Poboljšanje komunikacije s različitim utjecajnim grupama, uključujući roditelje, vođe i vjerske vođe, kako bi pokazali inkluzivnost i njegovali odnose povjerenja s predstavnicima države, te promovirali toleranciju unutar i između zajednica kako bi se spriječila polarizacija, predrasude i diskriminacija;
- Prihvatanje rodne perspektive u radu policije radi boljeg razumijevanja različitih iskustava muškaraca i mladića, kao i žena i djevojaka kada se suoče s radikalizacijom i ekstremizmom, i osmišljavanje strategija za suprotstavljanje VERLT-u koje istinski vode računa o tim različitim ulogama i potrebama;
- Pružanje vještina iz psihologije i sociološkog upravljanja konfliktom da bi se olakšala komunikacija sa nepredvidivim ili traumatiziranim pojedincima, uključujući mlade u riziku od radikalizacije i žrtve nasilja i zlostavljanja.
- Jačanje znanja o rješavanju pojedinačnih slučajeva radikalizacije, uključujući osmišljavanje internetskih i poruka van mreže koje pružaju alternativnu perspektivu ugroženim pojedincima ili potiču kritičku procjenu vjerske propagande.

Misija na Kosovu primijetila je da je nakon ovih radionica grupa učesnika/ca i trener(ic)a nastavila komunikaciju u obliku konsultativne platforme. Policija razmjenjuje informacije o specifičnim situacijama na koje nailazi i traži savjet edukator(ic)a kao i drugih koleg(ic)a. Uz to, otkriveno je da su policajke koje su učestvovala u projektu češće komunicirale s vjerskim vođama kako bi razgovarale o preventivnim intervencijama u pojedinačnim slučajevima. Neke od narednih inicijativa uključile su i druga vladina tijela. Nakon identifikacije potencijalnih slučajeva VERLT-a u nekim zajednicama, na primjer, predstavnici Odjela za žene pri Islamskoj zajednici su imali terenske posjete kako bi ponudili pomoć i izvukli pouke za strategije prevencije.

U narednim fazama projekta, Misija OSCE-a planira da održi dodatne obuke u drugim dijelovima Kosova, uključujući obuku edukator(ic)a, kako bi se ti pristupi učinili dostupnima što široj ciljnoj grupi. Opsežna procjena onoga što je dobiveno ovim radionicama, uključujući njihov opipljiv utjecaj na prevenciju VERLT-a, planirana je za početak 2019. godine.

Da bi razumjela dinamiku evoluirajućeg konteksta VERLT-a na Kosovu, Misija OSCE-a planira da uspostavi širok niz aktivnosti. One će imati za cilj obuku civilnog društva, ženskih grupa, mladih i vjerskih vođa o alatima za prepoznavanje i suočavanje sa radikalizacijom koja vodi ka nasilnom ekstremizmu; promociju saradnje stručnjak(inj)a iz vlade, civilnog društva, naučne zajednice, medija i privatnog sektora; i promoviranje rada policije u zajednici.

ULOGA INSTITUCIONALNIH KONTAKT-OSOBA ZA RODNA PITANJA

5.6 Kontakt-osobe za rodna pitanja u Ministarstvu sigurnosti: Slučaj Bosne i Hercegovine

KLJUČNI FAKTORI I ZAKLJUČCI

Kontakt-osobe za rodna pitanja od značaja su za pružanje stručnosti u vezi s rodnim pitanjima ministarstvima i njihovim administrativnim jedinicama, posebno za osoblje koje generalno nije fokusirano na rodna pitanja:

- ▶ Da bi se osiguralo da se rod ne doživljava samo kao “žensko pitanje”, ključno je imati jednak broj muškaraca i žena koji će služiti kao kontakt-osobe za rodna pitanja;
- ▶ Sistem kontakt-osoba za rodna pitanja doprinosi tome da rod više nije “tabu” i da više članova osoblja shvata važnost rodne perspektive i kako je uključiti u svoj rad;
- ▶ Kontakt-osobe za rodna pitanja su u ovom slučaju uspjele stvoriti mrežu unutar Ministarstva koja dijeli znanje i podržava razvoj strategija kako bi naponi koji se poduzimaju imali najviše utjecaja;

- ▶ One kontakt-osobe za rodna pitanja koje se osobno zalažu za temu imale su više utjecaja;
- ▶ Ako se kontakt-osobama za rodna pitanja pruže mogućnosti za aktivno učestvovanje u razvoju i implementaciji strategija za P/C VERLT, one mogu biti strateški resurs;
- ▶ Preostali izazovi povezani su s činjenicom da sve kontakt-osobe za rodna pitanja u ovom slučaju imaju druge funkcije i ne rade samo na rodnim pitanjima.

POZADINA

Bosna i Hercegovina (BiH) se suočila sa širokim spektrom prijetnji nasilnog ekstremizma. Strane terorističke grupe su djelovale na njenom tlu i inspirisale terorističke akte, često koristeći osjećaje preostale od ratnog nasilja koje se dogodilo u Bosni i Hercegovini u periodu 1992–1995. godine kao alat za vrbovanje.²⁰² Od decembra 2016. godine, oko 250 stranih terorističkih boraca/borkinja je iz BiH otputovalo u Siriju ili Irak kako bi se pridružilo ISIL-u/Daeshu. Procjenjuje se da su preko 60 od tih FTF-a žene.²⁰³ Smatra se da je većina tih pojedinaca ostala u Siriji ili Iraku; oko 50 se vratilo kući.²⁰⁴ Ovo je možda najveći kontingent stranih boraca/borkinja sa zapadnog Balkana.²⁰⁵ Taj priliv stranih boraca/borkinja dramatično je smanjen nakon 2016. godine zbog brojnih pravnih i društvenih napora koji su poduzeti u zemlji.²⁰⁶ Ipak, Al-Qaida, al-Nusra i ostale terorističke grupe zadržale su podršku među radikaliziranim bh. državljanima i nastavljaju vrbovanje.²⁰⁷ Uz to, ostali oblici nasilnog ekstremizma, uključujući etnonacionalizam, i dalje su prijetnja.²⁰⁸

Vlada BiH poduzela je niz ozbiljnih koraka u oblasti P/C VERLT-a. *Strategija Bosne i Hercegovine za prevenciju i borbu protiv terorizma 2015.–2020.* jedan je

202 "Bosna i Hercegovina: ekstremizam i suprotstavljanje ekstremizmu" (Projekt suprotstavljanja ekstremizmu). Dostupno na: <https://www.counterextremism.com/countries/bosnia-herzegovina>

203 Joana Cook i Gina Vale, *Od Daesha do 'dijaspora': praćenje žena i maloljetnika Islamske države* (King's College London: International Centre for the Study of Radicalisation, 2018.), str. 16.

204 Richard Barrett, *Iza kalifata: Strani borci i prijetnja povratnika* (The Soufan Center, 2017.), str.12.

205 Bosna i Hercegovina: ekstremizam i suprotstavljanje ekstremizmu (Projekt suprotstavljanja ekstremizmu). Vidjeti: <https://www.counterextremism.com/countries/bosnia-herzegovina>.

206 Nacionalni izvještaj o terorizmu 2016. (United States Department of State, Bureau of Counterterrorism, juli 2017.), str. 106 – 107.

207 Bosna i Hercegovina: ekstremizam i suprotstavljanje ekstremizmu (Projekt suprotstavljanja ekstremizmu). Vidjeti: <https://www.counterextremism.com/countries/bosnia-herzegovina>.

208 Western Balkans Extremism Research Forum: *Regionalni izvještaj: Razumijevanje nasilnog ekstremizma na Zapadnom Balkanu* (Azinović, British Council, juni 2018.).

od ključnih strateških dokumenata koji usmjeravaju rad vlade u ovoj oblasti.²⁰⁹ Ministarstvo sigurnosti BiH imenovalo je i prvog državnog koordinatora za međunarodne i domaće aktivnosti na području P/C VERLT-a. Vlada je kao prioritet postavila djelovanje s ciljem jačanja otpornosti “zajednica u riziku“ i podržava napore civilnog društva u P/C VERLT-u u partnerstvu sa nizom međunarodnih organizacija, uključujući OSCE.²¹⁰

KONTAKT-OSOBE ZA RODNA PITANJA KAO ALAT ZA USMJERAVANJE RAZUMIJEVANJA RODA U SIGURNOSNOM SEKTORU

Ministarstvo sigurnosti BiH odgovorno je za brojna ključna sigurnosna pitanja, uključujući zaštitu međunarodnih granica, prevenciju i otkrivanje počinitelja krivičnih djela vezanih za terorizam, drogu i trgovinu ljudima i druga krivična djela sa međunarodnom poveznicom, pružanje podrške policijskim tijelima BiH i forenzičko ispitivanje.²¹¹ Administrativne jedinice Ministarstva uključuju Graničnu policiju, Državnu agenciju za istrage i zaštitu, Direkciju za koordinaciju policijskih tijela BiH, Agenciju za forenzička ispitivanja i vještačenja, Agenciju za policijsku podršku, Agenciju za obrazovanje i stručno usavršavanje kadrova i Sektor za imigraciju.²¹²

Ministarstvo sigurnosti BiH, zajedno sa svojim administrativnim jedinicama, uspostavilo je mrežu kontakt-osoba za rodna pitanja (skr. GFP) koje služe kao ključni resurs za integriranje rodne perspektive u sve poslove koje obavlja Ministarstvo. Model GFP-a može poslužiti kao praktičan primjer za druga tijela sigurnosnog sektora da bolje uključe rodna pitanja u svoj rad, uključujući i borbu protiv terorizma i u prevenciji i suprotstavljanju VERLT-u.

Ministarstvo sigurnosti BiH bilo je ključni sudionik u izradi prvog Akcionog plana BiH za provedbu UNSCR 1325, koji je usvojen 27. jula 2010. godine. Akcioni plan je izradila međuagencijska grupa vladinih ministarstava i nevladinih organizacija i bila je prva sveobuhvatna strategija koju je razvila vlada s ciljem povećanja učešća žena i integracije roda u mirovne i sigurnosne procese, uključujući i unutar sigurnosnog sektora. Akcioni plan ima osam ciljeva, uključujući povećanje broja žena u policiji i oružanim snagama BiH i pružanje

209 Strategija Bosne i Hercegovine za prevenciju i borbu protiv terorizma 2015.–2020. (Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, 2015.).

210 Nacionalni izvještaj o terorizmu 2017. (United States Department of State, Bureau of Counterterrorism, septembar 2018.), str. 76 – 78.

211 Za više informacija, vidjeti: <http://msb.gov.ba/onama/default.aspx?id=3053&langTag=en-US>

212 Sve informacije o mreži kontakt-osoba za rodna pitanja dale su zvaničnice i zvaničnici Ministarstva sigurnosti telefonski ili e-mailom u novembru 2018.

obuke o rodu akterima krivičnog pravosuđa i vojske.²¹³ Od kada je prvi akcioni plan pokrenut 2010. godine, međuresorna grupa ga je dva puta ažurirala, a posljednja verzija ističe 2022. godine.²¹⁴

Kako bi podržalo obaveze u okviru Akcionog plana BiH za provedbu UNSCR 1325, Ministarstvo sigurnosti je uspostavilo mrežu GFP-a za svaki odjel, a GFP-i su uspostavljeni i u administrativnim jedinicama. Cilj GFP-a je pružanje stručnog znanja Ministarstvu i njegovim administrativnim jedinicama o rodnim pitanjima i, radeći sa zaposlenicima koji se ne fokusiraju prvenstveno na rodna pitanja, osiguravaju da se ti napori u potpunosti integiraju u sav posao koji rade njihovi odjeli.

Rad na uspostavljanju GFP-a vodila je Ankica Tomić, šefica Odjela za međunarodnu saradnju Ministarstva i zamjenica predsjedavajućeg Koordinacijskog tijela za Akcioni plan UNSCR 1325, uz podršku drugih ključnih partnera i saveznika.

Zadaci GFP-a definirani su na sljedeći način:

- Savjetovati rukovodne radnike i radnice o tome kako poboljšati principe rodne ravnopravnosti u njihovim odjelima;
- Analizirati sve dokumente, programe, planove, aktivnosti s obzirom na integraciju rodne perspektive (npr. podaci razdvojeni po spolu, rodno osjetljiv jezik, rodno osjetljiv budžet i rodna ravnoteža u obrazovnim programima, obuci, konferencijama, komisijama, različitim tijelima, komisijama i operacijama podrške miru);
- Preporučiti mjere za poboljšanje rodne ravnopravnosti u različitim odjeljenjima i jedinicama; te
- Pripremiti izvještaje za Koordinacijsko tijelo Ministarstva sigurnosti o ovim preporučenim mjerama, koje se dva puta godišnje dostavljaju ministru sigurnosti.

GFP-ove bira šef/ica svakog odjela u Ministarstvu sigurnosti zajedno sa zamjenikom/zamjenicom. Kako bi se osiguralo da rod ne bude samo “žensko pitanje“, Ministarstvo ima za cilj da ima jednak broj muškaraca i žena koje će biti kontakt-osobe – cilj koji je gotovo postiglo. Većina kontakt-osoba nema prethodno iskustvo u radu na rodnim pitanjima, ali Ministarstvo im je obezbijedilo obuku. Ova obuka je obuhvatala i pitanje kako integrirati rod u sve relevantne dokumente različitih odjela (npr. strategije, akcioni planovi,

213 Tomić, Usmjeravanje rodnih pitanja u sigurnosnom sektoru Bosne i Hercegovine: od politika do stvarnosti (Veza: Kvartalni žurnal XIV.3, ljeto 2015.), str. 91.

214 Akcioni plan Bosne i Hercegovine (PeaceWomen, Liga žena za mir i slobodu). Dostupan na: <https://www.peacewomen.org/nap-bih>

zakoni i podzakonski akti, procedure, odluke). Koordinaciju mreže GFP-a vodi Koordinacijski odbor pri Ministarstvu sigurnosti. Odbor se sastoji od svih GFP-a i njihovih zamjenika/ca. Predsjedavajući/a i zamjenik/zamjenica koordiniraju sastanke GFP-a kako bi se raspravljalo o problemima koji ih zabrinjavaju i kako bi se osigurao redovni kontakt.

POZITIVNI REZULTATI

GFP-ovi su imali važan utjecaj na rad Ministarstva sigurnosti. Službenici Ministarstva primijetili su da su njihovi napori doveli do toga da rod više nije “tabu“ kada se razgovara o radu Ministarstva, te da više ljudi u Ministarstvu sada razumije važnost rodne perspektive i kako je uključiti u svoj rad. GFP-ovi su također pružili edukaciju svojim koleg(ic)ama i nadređenima da bi promijenili uvriježeno mišljenje da je “rod“ sinonim za “žene“. Pokazali su da rodna analiza zahtijeva uvid u razlike između žena i muškaraca, kao i djevojčica i dječaka. To može rezultirati efikasnim i holističkim strategijama, politikama i programima.

Ono što je posebno važno, GFP-ovi su stvorili mrežu ljudi unutar Ministarstva koji dijele svoje znanje i podržavaju razvoj strategija. Oni GFP-ovi koje su podržali njihovi supervizori i šefovi njihovih odjela i jedinica imali su najviše utjecaja na rad tih entiteta.

Na primjer, kao rezultat ove podrške i rada GFP-a, Strategija malog i lakog naoružanja BiH sadrži obvezu da će se razmotriti različiti utjecaji koje ovo oružje ima na žene i muškarce, te da će se obratiti pažnja na njihovu upotrebu u slučajevima nasilja u porodici.

IZAZOVI

Iako je mreža GFP-a inovativan pristup integraciji roda u sigurnosni sektor, izazovi i dalje postoje. Jedan od najvećih izazova je taj što GFP-ovi nisu službenici/e posvećene samo rodnim pitanjima, već imaju i druge dužnosti. To predstavlja izazove u njihovoj mogućnosti da se fokusiraju na ta pitanja, posebno u provođenju namjenskih rodnih programa i politika. Često su najuspješniji GFP-ovi oni koji su lično posvećeni ovim pitanjima. Mreža GFP-a postigla je značajan napredak tokom prošle godine u procesu usklađivanja zakonodavstva o pitanjima od značaja za Ministarstvo sigurnosti sa Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH i Akcionim planom za UNSCR 1325. Međutim, još uvijek je potrebno daljnje usklađivanje.

Manjak žena na pozicijama na kojima se donose odluke u sigurnosnom sektoru kao i nedostatak dovoljnog razumijevanja važnosti roda u radu različitih odjela

i jedinica također ostaju ogroman izazov. Za pretvaranje preuzetih obaveza ovih tijela u djelo potrebna je ogromna podrška viših čelnika u ministarstvu i administrativnim jedinicama.

Uz to, praćenje i procjena napretka u integraciji roda i učestvovanju žena u Ministarstvu sigurnosti može biti težak zadatak. Bez obzira na to, GFP mreža je ovo integrisala kao prioritet u svom radu.

Konačno, GFP-ovi i dalje imaju izazov u postizanju obaveza iz Akcionog plana za UNSCR 1325 za promociju žena na visoke položaje na kojima se donose odluke. Trenutno postoji samo jedna žena koja obavlja funkciju šefice odjela u Ministarstvu; sve ostale pozicije popunjavaju muškarci. Dok žene češće rade na pozicijama srednjeg menadžmenta, one i dalje rijetko dobijaju unapređenje na rukovodeće položaje.

GFP I VERLT

Ako se GFP-ovima omogući učestvovanje u razvoju i provedbi strategija za P/C VERLT, oni mogu biti strateški izvor za osiguravanje da ove nacionalne strategije u potpunosti integriraju rod u svoje ciljeve i rezultate. Ovo može biti presudno za efikasnost strateških obaveza.

Trenutno, GFP-ovi Ministarstva sigurnosti BiH nisu uključeni ni u jedan od procesa interne koordinacije za provođenje Strategije Bosne i Hercegovine za prevenciju i borbu protiv terorizma 2015.–2020. Međutim, strateški stub za prevenciju uključuje širok spektar aktivnosti koje su osmišljene kako bi se spriječilo da “ranjive osobe i grupe biraju“ VERLT. To može omogućiti da rodna perspektiva bude integrirana u njene obaveze.

Kada strategija BiH za prevenciju i borbu protiv terorizma istekne 2020. godine, pruža se prilika da se tokom ažuriranja osigura da GFP-ovi budu uključeni u njenu implementaciju. Nadalje, treća generacija Akcionog plana BiH za provedbu UNSCR 1325 uključuje cilj koji se odnosi na integraciju roda u napore za jačanje “ljudske sigurnosti“, uključujući aktivnosti u oblasti P/C VERLT-a. To podrazumijeva radionice o rodnim aspektima fenomena VERLT, promociju žena i ženskih grupa u naporima P/C VERLT-a i inicijativama usmjerenim na reintegraciju žena i djece povezanih sa ISIL-om/Daeshom kada se iz Iraka i Sirije vrate u BiH.

RODNO OSJETLJIV RAD POLICIJE U ZAJEDNICI I REFERALNI MEHANIZMI

5.7 Programi o radu policije orijentisanom na zajednicu i CVE referalnim mehanizmima: Slučaj iz Jendouba i Tabarka, Tunis

KLJUČNI FAKTORI I ZAKLJUČCI

- ▶ Kroz fazu razvoja i primjene programa osigurano je da angažman, obuka i mentorstvo zainteresovanih strana posebno ohrabri žene da vode i utječu na institucionalne promjene;
- ▶ Program podržava lokalne policijske službenike/ce da u sigurnosne analize svoje zajednice uključe i rodnu analizu kako bi bili sigurni da uzimaju u obzir pitanja sigurnosti i iskustva iz perspektive i žena i muškaraca, kao i dječaka i djevojčica; također, aktivno potiče žene da se uključe;
- ▶ Rezultati redovnog monitoringa i evaluacije programa pokazali su da muškarci, žene, dječaci i djevojčice jednako profitiraju od pojedinačne podrške koju program pruža;
- ▶ Rezultati pokazuju i to da su žene mentorice za mlade uglavnom angažiranije, utjecajnije i bolje se snalaze u izvršavanju svojih zadaća, a to je nešto što su kolege muškarci pozdravili.

POZADINA

Nakon događaja u decembru 2010. godine, kada su ljudi uspješno izašli na ulice da bi srušili vladu, Tunis je prošao neke važne demokratske prekretnice. To je uključivalo nekoliko slobodnih i poštenih izbora i razvoj te usvajanje novog ustava. Ipak, zemlja se i dalje suočava sa brojnim izazovima, uključujući radikalizaciju u terorizam i nepovjerenje javnosti u policiju.

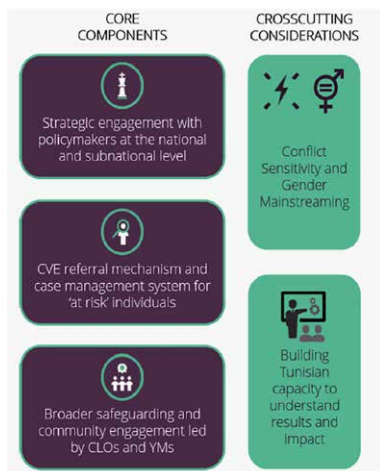
U 2015. godini Tunis je pretrpio niz velikih terorističkih incidenata, nakon čega su uslijedili pobunjenički napadi blizu granice s Libijom 2016. godine, koji su nanijeli težak udarac ekonomiji, koja se uglavnom oslanja na turizam. U oktobru 2018. godine žena je izvršila samoubilački napad u blizini skupa policijskih automobila u modernom dijelu Tunisa, glavnog grada Tunisa.

Sveukupno, Tunižani su činili značajan dio FTF-ova u Siriji, Iraku i Libiji, a mnogi su se pridružili redovima ISIL-a/Daesha.²¹⁵

Za suzbijanje nasilnog ekstremizma na lokalnom nivou, Ministarstvo unutrašnjih poslova Tunisa, uz podršku nizozemske vlade²¹⁶ i grupe stručnjaka iz tima Aktis Strategije protiv ekstremizma,²¹⁷ razvilo je specifičan model partnerstva zajednica – policija u januaru 2017. godine.²¹⁸ Program je implementiran u dvije općine oblasti Jendouba na sjeverozapadu Tunisa, a to su grad Jendouba i grad Tabarka. Program također angažuje kreatore politika na vladinom i nacionalnom nivou sa ciljem da usklade operativne komponente modela sa nacionalnim CVE strategijama, kao i da utječu na strateško odlučivanje na osnovu naučenih lekcija “na terenu“.

MODEL JENDOUBA

Prikaz 1: Model Jendouba

Ovaj program za izgradnju povjerenja na relaciji zajednica – policija u suprotstavljanju nasilnom ekstremizmu počeo je kao pilot-projekt u Jendoubi i Tabarki za razvoj i testiranje modela, u tunižanskom kontekstu, za rad policije u zajednici i suprotstavljanje nasilnom ekstremizmu, a na osnovu dobrih praksi iz Nizozemske i drugih država. Prvih 18 mjeseci programa rađeno je na uspostavi održivog modela koji je vodila policija u uskoj saradnji sa općinskom vladom i drugim akterima iz zajednice.

Model je imao za cilj da identificira pojedince za koje se činilo da idu ka nasilnom ekstremizmu i da ih uputi na

intervenciju koja može prekinuti taj put, dok u isto vrijeme gradi kapacitete koji mogu doprinijeti dugotrajnom odnosu povjerenja i saradnje između zajednice i

215 Za opširniji izvještaj o ovom fenomenu, vidjeti “Procjena prijetnje od strane stranih boraca/borkinja iz Tunisa” (Institut Tunesien des Etudes Stratégiques, januar 2018.). Dostupno na: <http://www.ites.tn/fr/english/Assessing-the-Threat-Posed-by-Tunisian-Foreign-Fighters/15>

216 Preko Ambassade u Tunisu.

217 Uz stručnost u širokom spektru reforme sigurnosnog sektora tranziciji, političkom upravljanju i pravdi/vladavini zakona, tim Aktis Strategije za suprotstavljanje ekstremizmu specijaliziran je u razvijanju, upravljanju i procjeni, a na osnovu dokaza, programa suprotstavljanju nasilnom ekstremizmu i borbi protiv terorizma u različitim osjetljivim te državama pod utjecajem konflikta. Vodeći eksperti koji su osmislili i vodili tunižanski “Model Jendouba” su bili Barbara Chalghaf, Saskia Marsh, Kathleen White i Tim Donnelly.

218 Program se zasniva na dva nizozemska modela koja su prilagođena tunižanskom kontekstu: the Wijk Agent (oficir za vezu u lokalnoj zajednici) i obučena mreža mentora u zajednici.

policije. Da bi ovo postigli, policijski službenici i službenice su specijalizovani za CVE, dok mentorice i mentori za mlade daju direktnu podršku u vidu zaštite ili koriste stručnjak(in)je.

Model sadrži referalni mehanizam i sistem rada sa ranjivim pojedincima. Također, sadrži posebnu komponentu angažovanja u zajednici koju predvode timovi policajki i policajaca za vezu u zajednici i mentori/ce za mlade. Ove osnovne komponente ispresijecane su trima ključnim komponentama: rodna osjetljivost, osjetljivost na sukobe i izgradnja kapaciteta Tunisa za mjerenje rezultata i utjecaja.

Kroz razvojnu i implementacijsku fazu, program je osigurao da angažman, obuka i mentorstvo zainteresovanih posebno ohrabruje žene da vode i utječu na institucionalne promjene. To u praksi znači, na primjer, da su timovi mentor(ic) a za mlade uravnoteženi prema spolu, te da njihove aktivnosti informisanja i podizanja svijesti posebno ciljaju žene i rade sa ženama nositeljicama projekata i ženskim organizacijama civilnog društva (OCD).

U gradu Jendouba nedavne aktivnosti zajednice koje je proveo tim mentor(ic)a mladih uključivale su, na primjer, sastanke s majkama na kojima se razgovaralo o djeci koja ostaju u školi i kako bi se podigla svijest o zdravlju žena u partnerstvu s lokalnim organizacijama civilnog društva.

Projekt također podržava lokalne policijske službenike/ce da uključe rodnu analizu u svoje sigurnosne analize u zajednici, kako bi bili sigurni da uzimaju u obzir pitanja sigurnosti i iskustva iz perspektive i žena i muškaraca, dječaka i djevojčica, te proaktivno potiču žene na djelovanje. Kontakt-osobe za pitanja mentorstva mladih koji se nalaze u referalnom odboru za slučajeve CVE-a čine jedan mladić i jedna mlada žena. Svi policijski timovi za vezu u zajednici uključuju najmanje jednu policajku.

Sve veći broj relevantnih aktera u Tunisu zastupa model Jendouba. Prvi se put u Tunisu i široj regiji Sjeverne Afrike uspješno primjenjuje takav pristup više sudionika.

REZULTATI

U redovnim intervalima, projekt je vršio analizu svojih pozitivnih, negativnih, željenih i neželjenih efekata na politička, rodna i konfliktna pitanja. Rezultati su pokazali da su:

- Muškarci, žene, dječaci i djevojčice imali jednaku korist od pojedinačne podrške koju je program pružao (svi su bili uključeni)*;

- Policajke za vezu sa zajednicom angažirane jednako kao i njihove muške kolege, uz jednako vođstvo i doprinos, a u okviru ograničenja koje nosi njihov čin i svakodnevne dužnosti**;

** U cjelini, mentorice za mlade su jednako, ako ne i više, angažirane i utjecajne od svojih muških kolega, a i bolje izvršavaju svoje obaveze, a to je nešto što su njihove kolege pozdravile.*

*** Postoje znakovi da su ženske perspektive i kapaciteti uključeni u planove prevencije na lokalnom nivou (akcioni planovi službenika za vezu u zajednici i timovi za mentorstvo za mlade) i u aktivnosti mentorskih timova za mlade i posebno uključuju žene i ženske organizacije u neposredne mjere prevencije.*

Cilj je da se s vremenom još više poveća učešće žena. To se može učiniti uključivanjem više žena predstavnica lokalnih statutarne vlasti direktno u CVE referalni mehanizam i osiguravanjem da timovi za mentorstvo mladih redovno uključuju žene i djevojke u svoje aktivnosti informisanja i zaštite djece u zajednici.

Prijedlog za treću fazu programa²¹⁹ temelji se na lekcijama koje su naučene u vezi s povećanjem svijesti o rodnim pitanjima i osnaživanjem žena. Njegov je cilj identificirati specifične načine, u okviru programa ili kroz komplementarna partnerstva, za osposobljavanje policajki u tehničkim pitanjima vezanim za CVE i vještinama zaštite, poticanje mentorstva za napredovanje u karijeri kroz veze s asocijacijom žena u policiji (La Ligue Nationale Tunisienne De La Femme Policière) u Tunisu, i omogućiti izgradnju kapaciteta za muškarce i žene u policiji u rodnoj inkluzivnosti i vještinama liderstva.

RODNO SLJEPILO U SISTEMU KRIVIČNOG PRAVOSUĐA

5.8 Slučaj istrage i suđenja Beate Zschäpe u Njemačkoj

KLJUČNI FAKTORI I ZAKLJUČCI

- ▶ Navodni počinitelji/ce u toku policijske istrage i na suđenju doživljavaju različite pristrasnosti, ovisno o spolu;

219 U vrijeme rada na ovoj publikaciji, Nizozemska vlada je razmatrala finansiranje faze III.

- ▶ Žene, posebno žene iz grupe većinskog stanovništva, često se stereotipno smatraju mirnim, nenasilnim, brižnim i punim ljubavi, što može dovesti do ozbiljnih propusta i slijepih tačaka u krivičnim istragama;
- ▶ Rodne predrasude u krivičnom postupku mogu podsticati mediji i javnost, što ove postupke čini još osjetljivijim na propuste;
- ▶ Policija i sudovi bi trebali proći obuku o rodnim predrasudama i potencijalnim štetnim posljedicama koje one mogu imati na krivične istrage i postupke.

POZADINA

U julu 2018. godine, Viši regionalni sud u Minhenu proglasio je Beate Zschäpe, bivšu članicu desničarske terorističke grupe “Nationalsozialistischer Untergrund“ (Nacionalsocijalističko podzemlje – NSU) krivom za deset ubistava, dva bombaška napada i nekoliko krivičnih djela pokušaja ubistva i pljačke. Presuda: doživotni zatvor.

Suđenje je trajalo pet godina (ukupno 437 dana) i bilo je jedno od najvećih, najdužih i najskupljih u njemačkoj historiji.²²⁰ Tokom suđenja pojavili su se dokazi da je njemačka savezna policija godinama isključivala neonaciste kao potencijalne osumnjičene za ubistva. Pretpostavljalo se da su ona povezana sa nasiljem bandi među njemačko-turskim stanovništvom zemlje (devet od deset žrtava bilo je imigrantskog porijekla).

Istraga je također otkrila da su se putevi NSU-a i plaćenih doušnika obavještajne službe na neonacističkoj sceni više puta ukrstili. Kada su dvojica čelnika NSU-a umrla u očiglednom slučaju ubistva-samoubistva nakon neuspjele pljačke banke u novembru 2011. godine, velika pažnja se usmjerila na Zschäpe, u nadi da će ona rasvijetliti podzemnu terorističku aktivnost trija koja je trinaest godina ostala neotkrivena.

Treba napomenuti bitnu činjenicu da se policija nekoliko puta približila B. Zschäpe, a da ništa nisu posumnjali. Ovo iznosi nedavni izvještaj Fondacije Amadeu Antonio, nevladine organizacije koja djeluje protiv rasizma i antisemitizma u Njemačkoj, a koja tvrdi da se bijele žene u Njemačkoj stereotipno smatraju mirnim, nenasilnim, punim ljubavi i brižnim.²²¹

220 Philip Oltermann, “Njemačka neonacistkinja Beate Zschäpe osuđena na kaznu doživotnog zatvora za NSU ubistva” (The Guardian, juli 2018.). Dostupno na: <https://www.theguardian.com/world/2018/jul/11/german-neo-nazi-beate-zschape-gets-life-for-nsu-murders>

221 “Previdene i podcijenjene: žene u desničarskim ekstremističkim grupama u Njemačkoj”, Zbirni izvještaj, Fondacija Amadeu Antonio, 2014.

Izvještaj nadalje navodi da su žene aktivno bile uključene kao počiniteljice u njemačkom nacističkom pokretu tokom Drugog svjetskog rata na različitim položajima i funkcijama. Nakon završetka rata, žene su, također, zauzimale položaje u desničarskim ekstremističkim organizacijama i političkim strankama u Zapadnoj Njemačkoj. Neke su bile tvorkinje ideologija i propagandistice te radile na rukovodećim pozicijama. Ostale su učestvovala kao članice militantnih (a ponekad terorističkih) grupa. Često su se takve žene bavile radom sa omladinom.²²²

Izvještaj također ukazuje na značajno povećanje tokom posljednjih dvadeset godina i broja žena koje se mogu klasificirati kao “aktivno desno krilo“ i ženskih grupa na desničarskoj ekstremističkoj sceni.

Tokom posljednjih nekoliko desetljeća, neonacističke i druge agresivne nacionalističke grupe postale su sve popularnije u Njemačkoj, posebno među mladićima i ženama.²²³ To je trend koji se nastavlja: u septembru 2018. godine, nasilne demonstracije i ciljani napadi desničarskih ekstremista na građane s imigrantskim porijeklom u Chemnitzu pod istragom su i nekoliko osumnjičenih je uhapšeno (svi muškarci).²²⁴

Kao i u slučaju Beate Zschäpe, mnogi od onih koji su bili uključeni u nasilne desničarske grupe započeli su svoju “karijeru“ kao adolescenti. Zschäpe je brzo stigla do ključnih pozicija u raznim desničarskim organizacijama u svom rodnom gradu Jena. Već u tom trenutku, Zschäpe je bila umiješana u nekoliko nasilnih napada na ljevičarske aktiviste, čime je demonstrirala svoj potpuni raskid sa stereotipnim pretpostavkama o ženskim vrlinama, kao što su želja za mirom, smirenost i brižnost.

Zapravo, tokom svog mandata kao jedne od troje čelnika NSU-a, Zschäpe je koristila upravo takve pristrasne poglede na rasu i spol kako bi uspješno prikrila svoje kriminalne aktivnosti. Kao što pokazuje studija slučaja o njenoj ulozi u NSU-u, uspjela je uspješno prevariti o svojim zločinačkim namjerama ne samo susjede već i policiju.²²⁵

222 Ibid.

223 Richard Stöss, “Zur Entwicklung des Rechtsextremismus in Deutschland” (Bundeszentrale für politische Bildung, 2015). Dostupno na: <http://www.bpb.de/politik/extremismus/rechtsextremismus/198940/zur-entwicklung-des-rechtsextremismus-in-deutschland> (na njemačkom).

224 <https://www.zeit.de/gesellschaft/zeitgeschehen/2018-10/chemnitz-sechs-mutmassliche-rechtsterroristen-festgenommen> (na njemačkom); <https://www.nytimes.com/2018/08/30/world/europe/germany-neo-nazi-protests-chemnitz.html>

225 Ulrich Overdieck, “Previdene i podcijenjene: žene u desničarskim ekstremističkim grupama u Njemačkoj” Studija slučaja Beate Zschäpe (Fondacija Amadeu Antonio, 2014.).

Krajem 2006. godine policija je ispitivala Zschäpe o šteti koju je prouzrokovala voda u praznom susjednom stanu. U tom razgovoru i kasnijem ispitivanju u policijskoj stanici, ona je davala kontradiktorne odgovore i navela drugačije ime od onog na svojoj ličnoj karti. Uprkos ovom sumnjivom ponašanju, policiji ništa nije privuklo pažnju.²²⁶

Kasnije, kad se Zschäpe predala policiji, umjesto da se analizira trend učešća žena u nasilnim desničarskim organizacijama ili sama Zschäpeina biografija, mnogo vremena (posebno u medijima) bilo je posvećeno pretpostavkama o seksualnoj prirodi njene veze s druga dva ključna člana ćelije, a njoj je data zanemariva i pasivna uloga u nasilnim zločinima trija. To pokazuje kako se značaj žene u nasilnim ekstremističkim grupama mjeri i vrednuje u odnosu na njihov odnos sa muškarcima, što dovodi do opasnih slijepih tački u istragama nasilnog ekstremizma.

U toku suđenja, pažnja medija je uveliko bila usmjerena na Zschäpeinu odjeću, frizuru i govor tijela,²²⁷ a ništa od toga nije spominjano po pitanju muških osumnjičenika na suđenju. Nadalje, očigledno nepostojanje empatije za žrtve kod nje je komentarisano, dok nije naglašeno kao bitno kod muških osumnjičenika.

“Đavo se uredio.” Njemački glavni tabloid *Bild* izvještava o suđenju NSU-u 7. maja 2013., sa Beate Zschäpe na naslovnici

226 Ibid.

227 Vidjeti primjer: <https://www.n-tv.de/politik/Wie-man-Beate-Zschaepe-deuten-koennte-article10688391.html> (na njemačkom)

6. Uputstvo za integrisanje rodne perspektive u sigurnosni sektor

Ovo poglavlje nastoji pružiti praktične, detaljne smjernice za policiju na terenu i visoke policijske službenike koji rade na P/C VERLT-u, kao i za policijske akademije. Naslanja se na naučene lekcije o uvođenju rodne perspektive u sigurnosni sektor u poglavlju IV i studije slučaja iz regije OSCE-a prikazane u poglavlju V.

6.1. Policajci i policajke na terenu

Policajci na terenu su ključni akteri u uspostavljanju povjerenja i odnosa sa zajednicama kojima služe. Policajci na terenu koji rade na P/C VERLT-u mogu biti policajci koji rade u redovnim patrolama, na aktivnostima policije u zajednici ili u istragama kriminala. Sljedeće smjernice posebno su osmišljene za one policajke i policajce koji rade na pružanju pomoći u zajednici, prevenciji VERLT-a i lokalnim patrolama.

U svim tim oblastima apsolutno je potrebno imati dobro razumijevanje različitih rodni uloga i stavova, kao i odnosa i dinamike moći između muškaraca i žena. To vrijedi ne samo da bi se bilo u potpunosti operativno djelotvorno, već i da bi se mogli uspostaviti i njegovati odnosi povjerenja u zajednici.

Za angažman u zajednici posebno je važno da policajci koji prvenstveno žele uspostaviti odnose sa zajednicom bez prikupljanja određenih informacija u obavještajne svrhe to istaknu u svim razgovorima u kojima sudjeluju.

Policajci na terenu su u idealnoj poziciji da uspostave partnerstvo sa vjerskim vođama, drugim važnim članicama i članovima zajednice, kao i sa učiteljima i roditeljima. To znači da se trebaju moći povezati i sa muškarcima i sa ženama.

U nekim zajednicama policijski službenici će možda morati uložiti dodatne napore kako bi doprli do žena i djevojaka. Iz različitih razloga, žene možda nisu toliko vidljive na ulicama, u društvenim centrima zajednice ili na javnim mjestima kao što su kafići. Kao što pokazuje studija slučaja o policiji u Oslu iz poglavlja V, od suštinskog je značaja da žene budu članice timova za rad u zajednici kako bi se osiguralo da se dopre i do žena i djevojaka.

Kada policajci razgovaraju sa članovima zajednice, oni pokazuju svoju svijest i stavove o rodu. Otkrivaju da li su rodno osjetljivi ili rodno slijepi. Integriranje rodnih aspekata u njihova razmišljanja i pitanja zato je od najveće važnosti.

Kada se primi zahtjev za intervencijom policije, javlja se nekoliko pitanja koja treba da budu postavljena:

PITANJA	RODNA RAZMATRANJA
<p>Da li policija ima ulogu u ovom zahtjevu?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • U toku rada po zahtjevu, da li je potreban službenik ili službenica? • Mogu li muškarac/žena koji žele razgovarati o zahtjevu ostati sigurni u svom okruženju? • Da li bi muškarac i žena uključeni u zahtjev trebali biti razdvojeni jedno od drugog u toku razgovora potrebnih za utvrđivanje činjenica?
<p>Ako da, kakva je tačno uloga policije?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Da li osobe uključene u zahtjev trebaju posebnu zaštitu? • Da li drugi članovi porodice trebaju zaštitu? • Da li intervencija policije, kao što je naredba o hapšenju, može imati negativne posljedice po domaćinstvo? Ako da, kako se taj rizik može smanjiti?
<p>Ako ne, ko ima mandat da pruži uslugu koja se traži ovim zahtjevom?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Postoje li organizacije civilnog društva koje imaju ekspertizu u potrebnim uslugama? • Trebaju li se uspostaviti referalni mehanizmi u zajednici?
<p>Na koji način se policija može angažirati sa traženom agencijom?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Postoje li osobe u policiji koje su kontakt-osobe za rad sa organizacijama civilnog društva?

Policajci na terenu su, također, u dobrom položaju da zajedno sa drugim agencijama i organizacijama civilnog društva rade na aktivnostima obuke i izgradnje kapaciteta u zajednicama u kojima rade. Ciljana izgradnja kapaciteta može se, na primjer, baviti ženama i muškarcima u manjinskim zajednicama, ili osobama za koje se smatra da su u riziku od VERLT-a (pogledajte studije slučaja o RCMP-u u Torontu i policiji u Oslu).

Teme za takve aktivnosti mogu biti:

- Građanska prava i rodna ravnopravnost;
- Briga o drugima i roditeljstvo i za muškarce i za žene;
- Funkcionisanje vladinih institucija i posebno uloga policije;
- Relevantna prava građana po zakonu;
- Prevencija radikalizacije i nasilnog ekstremizma i šta raditi ukoliko se znaci navedenog prepoznaju u porodicama ili zajednicama;
- Seksualno i rodno zasnovano nasilje;
- Prevencija kriminala i delikvencije;
- Seksualno zlostavljanje;
- Zločin iz mržnje.

6.2. Više rukovodstvo

Podrška i aktivni doprinos višeg menadžmenta i rukovodstva od vitalnog su značaja za osiguranje da institucije za provođenje zakona istinski integriraju rodna pitanja u svoj strateški i praktični rad na P/C VERLT-u. Iz tog razloga, više rukovodstvo mora u potpunosti razumjeti prednosti uključivanja rodnihih pitanja u P/C VERLT, kao i korake koje treba poduzeti da bi se to postiglo.

Između ostalog, više rukovodstvo može:

- **Razviti i podržati posebne programe** koji su prije svega usmjereni na uspostavljanje odnosa sa ženama u manjinskim zajednicama. Takvi timovi trebaju se sastojati i od žena i od muškaraca kako bi se osigurao jednak pristup i korisnicima i korisnicima.
- **Predložiti uspostavljanje unutarnjih struktura koje će olakšati integraciju rodne perspektive u P/C VERLT** za vrijeme institucionalne revizije i restrukturiranja. To može uključivati uvođenje rodnihih savjetnika ili kontakt-osoba u svim odjelima, i uvođenje stručnjak(inj)a za rodna pitanja u timove za rad u zajednici i u timovima koji rade na antiradikalizaciji i terorizmu.
- **Uvesti redovne sastanke između timova za rad u zajednici i službenika/ca koji rade na P/C VERLT-u** da razmjenjuju relevantne informacije i osiguraju da postoji međusobno razumijevanje o koristima uspostavljanja odnosa u zajednici.

Nadalje, viši službenici i službenice za provedbu zakona u dobroj su poziciji da **dodijele sredstva za projekte koji uključuju rodna pitanja. Takvi projekti mogu biti:**

- Iniciranje rodne samoprocjene u okviru institucije;
- Podrška zapošljavanju, zadržavanju i napredovanju policajki;
- Osiguravanje jačanja kapaciteta žena u manjinskim zajednicama u vezi s građanskim pravima i ulogom policije;
- Osiguravanje jačanja kapaciteta mladića, npr. u vezi s pozitivnom muškosti.

Također, preporučuje se višem rukovodstvu da:

- **Uključe rod u sve programe koje razvijaju.** Da bi to učinkovito uradili, moraju provesti rodnu analizu koja pokriva sve faze programa, počevši sa procjenom programa ili pozadinskom fazom, a završava sa nadzorom i evaluacijom. Analiza roda omogućava rodnim normama specifičnim za kontekst, stereotipima i dinamici moći da oblikuju i identificiraju rodne uloge. Prepoznavanje takvih pitanja interno unutar institucije i njenog tima za vođenje programa jednako je važno kao i njihovo razumijevanje u kontekstu zajednice primaoca.

U procesu procjene planiranog programa ili istraživanja pozadine, rodno osjetljiva pitanja mogu biti:

- Da li program ispituje društvenu, ekonomsku, kulturnu, i/ili političku situaciju i žena i muškaraca? U programu za P/C VERLT, takav primjer bi bio da se ustanovi postoje li rodne razlike u nekom od faktora odbijanja/privlačenja radikalizaciji i nasilnom ekstremizmu.
- Uzima li u obzir različite utjecaje koje će mjere koje se razvijaju imati na žene i muškarce, uključujući moguće negativne utjecaje? Na primjer, kada se razvijaju mjere za P/C VERLT, treba postaviti pitanje da li ima dovoljan broj žena policajki u službi koje bi bile u mogućnosti da uspostave vezu sa ženama iz manjinskih zajednica.
- Jesu li podaci na osnovu kojih se procjenjuje neko pitanje podijeljeni prema spolu, i ako ne, postoji li razlog zašto se to ne radi?
- Jesu li konsultovane relevantne ženske organizacije, ili da li su dostupne informacije od takvih organizacija?

Rodno osjetljiva pitanja o programski planiranim aktivnostima i ciljevima mogu biti:

- Da li programski ciljevi rješavaju potrebe i muškaraca i žena, uključujući jedinstvene potrebe žena i djevojaka, i ako je to tako, da li je to jasno naznačeno?
- Da li predložene aktivnosti na pravi način djeluju na rodne dimenzije naglašene u programskoj procjeni/istraživanju pozadine? Na primjer, ako program cilja na žene u riziku od VERLT-a, treba uključiti rodne norme i pristrasnosti koje terorističke organizacije često koriste.
- Je li program razvijen i redovno procjenjivan zajedno sa ženskim organizacijama civilnog društva i ženama službenicama za provođenje zakona?
- Postoje li ikakve prepreke ili rizici za žene uključene u program, i ako da, koji su i kako se mogu prevazići ili umanjiti? Na primjer, pri razvijanju aktivnosti na jačanju kapaciteta za žene u manjinskim zajednicama u identificiranju pokretača i rizika radikalizacije, treba postaviti pitanje da li se to može raditi u njihovom okruženju, ili te žene trebaju sigurni prostor.
- Da li programske aktivnosti mogu potencijalno imati negativan učinak posebno na ljudska prava žena, i ako da, da li je moguće pronaći olakšavajuće korake?

Više rukovodstvo također treba:

- Osigurati da standardne operativne procedure i protokoli procjene rizika odražavaju rodne razlike. Na primjer, kad se procjenjuje tendencija određene osobe da se uključi u VERLT, evaluacija treba uzeti u obzir koncept toksičnog maskuliniteta, prepoznati da se nezadovoljstva muškaraca i žena mogu razlikovati i odražavati činjenicu da povjerenje žena u sigurnosni sektor može biti posebno slabo.
- Raditi na strategijama za povećanje zapošljavanja žena u policiji. Policajke bi, također, trebale biti uključene u timove za borbu protiv radikalizacije i suzbijanje terorizma i treba ih ohrabriti da jačaju svoje vještine i znanje o toj temi.²²⁸
- Promovirati radno okruženje koje poštuje prava žena i muškaraca i koje nema rodnih stereotipa. Koraci za to mogu uključivati razvijanje politike nulte tolerancije na seksualno uznemiravanje i kodeksa ponašanja za rodnu ravnopravnost i nediskriminaciju. Kako bi se osiguralo da je sve osoblje svjesno ovih institucionalnih obveza i da ih primjenjuje, mogu

228 Pogledati naredni dio o policijskim akademijama.

se imenovati kontakt-osobe za rodna pitanja koje će podržati njihovu provedbu i redovno organizirati događaje za podizanje svijesti.

6.3. Policijske akademije

Kao što je istaknuto u poglavlju IV, prilagođena obuka i edukacija o tome šta rod znači i zašto je to važno u P/C VERLT-u bitni su za osiguravanje operativne učinkovitosti sigurnosnog sektora u cjelini, a posebno dijela za provođenje zakona.

Policijske akademije, s informacijama dobijenim od OCD-a i drugih aktera, kao što su akademske radnice i radnici koji istražuju specifična pitanja poput muškosti i ženskosti, u dobroj su poziciji da razvijaju i provode ove vrste obuke. Pri tome bi tema roda trebala biti uključena u osnovni kurikulum za obuku svih policijskih službenika/ca kao i u programe za specijalizirano i napredno obučavanje i obrazovanje. Pored posebne rodne obuke za sve policijske službenike/ce, rod bi trebao biti integriran u čitav kurikulum policijskih akademija. U kontekstu ovog priručnika posebno je pokazano kako se rodna pitanja mogu ugraditi u obuku o radu policije u zajednici i prevenciji radikalizacije i nasilnog ekstremizma.

Osnovna rodna obuka treba uključivati:

- Definiranje roda, svijesti o rodnim pitanjima, rodne ravnopravnosti i rodnog integriranja;
- Objašnjenje zašto je rod bitan na institucionalnom nivou, kao i u aktivnom policijskom poslu;
- Zakone i propise koji se primjenjuju na rod u određenoj zemlji ili kontekstu, kao i institucionalne politike koje provode ove zakone;
- Seksualno i rodno zasnovano nasilje;
- Seksualno zlostavljanje.

Obuka o rodu, a u vezi s P/C VERLT-om trebala bi sadržavati pregled međunarodnih dokumenata u pogledu roda i PVE-a/CVE-a, uključujući sve relevantne konvencije UNSCR i strateške dokumente UN-a i OSCE-a. Povrh svega, to uključuje Deklaraciju Ministarskog vijeća OSCE-a br. 4/15 o prevenciji i suprotstavljanju VERLT-u i šestu Odluku Generalne skupštine UN-a o reviziji Globalne antiterorističke strategije.

Također, trebalo bi raspravljati zašto je svijest o rodnim pitanjima važna u P/C VERLT-u. To ne uključuje samo različite uloge koje žene mogu igrati u prevenciji i suprotstavljanju VERLT-u, već i njihovu ulogu kao aktivnih sudionica VERLT-a i

povezanih krivičnih djela. Obuka bi, također, trebala objasniti pojam “toksičnog maskuliniteta“, kao i faktore odbijanja i privlačenja VERLT-a, posebno za mlađe muškarce.

Kako bi se osigurala stalna relevantnost i učinkovitost obuke koja se bavi rodom, i osnovna i napredna obuka trebaju proći proces evaluacije. Poseban napor treba posvetiti razvoju pokazatelja namijenjenih mjerenju promjena u ponašanju učesnika/ca, kao i promjena u stavu. Policijske akademije također bi trebale osigurati da grupe za obuku uključuju i muškarce i žene.

Policijke koje rade u zajednici ili patrolnim ili obavještajnim policijskim jedinicama trebale bi biti posebno ciljane i ohrabrene da učestvuju u naprednoj i specijaliziranoj obuci o P/C VERLT-u kako bi se povećala vjerovatnoća da se žene pridruže jedinicama/timovima za borbu protiv radikalizacije i terorizma. Takva specijalizirana obuka za policajke mogla bi se nadograditi na međukulturalne kompetencije, osjetljivost na sukobe i jezike korisne za rad sa manjinskim zajednicama.

7. Integriranje rodne perspektive u strategije, politike i programe za prevenciju i suprotstavljanje VERLT-u

Studije slučaja i istraživanje sadržani u ovom priručniku, zajedno s iskustvom stručnjak(inj)a i praktičara/praktičarki s kojima su obavljene konsultacije, otkrili su brojna ključna razmatranja i akterima iz sektora sigurnosti u državama članicama OSCE-a preporučuje se da se njima pozabave prilikom integracije roda u strategije, politike i programe u oblasti P/C VERLT-a.

7.1. Rodna analiza

Prije nego što razviju strategije, politike i programe za P/C VERLT, akteri sigurnosnog sektora trebaju provesti analizu kako bi procijenili razlike u određenim kontekstima i razlike između žena/djevojaka i muškaraca/mladića kako bi procijenili mogući utjecaj na efikasnu i održivu provedbu svojih napora.

Rodna analiza omogućava sveobuhvatnu procjenu razlika između žena i muškaraca u raspodjeli resursa, mogućnosti, ograničenja i struktura moći u određenom kontekstu. Ovo je posebno važno kako bi se osiguralo da bilo koje rodne razlike u faktorima koji potiču VERLT u određenoj zajednici budu prepoznate prije pokretanja aktivnosti na P/C VERLT-u. To može pomoći akterima sigurnosnog sektora da razumiju konkretne motive za pridruživanje ekstremističkim i terorističkim mrežama. Rodna analiza procjenjuje stvari kao što su:

- Utjecaj rodni uloga i normi na strategije vrbovanja nasilno ekstremističkih organizacija (VEO);
- Razlike u ulogama žena i muškaraca unutar ciljanih VEO-a;
- Mogući utjecaj takvih razlika na programe odricanja od nasilja, deradikalizacije i reintegracije;
- Rodne uloge u porodičnim strukturama i kako to može imati drugačije utjecaje na otpornost članova obitelji u vrbovanju nasilnih ekstremista;
- Ograničenja, mogućnosti i ulazne tačke za smanjivanje rodni razlika i osnaživanje žena u preventivnim strategijama;
- Mogući kontradiktorni utjecaji strategija, politika i programa na žene/djevojke i muškarce/mladiće, uključujući nenamjerne ili negativne posljedice.

Akteri u sektoru sigurnosti ne moraju imati “rodnu stručnost“ za provođenje takve analize. Samo im treba vremena da razmotre navedene faktore. Već su razvijeni mnogi alati za ovakvu vrstu analize, i to alati za koje nije potrebna rodna stručnost. Oni uključuju pitanja koja mogu postavljati akteri u sektoru sigurnosti kako bi se osiguralo da rodne razlike i dinamika budu uključene u strategije, politike i programe tokom životnog ciklusa tih napora.²²⁹

229 Za primjere tih pitanja, pogledati: Jednostavna integracija rodne ravnopravnosti: priručnik za programsko osoblje (UN razvojni program, 2013), str. 22 – 23. Dostupno na: http://www.undp.org/content/dam/somalia/docs/Project_Documents/Womens_Empowerment/Gender%20Mainstreaming%20Made%20Easy_Handbook%20for%20Programme%20Staff1.pdf

7.2. Osoblje za rodna pitanja

Institucije sigurnosnog sektora koje su uključene u napore za P/C VERLT-a trebale bi uložiti namjenske resurse u osoblje posvećeno rodним pitanjima kako bi pomogle tim institucijama da integriraju rodnu osjetljivost u svoj rad. Idealno, ovo bi uključivalo stalne rodne savjetnike/ce koji će služiti kao tehnički stručnjaci/stručnjakinje na integriranju svijesti o rodним pitanjima u sveobuhvatni rad ovih institucija na P/C VERLT-u. To bi, također, moglo uključivati obuku kontakt-osoba za rodna pitanja (ne nužno i stalne savjetnike/ce²³⁰) koji mogu svakodnevno pružati podršku određenim uredima, odjelima ili drugim tijelima unutar institucije. Nadalje, sve osoblje sigurnosnog sektora trebalo bi proći obuku o tome kako uključiti rodnu perspektivu u svoj rad.

Rad osoblja za rodna pitanja u institucijama sigurnosnog sektora mora imati jasan mandat koji podržavaju i viši službenici. Bez takve podrške dešavalo se da se rodni savjetnici/e i kontakt-osobe često suočavaju sa ograničenjima kako bi mogle da utječu ili nametnu rodnu odgovornost u radu svog osoblja. Konačno, podrška višeg rukovodstva često može biti jedan od najvažnijih faktora uspjeha osoblja koje radi na rodним pitanjima. Mreže koje pružaju redovne sastanke, obuku i razmjenu informacija između tačno određenog osoblja za rodna pitanja presudne su za njihov uspjeh.

Da bi osoblje za rodna pitanja bilo najučinkovitije, u institucijama sigurnosnog sektora moraju biti uspostavljeni mehanizmi izvještavanja koji će omogućiti višem rukovodstvu da sudionike smatra odgovornim za napredak u pogledu roda i da nadgleda i procjenjuje učinak ovog rada. Ključno za ove napore je integrirati ove mehanizme izvještavanja u nacionalne strategije za P/C VERLT, kao i nacionalne akcijske planove za žene, mir i sigurnost, te osigurati usklađenost tih strategija. Razvijen je niz preporuka i vodiča koji bi mogli biti od pomoći akterima sigurnosnog sektora u uspostavljanju takvih mehanizama izvještavanja.²³¹

230 Vidjeti, na primjer, mrežu uspostavljenu od strane Ministarstva sigurnosti BiH, spomenuto gore, str. 78.

231 Vidjeti, na primjer, Referentni vodič: razvoj nacionalnih i regionalnih akcionih planova na prevenciji nasilnog ekstremizma (Ured UN-a za suprotstavljanje terorizmu, 1. izdanje). Dostupno na: https://www.un.org/counterterrorism/ctitf/sites/www.un.org/counterterrorism.ctitf/files/UNOCT_PVEReferenceGuide_FINAL.pdf

7.3. Inicijative na izgradnji kapaciteta

Oni koji su u riziku od VERLT-a kao i zajednice oko njih vjerovatno će doći u kontakt sa akterima iz sigurnosnog sektora, prije svega članovima timova za provođenje zakona. Način na koji policijski akteri razumiju prijetnju i njen utjecaj na zajednice utječe na uspješnost njihovih odgovora.

Također, važno je razumijevanje odnosa rodne dinamike i VERLT-a i utjecaja na zajednice u kojima pojedinci u riziku od radikalizacije i nasilnog ekstremizma žive ili sa kojima imaju interakciju. Ne može se pretpostavljati da svaki akter u sigurnosnom sektoru ima jasno razumijevanje te rodne dinamike. Prema tome, preporučuje se da države članice OSCE-a investiraju resurse u inicijative za aktere sigurnosnog sektora sa ciljem integriranja roda u njihove aktivnosti. Rukovodstvo u ovim institucijama treba omogućiti osoblju da učestvuje u takvim obukama i onda tražiti od njih da primjenjuju ono što su naučili u svojim svakodnevnim aktivnostima.

Kao što iz ovog priručnika proizlazi, razumijevanje obima učešća žena u nasilnom ekstremizmu može se steći kroz inicijative izgradnje kapaciteta. Ovo uključuje rodne razlike u ulogama koje žene i muškarci imaju u organizacijama nasilnog ekstremizma i kako ove organizacije koriste rodne norme, stereotipe i dinamiku da unaprijede svoje vrbovanje i aktivnosti. Ovaj priručnik može pomoći u kreiranju kurikuluma za takvu obuku.

Nadalje, često su potrebne inicijative za izgradnju kapaciteta namijenjene ženskim akterima u sigurnosnom sektoru, posebno policiji, o širokom spektru pitanja koja se odnose na VERLT, posebno u kontekstima u kojima žene nisu značajno zastupljene u tim institucijama i/ili koje trenutno ne igraju vodeće uloge. Obuka koja je provedena za žene u policiji na Kosovu pokazuje takvu inicijativu na jačanju kapaciteta.²³² Zastupljenost žena u sigurnosnom sektoru presudna je i kako bi se osiguralo da institucije budu reprezentativne u odnosu na populaciju koju treba da zaštite – što je od vitalnog značaja za djelotvornu strategiju za P/C VERLT. To znači da institucije sigurnosnog sektora moraju ulagati u obrazovanje i profesionalni razvoj žena.

232 Vidjeti gore, poglavlje V, dio 3, str. 74.

7.4. Reforma sigurnosnog sektora

Ovaj priručnik je predstavio niz ključnih razmatranja koja se odnose na integraciju roda u napore uložene u reformu sigurnosnog sektora, posebno reforme krivičnog pravosuđa. Takve su reforme ključne komponente za efikasno reagiranje na VERLT. One uključuju zapošljavanje više žena sa operativnim policijskim ulogama i na rukovodećim položajima, kao i osiguravanje da i muškarci i žene u policiji razumiju rodnu dinamiku u radu na VERLT-u. Brojni vrijedni resursi su razvijeni za jačanje svijesti o rodu u radu aktera sigurnosnog sektora.²³³

Prije svega, integracija svijesti o rodnim pitanjima u policijske mehanizme orijentisane na zajednicu ključno je za efikasnu strategiju za P/C VERLT. Kao što je jasno iz ovog priručnika, policijski mehanizmi orijentisani na zajednicu ne bi se trebali posmatrati samo kao strategija ili taktika, već bi trebali uključivati promjene u stavovima i filozofiji policijskih snaga, promjene koje se usmjeravaju prema cilju izgradnje povjerenja u zajednici. Ovo zahtijeva da policijske jedinice odražavaju različitost zajednica (u rodu, etničkoj pripadnosti, rasi i religiji) kojima služe.

Inicijative policije u Oslu i Tunisu o radu u zajednici predstavljene u ovom priručniku²³⁴ pokazuju važnost postojanja policijskih snaga u kojima i policijski službenici i policijske službenice rade na pozicijama koje im omogućuju interakciju i uspostavljanje partnerstva s lokalnim zajednicama. To gradi povjerenje, posebno kod marginaliziranih ili teško dostupnih zajednica. To može postati važna komponenta u naporima za P/C VERLT. Često se događa da policajke dobiju zadatak da se obrate ženama u lokalnim zajednicama, a i ženske organizacije lakše izgrađuju povjerenje, nego što to mogu policajci. Takve modele trebale bi uzeti u obzir policijske institucije.

7.5. Koordinacija sa civilnim društvom

Efikasni mehanizmi rada policije u zajednici često se ne mogu provesti bez podrške i saradnje organizacija civilnog društva. Ovo zahtijeva da sigurnosni sektor posveti vrijeme, pažnju i resurse naporima usmjerenim na izgradnju povjerenja i partnerstva sa svim dijelovima civilnog društva. Također, važno je pozabaviti se politikama i zloupotrebama provođenja zakona koje mogu

233 Vidjeti na primjer: Kristin Valasek, "Reforma sigurnosnog sektora i rod", Rod i reforma sigurnosnog sektora - alat, ur. Megan Bastick i Kristin Valasek, Ženeva: DCAF, OSCE/ODIHR, UN-INSTRRAW, 2008.

234 Vidjeti gore, poglavlje V, dio 1.2, str. 66, i dio 5.1, str. 82.

podrivati izgradnju odnosa s takvim organizacijama. Civilno društvo ima znanje o lokalnoj dinamici koje može biti korisno za sprečavanje kriminala, uključujući VERLT. Policija bi trebala saradivati sa civilnim društvom da bi se olakšali lokalni naponi za P/C VERLT kao i otvorile komunikacijske linije kako bi se prepoznale aktivnosti koje su od značaja za zajednice. Iz razloga navedenih u ovom priručniku, u ovaj rad trebaju biti uključene i ženske grupe.

U ovom su priručniku istaknuti brojni modeli za unapređenje saradnje i koordinaciju između tijela sigurnosnog sektora i organizacija civilnog društva, naprimjer mobiliziranje takvih organizacija u partnerstvu s policijom primjenom takozvanih referalnih mehanizama. To su formalni ili neformalni mehanizmi u koje su uključeni praktičari/ke i stručnjakinje/stručnjaci iz različitih disciplina i/ili agencija i organizacija koje imaju za cilj prepoznati, procijeniti, pomoći i djelovati na one koji pokazuju znakove da su pod rizikom ili da su ranjivi na angažman ili su na putu ka VERLT-u.

Takvi su modeli usmjereni na rad sa pojedincima koji su ranjivi na VERLT iako ne zahtijevaju akciju provedbe zakona. To otvara mehanizme širokom rasponu stručnosti, iskustva i zastupljenosti u zajednici.²³⁵ Isto se može reći i o učestvovanju civilnog društva u takozvanim situacijskim analizama, kao što je već opisano,²³⁶ u kojima policija, ostali pružatelji usluga i akteri civilnog društva rade na identificiranju pojedinaca, grupa i mjesta sa visokim rizikom od VERLT-a, bilo kao počinitelja ili žrtava, te koordiniraju odgovarajuće mjere i intervencije. Organizacije civilnog društva mogu, također, pružiti vrijednu i cjelovitu perspektivu na rodnu dinamiku vezanu za ranjivost pojedinaca na VERLT. Akteri u sektoru sigurnosti trebali bi zato posvetiti resurse i pažnju uključivanju takvih organizacija. Bez ulaganja napora na izgradnji povjerenja i partnerstva s takvim organizacijama civilnog društva može biti teško, ako ne i nemoguće, uvjeriti ih da učestvuju u referalnim mehanizmima.

Uz to, uključivanje organizacija civilnog društva, uključujući međunarodne grupe, u obuku za sigurnosni sektor o VERLT-u može pomoći unapređenju razumijevanja prirode prijetnje, pitanja kako rodna dinamika utječe na nju i kako integrirati rod u rad aktera sigurnosnog sektora. Uključivanje organizacija civilnog društva u inicijative za izgradnju kapaciteta ne samo da osigurava da policija dobije civilnu perspektivu o prijetnji VERLT-a i rodno povezanoj dinamici već će možda pomoći akterima sigurnosnog sektora da bolje shvate kako njihovo vlastito djelovanje može biti faktor u stvaranju povoljnih uslova za VERLT.

235 Za više smjernica o ovome, pogledajte: Preventing Terrorism and Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism: A Community Policing Approach (Organization for Security and Co-operation in Europe, 2014).

236 Pogledati gore, poglavlje V, odjeljak 1.1, str. 63.

Detaljnije informacije o angažmanu sa civilnim društvom mogu se pronaći u publikaciji OSCE-a "Uloga civilnog društva u prevenciji i suprotstavljanju nasilnom ekstremizmu i radikalizaciji koji vode ka terorizmu: *Vodič za Jugoistočnu Evropu*". To je koristan alat za provođenje zakona i rad policije u zajednici.²³⁷

7.6. Spektar VERLT-a

U ovom priručniku su pokrenuta ključna razmatranja o prirodi prijetnje VERLT-a i pitanju kako bi je trebali posmatrati akteri sigurnosnog sektora. Istaknuto je da bi rodno razmatranje trebalo biti temeljna komponenta napora za P/C VERLT. To vrijedi za širok raspon prijetnji VERLT-a – ne samo u odnosu na određene vrste. Kao što su zaključci razjasnili, rodna dinamika nije jedinstvena ni u jednoj nasilno ekstremističkoj organizaciji, pa čak ni organizacijama sličnih ideologija. Žene igraju različite uloge u grupama i pokretima koji slijede nasilne ekstremističke ideologije. Nadalje, rodnim normama i stereotipima, uključujući koncepte muškosti i ženskosti, često se manipulira kao alatom za vrbovanje, za izgradnju grupne kohezije i, u određenim kontekstima, za izgradnju države među skupom različitih grupa i pokreta.

Važno je da se ženska uključenost u VERLT ili njihova povezanost s takvim grupama ili pokretima ne posmatra i ne mjeri samo kao aspekt njihovih odnosa s muškarcima. Na žene se mora gledati kao na aktore sa učinkom. Nadalje, važno je da se na žene i muškarce ne gleda kao na jedinstvenu grupu. Njihove motivacije za pridruživanje nasilno ekstremističkim organizacijama ovisit će o svakom pojedincu posebno. Štaviše, uloge koje igraju u različitim grupama će varirati. Razumijevanje rodne dinamike u širokom spektru prijetnji VERLT-om omogućit će akterima sigurnosnog sektora da efikasno i održivo odgovore na procese radikalizacije muškaraca i žena koji podržavaju ove grupe. Integriranje zaključaka ovog priručnika o rodnoj dinamici u inicijative za izgradnju kapaciteta sigurnosnog sektora prvi je korak u ostvarenju tog cilja.

237 Uloga civilnog društva u prevenciji i suprotstavljanju nasilnom ekstremizmu i radikalizaciji koji vode ka terorizmu: *Vodič za Jugoistočnu Evropu* (OSCE, 2018)

OSCE izvori

Organization for Security and Co-operation in Europe, *The Bucharest Plan of Action for Combating Terrorism* (2001)

Organization for Security and Co-operation in Europe, *Guidebook on Preventing Terrorism and Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism: A Community Policing Approach* (2014)

Organization for Security and Co-operation in Europe, *Police Reform: Developments in Serbia and Montenegro* (2005)

Organization for Security and Co-operation in Europe, *Preventing Terrorism and Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism: A Community-Policing Approach* (2014)

Organization for Security and Co-operation in Europe, *The Role of Civil Society in Preventing and Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism: A Focus on South-Eastern Europe* (2018)

Organization for Security and Co-operation in Europe, *Status of the Universal Anti-Terrorism Conventions and Protocols as well as other International and Regional Legal Instruments related to terrorism and Co-operation in Criminal Matters in the OSCE Area* (2018)

Organization for Security and Co-operation in Europe Ministerial Council, *Declaration on Strengthening OSCE Efforts to Prevent and Counter Terrorism* (2016, MC/DOC/1/16).

Organization for Security and Co-operation in Europe Parliamentary Assembly, *Berlin Declaration and Resolutions Adopted by the OSCE Parliamentary Assembly at the Twenty-Seventh Annual Session* (2018)

Organization for Security and Co-operation in Europe Permanent Council, 535th Plenary Meeting, PC Journal No. 535, Agenda item 7, Decision No. 638 2004 OSCE Action Plan for the Promotion of Gender Equality (2004)

Organization for Security and Co-operation in Europe Senior Police Adviser to the Secretary General, *Guidebook on Democratic Policing* (2008)

Bibliografija

“Alek Minassian Toronto van attack suspect praised ‘incel’ killer”, *BBC News* (25 April 2018). Available at: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-43883052>

Alexander, Audrey and Rebecca Turkington, “Treatment of Terrorists: How Does Gender Affect Justice?”, *CTC Sentinel* 11.8 (2018). Available at: <https://ctc.usma.edu/treatment-terrorists-gender-affect-justice/>

Almohammad, Asaad and Anne Speckhard, *The Operational Ranks and Roles of Female ISIS Operatives: From Assassins and Morality Police to Spies and Suicide Bombers*, International Center for the Study of Violent Extremism (2017). Available at: <https://www.icsve.org/the-operational-ranks-and-roles-of-female-isis-operatives-from-assassins-and-morality-police-to-spies-and-suicide-bombers/>

Amadeu Antonio Foundation, Expert Center on Gender and Right-Wing Extremism, *Overlooked and Underrated: Women in Right-Wing Extremist Groups in Germany*, Summary Report (2014). Available at: http://aas18.wegewerk.org/w/files/pdfs/fachstelle/140407_overlooked-and-underrated.-german-women-in-right-wing-extremist-groups.pdf

Anderlini, Sanam and Victoria Stanski, *Conflict Prevention, Resolution and Reconstruction, International Alert*, Women Waging Peace (2004) Available at: https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/ToolkitWomenandConflictPreventionandResolution_InternationalAlert2004.pdf

Anti-Defamation League Center on Extremism, *When Women are the Enemy: The Intersection of Misogyny and White Supremacy* (2018). Available at: <https://www.adl.org/resources/reports/when-women-are-the-enemy-the-intersection-of-misogyny-and-white-supremacy>

Arutunyan, Anna, *ISIS Returnees Bring Both Hope and Fear to Chechnya*, International Crisis Group (26 March, 2018). Available at: <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/caucasus/chechnya-russia/isis-returnees-bring-both-hope-and-fear-chechnya>

Assembly of Republic of Kosovo, Criminal Code of the Republic of Kosovo, Code No. 04/L-082 (2012). Available at: <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/Criminal%20Code.pdf>

Azinović, Vlado, Western Balkans Extremism Research Forum: Regional Report: *Understanding Violent Extremism in the Western Balkans* (2018). Available at: <https://www.rcc.int/p-cve/docs/198/western-balkans-extremism-research-forum--regional-report--understanding-violent-extremism-in-the-western-balkans-2018>

Barrett, Richard, *Beyond the Caliphate: Foreign Fighters and the Threat of Returnees*, The Soufan Center (2017). Available at: <https://thesoufancenter.org/wp-content/uploads/2017/11/Beyond-the-Caliphate-Foreign-Fighters-and-the-Threat-of-Returnees-TSC-Report-October-2017-v3.pdf>

Barsa, Michelle, U.S. *Approaches to Countering Violent Extremism Must Prioritize Women*, New America (2015). Available at: <https://www.newamerica.org/weekly/edition-72/us-approaches-countering-violent-extremism-must-prioritize-women/>

Bennhold, Katrin, "Chemnitz Protest Show New Strength of Germany's Far Right," *New York Times* (30 August 2018). Available at: <https://www.nytimes.com/2018/08/30/world/europe/germany-neo-nazi-protests-chemnitz.html>

Bigio, Jamille and Rachel Vogelstein, *How Women's Participation in Conflict Prevention and Resolution Advances U.S. Interests*, Council on Foreign Relations (October 2016). Available at: <https://www.cfr.org/report/how-womens-participation-conflict-prevention-and-resolution-advances-us-interests>

Blee, Kathleen, et al., "Why Do Women Leave the Far-Right", University of Oslo Center for Research on Extremism (9 July 2018). Available at: <https://www.sv.uio.no/c-rex/english/news-and-events/right-now/why-do-women-leave-the-far-right.html>

Bloom, Mia, *Bombshell: Women and Terrorism*, (University of Pennsylvania Press Philadelphia, 2011)

Bloom, Mia, "Bombshells: Women and Terror", *Gender Issues*, June 2011, Volume 28, Issue 1–2, pp. 1–21.

Bosnia and Herzegovina Council of Ministers, *Strategy of Bosnia and Herzegovina for Preventing and Combating Terrorism 2015–2020* (2015). Available at: <https://polis.osce.org/file/347/download?token=iM9lAER->

Botobekov, Uran, “The Central Asian Women on the Frontline of Jihad”, *The Diplomat* (10 January, 2017). Available at: <https://thediplomat.com/2017/01/the-central-asian-women-on-the-frontline-of-jihad/>

Boutin, Berenice, et al., *The Foreign Fighters Phenomenon in the European Union: Profiles, Threats, and Policies*, International Centre for Counter-Terrorism – The Hague (April 2016). Available at: https://icct.nl/wp-content/uploads/2016/03/ICCT-Report_Foreign-Fighters-Phenomenon-in-the-EU_1-April-2016_including-AnnexesLinks.pdf

Bowman, Emma and Ian Stewart, “The Women Behind the ‘Alt-Right’”, National Public Radio (20 August 2017). Available at: <https://www.npr.org/2017/08/20/544134546/the-women-behind-the-alt-right>

Byman, Daniel, *What happens when ISIS goes underground?*, The Brookings Institution, (18 January 2018). Available at: <https://www.brookings.edu/blog/markaz/2018/01/18/what-happens-when-isis-goes-underground/>

Carlsson, Yngve, *Violent Extremism: Prevention of a wicked problem – the role of local authorities*, University of Oslo Center for Research on Extremism. C-Rex Working Paper Series, No. 2, 2017. Available at: <https://www.sv.uio.no/c-rex/english/publications/c-rex-working-paper-series/Violent-extremism-working-paper-2-2017.pdf>

Community Evaluation Northern Ireland, *Review of The Department for Communities Women’s Early Intervention Programme* (28 June 2017). Available at: <https://www.communities-ni.gov.uk/publications/evaluation-womens-early-intervention-programme>

Convention on Offences and Certain Other Acts Committed on Board Aircraft (1963). Available at: <https://treaties.un.org/doc/db/terrorism/conv1-english.pdf>

Cook, Joana and Gina Vale, *From Daesh to ‘Diaspora’: Tracing the Women and Minors of Islamic State*, King’s College London: International Centre for the Study of Radicalisation, Department of War Studies (23 July 2018). Available at: <https://icsr.info/2018/07/23/from-daesh-to-diaspora-tracing-the-women-and-minors-of-islamic-state/>

Coomaraswamy, Radhika, *A Global Study on the Implementation of United Nations Security Council resolution 1325*, United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women (2015). Available at: [https://www.peacewomen.org/sites/default/files/UNW-GLOBAL-STUDY-1325-2015%20\(1\).pdf](https://www.peacewomen.org/sites/default/files/UNW-GLOBAL-STUDY-1325-2015%20(1).pdf)

Council of Europe Committee of Experts on Terrorism, 31st Plenary Meeting, *The Roles of Women in Daesh: Discussion Paper* (2016). Available at: <https://rm.coe.int/16806b33a7>

Counter Extremism Project, Bosnia and Herzegovina: *Extremism and Counter-Extremism Country Reports*. Available at: <https://www.counterextremism.com/countries>

Counter Extremism Project, *Terrorist and Extremists Database*. Available at: <https://www.counterextremism.com/extremists>

Davis, Jessica, "Evolution of the Global *Jihad*: Female Suicide Bombers in Iraq", *Studies in Conflict & Terrorism*, Volume 36, Issue 4 (2013).

Dearden, Lizzie, "Burkini ban: Why is France arresting Muslim women for wearing full-body swimwear and why are people so Angry?" *Independent* (24 August 2016). Available at: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/burkini-ban-why-is-france-arresting-muslim-women-for-wearing-full-body-swimwear-and-why-are-people-a7207971.html>

Denham, Tara, Police Reform and Gender, Gender and Security Sector Reform Toolkit, eds. Megan Bastick and Kristin Valasek, DCAF, OSCE/ODIHR, UN-INSTRAW (2008). Available at: <https://www.dcaf.ch/gender-security-sector-reform-toolkit>

Denoeux, Guilain and Lynn Carter, *Guide to the Drivers of Violent Extremism*, Management Systems International and United States Agency for International Development (2009). Available at: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/Pnadt978.pdf

Dickey, Christopher, "Now ISIS is Turning Women into Cannon Fodder in France", *Daily Beast* (2016). Available at: <https://www.thedailybeast.com/now-isis-is-turning-women-into-cannon-fodder-in-france>

El-Said, Hamed and Richard Barrett, *Enhancing the Understanding of the Foreign Terrorist Fighters Phenomenon in Syria*, United Nations Office of Counter-Terrorism (July 2017). Available at: https://www.un.org/en/counterterrorism/assets/img/Report_Final_20170727.pdf

ESRI, Terrorist Attacks Database. Available at: <https://storymaps.esri.com/stories/terrorist-attacks/>

European Union Agency for Fundamental Rights, *Handbook on European non-discrimination law* – 2018 edition (March 2018). Available at: <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/handbook-european-law-non-discrimination>

European Parliament Committee on Women's Rights and Gender Equality, *Radicalisation and violent extremism – focus on women: How women become radicalized, and how to empower them to prevent radicalization* (December 2017). Available at: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/596838/IPOL_STU\(2017\)596838_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/596838/IPOL_STU(2017)596838_EN.pdf)

European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (EUROPOL), *European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT)* (2016 and 2018) All TE-SAT reports. Available at: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/eu-terrorism-situation-and-trend-report#fndtn-tabs-0-bottom-2>

Flood, Maria, *Gender and Violent Extremism: Contemporary Debates*, University of Oslo Center for Research on Extremism (9 July, 2018). Available at: <https://www.sv.uio.no/c-rex/english/news-and-events/right-now/gender-and-violent-extremism.html>

Fink, Zeiger, and Bhulai, Hedayah (eds.), *A Man's World? Exploring the Roles of Women in Countering Terrorism and Violent Extremism*, The Global Center on Cooperative Security (April 2016). Available at: <https://www.globalcenter.org/publications/a-mans-world-exploring-the-roles-of-women-in-countering-terrorism-and-violent-extremism/>

Fransen, Rosalie, et al., *Analysis: National Action Plans on Preventing Violent Extremism: A Gendered Content Analysis*, Women's Alliance for Security Leadership, International Civil Society Action Network (2017). In: Fransen, Rosalie, et al., *Analysis: National Action Plans on Preventing Violent Extremism: A Gendered Content Analysis*

Geelhoed, Fiore, "Fundamentalism", in Jeffrey Ian Ross, ed., *Religion and Violence: An Encyclopedia of Faith and Conflict from Antiquity to the Present* Taylor & Francis. New York, 2011

Global Counter-Terrorism Forum, *Good Practices on Women and Countering Violent Extremism*. Available at: <https://www.thegctf.org/Portals/1/Documents/Framework%20Documents/A/GCTF-Good-Practices-on-Women-and-CVE.pdf>

Global Counter-Terrorism Forum, *The Role of Families in Preventing and Countering Violent Extremism: Strategic Recommendations and Programming Options*. Available at: <https://www.thegctf.org/Portals/1/Documents/Toolkit-documents/English-The-Role-of-Families-in-PCVE.pdf>

Government of Canada, *National Strategy on Countering Radicalization to Violence* (2018). Available at: <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrsrcs/pblctns/ntnl-strtg-cntrng-rdclztn-vlnc/index-en.aspx>

Government of France, Code pénal art. 421-1, Legifrance. Available at: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCodeArticle>.

Government of Ireland, *A Fresh Start: The Stormont Agreement and Implementation Plan* (17 November 2015). Available at: <https://www.dfa.ie/media/dfa/alldfawebsitemedia/ourrolesandpolicies/northernireland/20151117-A-Fresh-Start--The-Stormont-Agreement-and-Implementation-Plan.pdf>

Government of the United Kingdom, *The Terrorism Act of 2000* (2000). Available at: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/11/contents>

Hedayah, *Guidelines and Good Practices for Developing National CVE Strategies*. Available at: <http://www.hedayahcenter.org/Admin/Content/File-1792016192156.pdf>

Hill, Felicity, *Women's Contribution to Conflict Prevention, Early Warning and Disarmament*, United Nations Institute for Disarmament Research (2003). Available at: http://www.peacewomen.org/sites/default/files/unidir_womcontributionconfprevention_2006_0.pdf

Holmes, Melinda, *Preventing Violent Extremism, Protecting Rights and Community Policing: Why Civil Society and Security Sector Partnerships Matter*, Women's Alliance for Security Leaders, International Civil Society Action Network (2017). Available at: <https://www.icanpeacework.org/wp-content/uploads/2018/02/PVE-and-Policing-Brief-2017.pdf>

Idris, Iffat and Ayat Abdelaziz, *Women and countering violent extremism*, Helpdesk Research Report, GSDRC (May 2017). Available at: <https://gsdrc.org/publications/women-and-countering-violent-extremism/>

Ingram, Kiriloi M., "The Islamic State's Manipulation of Gender in their Online Information Operations", *VOX-Pol* (22 March 2018). Available at: <https://www.voxpol.eu/the-islamic-states-manipulation-of-gender-in-their-online-information-operations/>

Institut Tunesien des Etudes Stratégiques, *Assessing the Threat Posed by Tunisian Foreign Fighters* (2018). Available at: <http://www.ites.tn/fr/english/Assessing-the-Threat-Posed-by-Tunisian-Foreign-Fighters/15>

International Convention against the Taking of Hostages (1979). Available at: <https://treaties.un.org/doc/db/terrorism/english-18-5.pdf>

International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings (1997). Available at: <https://www.unodc.org/documents/treaties/Special/1997%20International%20Convention%20for%20the%20Suppression%20of%20Terrorist.pdf>

International Republican Institute Center for Insights in Survey Research, *Understanding Local Drivers for Violent Extremism in Kosovo* (2017). Available at: http://www.iri.org/sites/default/files/2017-9-17_kosovo_vea_report.pdf

Johnson, Verity, “It’s a short step from angry misogynist to violent extremist”, *Stuff* (2018). Available at: <https://www.stuff.co.nz/life-style/life/103591936/verity-johnson-its-a-short-step-from-angry-misogynist-to-violent-extremist>

Jones, Seth, *The Rise of Far-Right Extremism in the United States*, Center for Strategic and International Studies (7 November 2018). Available at: <https://www.csis.org/analysis/rise-far-right-extremism-united-states>

The Jordan National Commission for Women and United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women, *Technical Report: Women and Violent Radicalization in Jordan* (2016). Available at: <https://www.refworld.org/pdfid/5881d4e44.pdf>

Kao, Kristen and Mara Redlich Revkin, *To Punish or to Pardon? Reintegrating Rebel Collaborators After Conflict in Iraq*, University of Gothenburg Program on Governance and Local Development (2018). Available at: <https://gld.gu.se/media/1503/gld-working-paper-17-final.pdf>

“Kazakhstan Intelligence: 150 Kazakh Women Are Members of IS”, Radio Free Europe/Radio Liberty (18 November 2014). Available at: <https://www.rferl.org/a/under-black-flag-kazakhstan-kazakh-women-islamic-state/26698040.html>

Kitchener, Caroline, “The Women Behind the ‘Alt-Right’”, *The Atlantic* (18 August 2017). Available at: <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2017/08/the-women-behind-the-alt-right/537168/>

Kosovar Centre for Security Studies, *Women in Violent Extremism: Lessons Learned from Kosovo* (26 January 2017). Available at: <http://www.qkss.org/en/Reports/Women-in-Violent-Extremism-Lessons-learned-from-Kosovo-841>

Krouse, William J. and Daniel Richardson, *Mass Murder with Firearms: Incidents and Victims, 1999-2003*, United States Congressional Research Service, R44126 (30 July 2015). Available at: <https://fas.org/sgp/crs/misc/R44126.pdf>

Kyrgyz Republic, *The Law of the Kyrgyz Republic on Combating Terrorism*, No. 178 (2006). Available at: <https://www.legislationline.org/documents/id/22040>

Lahoud, Nelly, *Empowerment or Subjugation: A Gendered Analysis of ISIL Messaging*, United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women (2018). Available at: <http://arabstates.unwomen.org/en/digital-library/publications/2018/6/empowerment-or-subjugation>

Lonsway, Kimberley A., *Hiring & Retaining More Women: The Advantages to Law Enforcement Agencies*, National Center for Women and Policing, Feminist Majority Foundation (2003). Available at: <http://womenandpolicing.com/pdf/newadvantagesreport.pdf>

Malik, Nikita, *Trafficking Terror: How Modern Slavery and Sexual Violence Fund Terrorism*, Henry Jackson Society Centre for the Response to Radicalisation and Terrorism (2017). Available at: <http://henryjacksonsociety.org/wp-content/uploads/2017/10/HJS-Trafficking-Terror-Report-web.pdf>

Martin, Susan Ehrlich and Nancy C. Jurik, *Doing Justice, Doing Gender: Women in Legal and Criminal Justice Occupations*, SAGE Publications (2006).

Mataeva, A. "Radicalisation and Violent Extremism in Kyrgyzstan". *The RUSI Journal*. Vol. 163, 2018, Issue 1. pp. 30–46.

McFee, Dale R. and Norman E. Taylor, *The Prince Albert Hub and the Emergence of Collaborative Risk-driven Community Safety*, Canadian Police College Discussion Paper Series (2014). Available at: <http://publications.gc.ca/site/eng/9.832291/publication.html>

Mehra, Tanya, *Foreign Terrorist Fighters: Trends, Dynamics and Policy Responses*, International Centre for Counter-Terrorism – The Hague and the Global Counterterrorism Forum (2016). Available at: <https://icct.nl/publication/foreign-terrorist-fighters-trends-dynamics-and-policy-responses/>

Michelle, Nicolette, “Women With a Purpose: The New Wave of the Alt-Right Tradwives”, *Medium* (2018). Available at: <https://medium.com/@luvnicomichelle/women-with-a-purpose-the-new-wave-of-the-alt-right-tradwives-c980550a699d>

Miller, Amalia R. and Carmit Segal, *Do Female Officers Improve Law Enforcement Quality? Effects on Crime Reporting and Domestic Violence Escalation*, University of Zurich, UBS International Center of Economics in Security, Working Paper No. 9 (2014). Available at: https://www.ubscenter.uzh.ch/assets/workingpapers/WP9_Do_Female_Officers_Improve_Law_Enforcement_Quality.pdf

Naddaff, A.J., “Kosovo, home to many ISIS recruits, is struggling to stamp out its homegrown terrorism problem”, *The Washington Post* (14 August 2018). Available at: https://www.washingtonpost.com/gdpr-consent/?destination=%2fworld%2f2018%2f08%2f24%2fkosovo-home-many-isis-recruits-is-struggling-stamp-out-its-homegrown-terrorism-problem%2f%3f&utm_term=.eae8fc41b354

National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (START), Global Terrorism Database. Available at: <https://www.start.umd.edu/gtd/>

Newman, Caroline, “Study: Hiring Female Police Officers Helps Women Report Violence, Sexual Assault”, *UVA Today* (2018). Available at: <https://news.virginia.edu/content/study-hiring-female-police-officers-helps-women-report-violence-sexual-assault>

Ní Aoláin, Fionnuala, “Masculinity, Jihad and Mobilization”, *Just Security* (2016). Available at: <https://www.justsecurity.org/33624/masculinity-jihad-mobilization/>

Nilson, Chad, Canada’s Hub Model: *Calling for Perceptions and Feedback from those Clients at the Focus of Collaborative Risk-Driven Intervention*, *Journal of Community Safety and Well-being* (2016). Available at: <https://journalcswb.ca/index.php/cswb/article/view/30/51>

Norwegian Ministry of Justice and Public Security, *Action plan against Radicalisation and Violent Extremism* (2014). Available at: <https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/Action-plan-against-Radicalisation-and-Violent-Extremism/id762413/>

Pearson, Elizabeth, *Why Men Fight and Women Don’t: Masculinity and Extremist Violence*, Tony Blair Institute for Global Change (2018). Available at: <https://institute.global/insight/co-existence/why-men-fight-and-women-dont-masculinity-and-extremist-violence>

“Polish independence day march by nationalists banned in Warsaw”, *BBC News* (7 November 2018). Available at: <https://www.bbc.com/news/world-europe-46123001>

Provost, Claire and Lara Whyte, *Why are women joining far-right movements, and why are we so surprised?*, openDemocracy (2018). Available at: <https://www.opendemocracy.net/en/5050/women-far-right-movements-why-are-we-surprised/>

Public Safety Canada, 2017 Public Report on the Terrorist Threat to Canada (2017). Available at: <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/pblc-rprt-rrrst-thrt-cnd-2017/index-en.aspx>

Public Safety Canada, “Federal funding for Toronto Police to expand counter radicalization to violence initiative”, *PR Newswire* (06 September 2018). Available at: <https://www.newswire.ca/news-releases/federal-funding-for-toronto-police-to-expand-counter-radicalization-to-violence-initiative-692624631.html>

Oltermann, Philip, “German neo-Nazi Beate Zschäpe sentenced to life for NSU murders”, *The Guardian* (11 July 2018). Available at: <https://www.theguardian.com/world/2018/jul/11/german-neo-nazi-beate-zschape-gets-life-for-nsu-murders>

Open Society Justice Initiative, *Ethnic Profiling in the European Union: Pervasive, Ineffective, and Discriminatory* (May 2009). Available at: <https://www.opensocietyfoundations.org/reports/ethnic-profiling-european-union-pervasive-ineffective-and-discriminatory>

Organization for Security and Co-operation in Europe, *OSCE Guidebook on Referral Mechanisms*, April 2019.

Organization for Security and Co-operation in Europe, *The Bucharest Plan of Action for Combating Terrorism* (2001). Available at: <https://www.osce.org/atu/42524>

**Organizacija za sigurnost
i saradnju u Evropi**

Wallnerstrasse 6
A-1010 Beč, Austrija
Tel.: +43 1 514 360

pm@osce.org
www.osce.org

Follow OSCE

